

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANA BİLİMDALI

İLKÖĞRETİM 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI BİLİNCİNE YÖNELİK
HAZIRBULUNUŞLUK DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ
(AĞRI İLİ ÖRNEĞİ)

(Measurement of the Primary School Students' Readiness Levels of
Awareness of Cultural Heritage Protection Model of the City Ağrı)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih KARİP

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Aydın ZOR

AĞRI
Mayıs, 2012

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yrd. Doc. Dr. Aydın ZOR danışmanlığında, Fatih KARİP tarafından hazırlanan “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Mirasın Korunması Bilincine Yönelik Hazırbulunuşluk Düzeylerinin Ölçülmesi (Ağrı İli Örneği)” başlıklı çalışma / /2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yusuf GÖRÜN İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Aydın ZOR İmza:

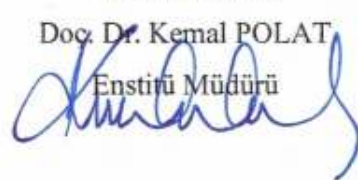
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Kemal POLAT İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

6.9/2012

Doç. Dr. Kemal POLAT

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Mirasın Korunması Bilincine Yönelik Hazırbulunuşluk Düzeylerinin Ölçülmesi (Ağrı İli Örneği)” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

06/09/2012

İmza Ad Soyadı: fkanı

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İLKÖĞRETİM 7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI BİLİNCİNE YÖNELİK
HAZIRBULUNUŞLUK DÜZEYLERİNİN ÖLÇÜLMESİ
(AĞRI İLİ ÖRNEĞİ)

Fatih KARİP

2012, 124 sayfa

Ülkemiz, her köşesi ayrı renklerden oluşan kültürel mozaiklerle örülüdür. Bu değerli tarihi doku zamana karşı koyamamakta, her geçen gün biraz daha yıpranmakta, yok olmaktadır. Ancak bu fiziki yok oluştan daha tehlikeli olanı bu kültürel değerlerin insanların bilinçlerinden silinmesidir. Bu nedenle ülkemizde yaşayan her birey kültürel değerlerini farkına varmalı ve onları korumak için özel bir çaba göstermelidir.

Bu çalışmanın amacı; Ağrı ili ve ilçelerinde öğrenim gören 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirasın korunması bilincine yönelik hazır bulunuşluklarını tespit etmektir. Araştırmanın verilerini toplamak için anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Ağrı ili ve ilçelerinden rasgele seçilen 33 ilköğretim okulunda öğrenim gören 872 öğrenci oluşturmaktadır. Anket sorularına verilen cevaplar SPSS 15.0 istatistik programında analiz edilerek yüzde ve frekans değerleri tablolastırılmış elde edilen bulgular tartışılarak yorumlanmıştır.

Ayrıca ilköğretim ikinci kademe derslerinin müfredat programları, ders kazanımları ve 2011–2012 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan ilköğretim ders kitaplarında yer alan üniteler, kültürel miras öğeleri dikkate alınarak incelenmiş ve elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak yorumları yapılmıştır.

Araştırma kapsamında anket uygulamasına katılan öğrencilerin kültürel mirasın korunması bilinci konusunda yeterli hazırbulunuşluğa sahip olmadıkları sonucuna varılmış ve elde edilen sonuçlardan hareketle çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kültür, Kültür Varlıkları, Kültürel Miras, Koruma Bilinci.

ABSTRACT
MASTER THESIS
MEASUREMENT OF THE PRIMARY SCHOOL 7th CLASS STUDENTS'
READINESS LEVELS OF AWARENESS OF CULTURAL HERITAGE
PROTECTION (MODEL OF THE CITY AĞRI)

Fatih KARİP

2012, 124 pages

Every corner of our country is full of cultural mosaics which has different colours. This precious historical tissue can not resist to time, fraying day by day on its disappearing. The more dangerous from the physical destruction is the deletion of consciousness of cultural values. Cause of this every person living in this country must aware of cultural values and must perform special effort to protect them.

The aim of this research is to identify readiness of 7th class students awareness of the protection of cultural heritage, who lives in Ağrı and districts of Ağrı. Survey technique is used for collecting data for this research. The study sample is constructed from randomly chosen 872 primary school students. The result of survey analyzed in SPSS 15.0 statistics programme. Percentage and frequency values discussed, commented and tabulated.

Also curriculums of secondary school, course outcomes 2011-2012 education and training year units in books which Ministry of Education prepared and delivered to schools. The findings of investigation presented in table and commented.

The scope of the research we made inferences students, who take part in the survey are not aware of the readiness of protection of cultural heritage. We made various suggestions about the protection of cultural heritage.

Key Words: Culture, Cultural Assets, Cultural Heritage, Protection Awareness

ÖNSÖZ

Bu araştırma ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirasın korunması bilincine yönelik hazırbulunuşluk düzeylerinin Ağrı ili örneğinde ölçülmesini amaçlamıştır.

Ülkemiz, her bölgesi tarihin farklı bir döneminden farklı değerler sergileyen, kültür varlıklarının niceliği ve niteliği bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Tüm insanlığın ortak mirası olan bu kültür varlıkları, toplumların geçmişini doğru algılayarak, geleceklerine doğru yön vermeyi sağlayan, geçmişi ve geleceği bugün bir araya getiren değerlerdir. Bu değerlerin tanıtılması korunması ve özgün niteliklerini kaybetmeden gelecek kuşaklara aktarılması için koruma bilincinin oluşturulması günümüzde üzerinde önemle durulan bir konudur.

Hazırladığım “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Kültürel Mirasın Korunması Bilincine Yönelik Hazırbulunuşluk Düzeylerinin Ölçülmesi (Ağrı İli Örneği)” konulu tez çalışmamda her türlü desteği ve akademik katkıyı sağlayan değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Aydın ZOR’a, bu konuyu çalışmam için beni yönlendiren, lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince yardımlarını esirgemeyen kıymetli hocam Doç. Dr. Yusuf ÇETİN’e, veri analizlerini yapmam konusunda hiçbir desteğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Sinan KOCAMAN’a, bu çalışma boyunca beni destekleyen ve hep yanımda olan sevgili amcam Mehmet GARİP’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ağrı–2012

Fatih KARİP

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 4.1. Örencilerin Cinsiyetlerine Göre Frekans Dağılımı.....	58
Tablo 4.2. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Frekans Dağılımı.....	59
Tablo 4.3. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Frekans Dağılımı	59
Tablo 4.4. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Frekans Dağılım	60
Tablo 4.5. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Frekans Dağılım	60
Tablo 4.6. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Frekans Dağılımı.....	61
Tablo 4.7. Sizce İshak Pasa Sarayı hangi devlet döneminde yapılmıştır? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	61
Tablo 4.8. Ağrı ili ve ilçelerinde hangi medeniyetlere ait tarihi eserler bulunmaktadır? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz) Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	62
Tablo 4.9. Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	63
Tablo 4.10. Kültürel miras diyince aklınıza neler gelmektedir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.) Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	64
Tablo 4.11. Bir nesnenin tarihi eser olabilmesi için sizce hangi özelliklere sahip olması gerekir? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	65
Tablo 4.12. Sizce aşağıdakilerden hangisi taşınır kültür varlığıdır? (birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.) Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	65
Tablo 4.13. Ülkemize gelen turistlerin geliş amaçları ne olabilir? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	66
Tablo 4.14. Ülkemizde bulunan farklı şehirlerdeki tarihi eserleri gidip görmek ister misiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	67

Tablo 4.15. Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	67
Tablo 4.16. Başka ülkelere gidip oradaki tarihi eserleri görmek ister misiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	69
Tablo 4.17. Yabancı ülkelere en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	69
Tablo 4.18. Sizce tarihi eserler neden korunmalıdır? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	71
Tablo 4.19. Sizce müzelerin görevleri nelerdir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz) Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	71
Tablo 4.20. Sizce tarihi eserlerin koruma ve onarım işlerini kimler yapar? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	72
Tablo 4.21. Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	72
Tablo 4.22. Bu müzeleri gezmeye kimlerle gittiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	73
Tablo 4.23. Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizi lütfen yazınız. Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	74
Tablo 4.24. Gezdiğiniz bu eski eser ya da arkeolojik kazı alanlarına kimlerle gittiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	75
Tablo 4.25. Sizce ‘restorasyon’ ne demektir? Kısaca yazınız. Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	75

Tablo 4.26. Hiç İshak Pasa Sarayına Gittiniz mi? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	76
Tablo 4.27. Eğer İshak Pasa Sarayını gezdiyseniz, kimlerle gittiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	77
Tablo 4.28. Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	77
Tablo 4.29. Gördüğünüz bu tarihi eserleri nasıl gezdiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	78
Tablo 4.30. Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	79
Tablon 4.31. Bu müzeleri gezmeye kimlerle gittiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	79
Tablo 4.32. Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizi lütfen yazınız. Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	80
Tablo 4.33. Gezdiğiniz bu eski eser ya da arkeolojik kazı alanlarına kimlerle gittiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	80
Tablo 4.34. Tarihi eserlere ve onların korunmasına ilişkin bilgilerinizi nasıl öğrendiniz? (birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz) Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	81
Tablo 4.35. Televizyonda tarihi eserlerle ve onların korunmasına ilişkin programları izlemekten hoşlanır mısınız? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	81
Tablo 4.36. Televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğunuz bu programlardan ismini hatırladığınız varsa lütfen yazınız. Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....	82

Tablo 4.37. Okuldaki tarihi eserlerle ilgili ders konularını hangi yöntemlerle öğrenmek istersiniz? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.) Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....83

Tablo 4.38. Tarihi eserlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri sizce ilginç olabilir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.) Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....83

Tablo 4.39. Ailenizle yapmış olduğunuz seyahatlerinizde tarihi yerleri gezmeye önem verir misiniz? Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı.....84

Tablo 4.40. Koruma Bilinci Oluşturabilecek Kazanımlar Tablosu.....90

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICCROM	: International Centre of The Study of The Preservation and Restoration of Cultur Property (Kültür Varlıklarının Korunması ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi)
ICOM	: International Council of Museums (Uluslararası Müzeler Konseyi)
ICOMOS	: International Council for Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
KTVKK	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	: Stattistical For Social Sciences
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)
UNDP	: United Nations Development Programme (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar DİZİNİ.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1 Problem Cümlesi.....	3
1.1.2 Alt Problemler.....	4
1.2. Amaç	4
1.3. Önem.....	5
1.4. Varsayımlar.....	6
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2.1. Kültür Nedir, Kültür Varlıkları Nelerdir?.....	9
2.1.1. Taşınır Kültür Varlıkları	12
2.1.2. Taşınmaz Kültür Varlıkları.....	13
2.1.3. Kültürel Miras Kavramı.....	16
2.2. Koruma Olgusu.....	18
2.2.1. Koruma Olgusunun Tanımı ve Kapsamı	18

2.1.2. Koruma olgusunun Tarihi Gelişimi	20
2.1.3. Türkiye’de Koruma Olgusunun Tarihi Gelişimi	25
2.2.4. Koruma Bilincinin Oluşmasında Eğitimin Önemi.....	30
2.3. Kültürel Değerleriyle Ülkemiz ve Ağrı	33
2.3.1. Ağrı İli’nin Coğrafi Durumu.....	36
2.3.2. Ağrı İli’nin Tarihçesi	37
2.3.3. Ağrı İli’nin Taşınmaz Kültür Varlıkları.....	40
2.3.4. Ağrı İli’nin Taşınır Kültür Varlıkları.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	53
3.1. Araştırmanın Modeli	53
3.2. Evren ve Örneklem	54
3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	54
3.4. Verilerin Toplanması	55
3.4. Verilerin Analizi	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	58
4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	61
4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	71
4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	76
4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum.....	84
4.4.1. Türkçe Dersine Ait Bulgular.....	85
4.4.2. Sosyal Bilgiler Dersine Ait Bulgular	85
4.4.3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Ait Bulgular	86
4.4.4. Görsel Sanatlar Dersine Ait Bulgular	87
4.4.5. Sanat Etkinlikleri Dersine Ait Bulgular.....	89
4.4.6. Halk Kültürü Dersine Ait Bulgular.....	90

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	92
5.1. Sonuç	92
5.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	92
5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar.....	93
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	93
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar	94
5.2. Öneriler	95
KAYNAKÇA	97
EKLER	105
Ek: 1 Ölçme Aracı	105
Ek: 2 Anket İzin Onayı	109
ÖZGEÇMİŞ	110

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıkları sunulmuş ve araştırmada kullanılan terimlere ilişkin kavramsal açıklamalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Kültür; bir toplumun, duygu, düşünceleri ve gelenekleri, sanat varlıkları gibi bütün maddi ve manevi değerlerini içeren, doğal bir akışla zaman içerisinde oluşan, her türlü yaşayışın o toplumda aldığı özel şekle verilen isimdir.

Kültür varlıkları; yer altında, yer üstünde ya da su altında var olan, geçmiş kültürlerle ait bilgiler veren belge niteliğindeki taşınır ve taşınmaz eserler olarak tanımlanabilir (Asatekin, 2004, 22). Ülkemiz tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, kültür ve doğa varlıklarının yeraltında, yer üstünde ve su altında çok yoğun bulunduğu özel bir konuma sahiptir. Bu eserler ait oldukları dönemi sosyal yapısı, kültürü, sanatı, gelişmişlik düzeyi, ekonomisi gibi önemli özelliklerini anlatan şahitlerdir.

Ülkemiz sınırları içerisinde yer alan bu kültürel mirasın köklerinde eski Anadolu kültürleri (Hitit, Likya, Karya, Frig gibi), Akdeniz ve Ege kültürleri (Miken, Hellen, Roma, Bizans gibi), Orta Asya, İran, Arap etkileri ile Selçuklu ve Osmanlı kaynakları bulunmaktadır. Bu çeşitlilik ve zenginlik, Türkiye'yi belki de dünyada tek örnek yaparken, bu mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için belirlenecek politika

ve stratejiler için çok büyük çabalar harcanmasını da zorunlu kılmaktadır (Özdemir, 2005, 20).

Bu bilgiler ışığında karşımıza çıkan önemli sorulardan biride geçmiş neden önemli ve geçmişe ait değerler neden korunmalıdır? Geçmişte yapılmış birçok eserin dini, ulusal ya da ideolojik birer simge olmaları onları önemli ve korumaya değer yapan nedenlerdir (Ahunbay, 2009, 8). Karşılaştığımız güçlükler karşısında çözüm için başvurduğumuz ilk yerdir geçmiş. Benzer durumlarda alınan tavırlar, önceki deneyimler başvurulacak ilk yerlerdir (Altınörs, 2005, 41). Ayrıca ait olma içgüdüğü geçmişimizi kıymetli yapan bir diğer nedendir. Ancak geçmişimizi değerli yapan en önemli neden geleceğimize doğru yön verme isteğidir. Churchill ‘Ne kadar çok geriye bakarsanız o kadar çok ileriye görürsünüz’ sözü ile geçmişin tanınmanın geleceğe ne kadar doğru yön vereceğinin önemine vurgu yapmıştır. Ayrıca geçmişin güçlü ve köklü oluşu ilerlemenin daha kolay ve hızlı olacağı anlamına gelmektedir. Anadolu güçlü kökleri derinlere uzanan, her bir metre karesi tarih kokan dokusu ile korumaya değer, çok özel bir değere sahiptir.

‘Geçmiş tamamen silip atma gayreti, geçmişin yeniden yaşamaya çalışmak kadar boştur. Geçmişin şimdiki zaman içinde yerini inkar da güçtür’ (Erder, 1971, 5). Geçmişle kopuk yaşayan yaşadığı an ile geçmiş arasında bir bağlantı kuramayan toplumların ilerlemeleri çok zordur. Bu yüzden kültürel mirasın korunması gelecek kuşaklara aktarılması oldukça önemlidir. Bu noktada karşılaştığımız önemli sorunlardan bir diğeri de bu değerleri kimlerin koruyacağıdır. ‘Kültür ve doğa varlıklarının korunması için gerekli teknik/kurumsal donatıya sahip mimarların ya da kısıtlı sayıdaki diğer uzmanların varlığı ülkemizdeki değerlerin korunması için yeterli olamaz. Önemli olan bu ülkede yaşayan her bireyin, ait olduğu toplumun kültürel geçmişini benimsemesi, bu topraklarda var olan ve çağdaş benliğimizin temelini oluşturan her türlü kültür ve doğa varlıklarının önemini ayırtına varmaları, bunlara sahip olmaktan yüksünmek yerine gurur duymalarıdır’(Asatekin, 2004, 18).

Arkeolojik kazı alanları doğal olarak öncelikle arkeolojik araştırmalara hizmet eder. Kazılar tarihsel kalıntıların bilimsel metotlarla ortaya çıkarılması ve

yaygınlaştırılmasını hedefler. Kültür varlıklarının araştırılması, tarihsel kalıntıların geri dönüşü olmayan bir şekilde tahribatı tehlikesini de beraberinde getirdiğinden, korumacılık ayrıcalıklı bir anlam kazanmaktadır (Hueber, 2001, 38).

Kültür varlıklarının tahrip edilmesindeki en önemli hususlardan biri kuşkusuz sanayileşmedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sanayileşmenin yaşanması, gerek şehirleşme bağlamında gerekse tek nesne olarak benzer birçok tahribatın yaşandığı görülmektedir (Gögebakan, 2009, 30). Modernleşme adına yapılan yapılaşma eylemleri hemen her yerleşmede ya da kırsal alanlarda kültür ve doğa varlıklarının çoğunun değişmesine, bozulmasına ya da yok olmasına neden olmaktadır (Asatekin, 2004, 49).

Kültürel mirasımıza yönelik yapılan tahribatların en  z c s  ise tarihi  evre gezilerinde ziyaretçilerin tarihi yapılar üzerine yaptığı yazı ve kazımlarla oluşan tahribattır. Bir taraftan kültür varlıklarını tanımak, k lt rlenmek isteyen ziyaretçinin diğer taraftan bu değerlere zarar vermesi korumacılığın daha ziyade fiziksel değil de bilişsel bir olay olduğunu göstermektedir.

Koruma bilincinin yeterli düzeyde olmadığı toplumlarda, bu bilinci geliştirebilecek en etkili yollardan biri eğitimidir. Kültürel mirasın korunmasına yönelik eğitimin ilköğretim düzeyinden itibaren sistemli bir şekilde verilmesi gerekmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Yapılan bu çalışmada ‘İlköğretim  ğrencilerinin kültürel mirasın korunması bilincine yönelik hazırbulunuşluk düzeyleri nedir? şeklinde bir problem cümlesi oluşturulmuş ve bu sorunun cevabı araştırılmıştır.

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın problemini çözmek için aşağıda yer alan alt problemlerden faydalanılmıştır.

- 1- Ağrı ili ve çevresinde öğrenim gören ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültür varlıkları bilgisi ne düzeydedir?
- 2- Ağrı ili ve çevresinde öğrenim gören ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültür varlıklarını koruma bilinci ne düzeydedir?
- 3- Ağrı ili ve çevresinde öğrenim gören ilköğretim 7. sınıf öğrencileri kültür varlıklarına yönelik bilgilerini hangi kaynaklardan öğrenmişlerdir?
- 4- İlköğretim 7. sınıf derslerinin müfredat programları, ders kazanımları ve ders içerikleri kültürel mirası koruma bilinci oluşturmada ne kadar etkilidir?

1.2. Amaç

Kültür varlıklarının niceliği ve niteliği bakımından çok önemli bir yere sahip olan ülkemiz, kültürel mirası koruma politikaları konusunda ulusal ve uluslar arası platformda önemli bir mesafe kat etmiştir. Ancak koruma bilincinin toplumsal tabana yayılarak ‘koruma kültürü’ oluşturma noktasında önemli eksikliklerin olduğu görülmektedir.

Yapılan bu çalışmanın genel amacı kültürel mirasın toplum hayatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, Ağrı ili ve çevresinde öğrenim gören ilköğretim öğrencilerinin kültür varlıklarını koruma bilincine yönelik hazırbulunuşluk düzeylerinin ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

1.3. Önem

Kültür ve Tabiat Varlıkların Koruma Kanunu (KTVKK) korumayı ‘Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon, işlev değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.’ şeklinde tanımlamıştır. Koruma eylemi; geçmiş ve geleceğin bugünde bir araya getirmenin bir çabası olarak tanımlanabilir (Altınörs, 2005, 41).

Ülkemiz binlerce yıllık bir süreç içinde yer almış uygarlıkların birikimi olan kültürel ve doğal değerleri barındırmaktadır. Bu değerlerin bir bütün olarak algılanması, değerlendirilmesi ve korunması özgün kimliği ile Türkiye’nin var oluş mücadelesini oluşturmaktadır. Bu değerlerin yok olması kültürel sürekliliğin kesintiye uğraması, geleceğe temel olan birikiminin kaybedilmesi demektir. O halde her koşulda bu değerlerin yani kültürel mirasın korunması gerekmektedir (Çubuk, 1998, 1). Burada tüm dünyada giderek önem kazanan, ülkemizde de titizlikle üzerinde durulması gereken ‘Koruma Bilinci’ kavramı karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde bu alandaki bilinç yokluğunu, tarihi mekanlarımızın sahipsizliğinden, yakılıp yok olmasından, kaçak kazılarla tahrip edilip, yurt dışına kaçırılmasından görebiliyoruz.

21. yüzyılda ülkelerin doğal ve tarihi çevrelerini koruma becerisi ve başarısı sadece doğal ve kültürel zenginlik olarak değil, aynı zamanda siyasal bir güç ve prestij kaynağı olarak öne çıkmaktadır. Sahip olduğu kültürel ve doğal varlıklarının değeri ve kapsamı düşünüldüğünde Türkiye’nin tarihi ve doğal çevreyi koruma konusunda sağlayabileceği başarı uygarlık yarışındaki en önemli ve değerli gücü olacaktır (Tankut, 2005, 9).

Kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincinin oluşturulmasında sadece alan uzmanlarının değil, eğitim kurumlarının, önemi giderek artan sivil toplum örgütlerinin ve kitle iletişim araçlarının rolü oldukça önemlidir.

Yapılan bu çalışma ile kültürel mirasın korunmasına yönelik bilincin kazandırılmasında ilköğretim okullarında verilen eğitimin ne denli etkili olduğunun tespit edilmesi araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

1.4. Varsayımlar

- 1- Araştırmaya katılan öğrenci sayısının veri elde etmede yeterli olduğu varsayılmıştır.
- 2- Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- 3- Araştırmaya katılan tüm öğrencilerin anket sorularına içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.
- 4- Araştırmacı tarafından geliştirilen anketlerin istenilen özellikleri ölçtüğü varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Ağrı ve ilçelerinde 2011–2012 eğitim öğretim yılında 33 ilköğretim okulunun 7. sınıfında öğrenim gören 872 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırmada veriler anket yolu ile elde edilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler ankette yer alan sorulara verilen cevaplar, müfredat programlar ve ders kitaplarıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Anıt: Geleneksel tanımla anıt, halk sanatının kapsamı dışında kalan ve bir olayın, bir kişinin ya da bir topluluğun anısına adanmış her türlü yapı ya da heykel anlamına gelir. Bu tanım günümüzde büyük ölçüde geçersiz hale gelmiştir. Bugün anıt kavramı farklı bağlamlarda, farklı biçimlerde tanımlanmaktadır.

1. Heykel sanatı ürünü olarak anıt, bir olayın, kişinin yada kişilerin anısına adanmış olsun olmasın, kentsel mekanlarda yer alan her türlü yapıt anlamına gelir.

2. Kentsel açıdan anıt, kentin genel dokusu içinde diğer yapıların oluşturduğu çoğunluktan ayrılabilen yapıdır.

3. Koruma bağlamında anıt, ICOMOS'un tanımına göre arkeolojik tarihsel ya da etnoğrafik önemiyle tanınan ve bundan ötürü korunmaya değer bulunan her türlü taşınmaz maldır (Sözen ve Tanyeli, 1992, 22).

Bilinç: İnsanın çalışma süreci içinde, eş deyişle toplumsal ilişkiler süreci içinde nesnel çevresini ve kişisel varoluşunu anlamasını sağlayan düşünsel süreçlerin toplamı (www.tdkterim.gov.tr).

Eğitim: Bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürlenme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir (Demirel, 2004, 6).

Hazırbulunuşluk: Hazırbulunuşluk olgunlaşmayla yakından ilgili bir kavramdır. Hazırbulunuşluk, olgunlaşmayı da içermekte olup öğrenmeyle ilgili olarak herhangi bir konunun gerektirdiği önkoşulları, özellikleri taşımak, ön yaşantılara sahip olmak anlamına gelmektedir (Şişman, 2006, 68).

Koruma: Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir (Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Mevzuat, 2002, 4).

Kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür (www.tdkterim.gov.tr).

Kültürel Miras: Kültürel Miras, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana, İnsanların yaratıcılığı ve toplumların birbirleriyle etkileşimleri sonucunda ortaya çıkardıkları kültürel değerlerdir.

Kültür Varlıkları: Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır (Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Mevzuat, 2002, 3).

Restorasyon: Tarihsel belge niteliğindeki kültür ürünlerinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için yapılan müdahalelerin tümünü kapsayan bir eylemdir. Restorasyon çağlar boyu ‘tamir’ niteliğinde var olduğu halde, koruma bilinci ve bugün izlenen ilkeler ile yüzyıl başından beri geliştirilmektedir (Sözen ve Tanyeli, 1992, 202).

Sit: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen, çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özellikleri yansıtan, kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır (Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Mevzuat, 2002, 4).

İKİNCİ BÖLÜM

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, kültür, kültür varlıkları, kültür varlıklarını koruma ve Ağrı İli'nin kültürel değerleri hakkında literatürde yer alan bilgiler ele alınmış ve kısaca sunulmaya çalışılmıştır.

2.1. Kültür Nedir, Kültür Varlıkları Nelerdir?

İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özellik akıldır. İnsan akıl yoluyla çevresi ile etkileşim kurar, yaşamını dengeli ve sağlıklı sürdürebilmek için çeşitli kurallar koyar, kültürel değerler üreterek kendini şekillendirir. Yani bir taraftan insan bir kültür yaratır; diğer taraftan yaratmış olduğu o kültür insanı şekillendirir.

Toplumları birbirinden ayıran unsurlardan olan kültür; bir toplumun bilim, sanat, edebiyat, adalet, müzik, mimari gibi değerlerinin o toplumu oluşturan bireyler tarafından paylaşarak, zaman içerisinde işlenerek bireylerin üzerine temel kişilik niteliklerini bina ettiği bir temeldir. Kültür, bu değerler yoluyla insanı şekillendirerek, ulaşabilecekleri en yüksek, en güzel, en ince noktaya kadar ulaştırır.

Kuban (2000, 54) kültürü 'sürekli değişerek insanı ve toplumu aşan zorunlu değişmelere onları adapte eden bir mekanizmadır. Bugünün kültürü, bugüne ait değildir. Bütün geçmiş birikimleri, belleğinde saklar. Onlara belki bazılarına bu çağdan günümüzden bir görünüm kazandırır. Onlar ya değişir, ya da kültürün bilinçaltına itilirler' şeklinde tanımlamaktadır.

Çok eski tarihlerden günümüze ulaşan seçkin dini yapılar, anıt mezarlar, işlevsel binalar, anıtsallıktan uzak tümüyle işlevsel amacı olan gündelik yaşama ait yapılar da uzun bir süre geçtikten sonra, toplumsal tarihe ait bir bileşen olarak değer kazanmaktadır (Ahunbay, 2009, 22). Zaman içerisinde değer kazanan bu bileşenler bir toplumun kültürünün elbisesi konumundadırlar. Bu nedenle toplumların mimarisine bakarak, kültürel yapılarını kavrayabilmek mümkündür. Bu yargıyı pekiştirmek için bilim, resim, heykel, seramik, müzik ve edebiyat gibi diğer sanat alanlarında da aynı gözlemler yapılabilir. Kültür bir toplumun yaratıcı gücünün ölçüsüdür, Kültürün ulusla birlikte yaşandığı unutulmamalı ancak çağdaş gelişmelere de açık olmasına özen göstermelidir (Eriç, 1998, 41).

Kültür varlıkları ile o dönemin sosyal yaşamı, ekonomik düzeyi, moda beğenisi, adalet anlayışı veya temizlik anlayışı gibi birçok konuda bilgi sahibi olmamız mümkündür. ‘Bir arkeolojik heykel kadar bir tıraş bıçağı da önemli olabilir. Bir heykelden o dönemin anatomi bilgisini, malzeme işleme bilgisini, estetik anlayışını, giyim tarzını öğrenebildiğimiz gibi, bir tıraş bıçağından da ait olduğu kültürün erkeklerinin temizlik yöntemlerini, metal işleme teknolojilerini öğrenmek olasıdır’ (Asatekin, 2004, 23).

Ülkemiz açısından kültür varlıklarının tanımı yürürlükte bulunan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun (KTVKK) 3. maddesinde yapılmıştır. Buna göre Kültür Varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.

1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle ilgili UNESCO konvansiyonunun 1. maddesinde; dinsel nitelikte olsun olmasın, her devlet tarafından arkeolojik, tarih öncesi, tarih, edebiyat, sanat veya bilim için önemli olarak gösterilen ve aşağıdaki kategorilere giren değerler kültür varlığı sayılırlar:

- a) Az bulunur, zoolojik, botanik, mineraloji ve anatomi örnekleri ile koleksiyonlar, paleontoloji bakımından değer taşıyan nesneler,
- b) Bilim ve teknik tarihi ile askeri ve sosyal tarihi de kapsayan tarihe, ulusların idare adamlarının, bilginlerinin, düşünür ve sanatçılarının hayatlarına ve önemli olaylara değin varlıklar,
- c) Kanuna uygun veya aykırı olarak yapılan kazı ve arkeolojik bulgu ürünleri,
- d) Tarih ve sanat değeri taşıyan anıtlar ile arkeolojik sitlerden arta kalan kırık dağınık parçalar,
- e) Yüzyıldan daha eskiye ait sikke, hak edilmiş mühür, kitabe ve benzeri şeyler,
- f) Etnolojik gereçler,
- g) Sanat değeri bulunan aşağıda gösterilmiş varlıklar:
 - i) Her türlü satıh üzerine her türlü malzeme ile ve elle yapılmış tablolar, resimler, desenleri elle süslenmiş imalat ürünleri ile sanayiye değin desenler bunların dışındadır.
 - ii) Her türlü malzemeden yapılmış orijinal heykeller, heykelticilik sanatına değin ürünler,
 - iii) Orijinal gravürler, baskılar ve taşbasımlar.
- h) Az bulunur el yazmaları, 1500'li yıllardan önce yapılmış baskılar, tarih, edebiyat ve bilim yönünden özel önem taşıyan eski kitaplar, yayınlar, belgeler,
- i) Posta ve damga pulları ile benzer pullar,
- j) Arşivler (plak, fotoğraf ve sinema arşivleri dahil),
- k) Yüzyılı aşkın döşeme eşyaları ve eski müzik aletleri.

Ayrıca UNESCO konvansiyonun 4. maddesinde taraf devletlerin aşağıdaki kategoride yer alan kültür varlıklarının bu sözleşme gereğince her devletin kendi öz kültür varlığı olduğunu kabul ettiklerini öngörmüştür. Bunlar:

- a) İlgili devletlerin vatandaşlarının tek veya kolektif dehasından doğmuş kültür varlıkları ile o devletin topraklarında yabancı uyruklu veya vatansız olarak ikamet eden kimsenin yarattıkları, o devlet için önemli sayılan kültür varlıkları,
- b) Ulusal topraklarda bulunmuş kültür varlıkları,

- c) Arkeolojik, etnolojik ve tabii bilim misyonlarının, varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvafakati ile edindikleri kültür varlıkları,
- d) Serbestçe kabul edilmiş mübadelelere konu teşkil etmiş kültür varlıkları,
- e) Varlıkların esas sahibi olan ülkenin yetkili mercilerinin muvafakati ile kanun yollarından satın alınmış kültür varlıkları (www.kulturvarliklari.gov.tr).

2.1.1.Taşınır Kültür Varlıkları

Taşınır kültür varlıkları ‘Bir kültürün sosyal, ekonomik, politik, kültürel, tarihsel, teknik/teknolojik, estetik niteliklerine ilişkin belge değeri olan her türlü taşınıra verilen isimdir’ (Asatekin, 2004, 23). Taşınır kültür varlıkları resim, heykel, ikona, seramik kaplar, çini, cam, metal, deri eşya, dokumalar, mobilya, mücevher, sikke, gibi taşınabilir sanat eserleri ve belgelerdir, müzelerde ya da özel koleksiyonlarda saklanır; bakım ve onarımları, her konunun ilgili uzmanı tarafından yürütülür (Ahunbay, 2009, 22).

Taşınmaz kültür varlıkları olan yapı, yapı gruplarına ait parçalar taşınır kültür varlığı olarak değerlendirilebilir. ‘Yıkılan bir konağın kapısı, kafesleri, tavanları, yok olan bir hamamın kurnaları, havuzu da taşınır kültür varlığı olabilir’ (Ahunbay, 2009, 22).

Ayrıca KTVKK’nın 23. maddesi korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarını belirlemiştir. Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır;

- a) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar,

mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirüs, parşömen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (relique'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,

Halkın sosyal hayatını yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnoğrafik nitelikteki kültür varlıkları.

Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler.

Bu madde kararına girmeyen sikkeler bu kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimizdeki önemleri sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar.

2.1.2. Taşınmaz Kültür Varlıkları

Anıtlar ve sitler olan taşınmaz kültür varlıkları, tek yapı, yapı grupları ve korunması gerekli çevreler şeklindedir. Anıtsal nitelikli tek yapılar genellikle Bizans, Beylikler Dönemi, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi gibi merkezi otoritenin özelliklerini yansıtan, büyük ölçüde konut dışı olan büyük programlı yapılardır. Apollon Tapınağı, Sivas'taki Çifte Minareli Medrese, Ayasofya Camii, Aksaray Ağzı Kara Han, Muğla Peçim Ahmet Gazi Medresesini örnek gösterebileceğimiz bu yapıları işlevlerine göre dini yapılar, askeri yapılar, ticaret yapıları, temizlik yapıları ve konutlar şeklinde sınıflandırabiliriz.

Belli bir program çerçevesinde, bir bütünü oluşturan yapı topluluklarına 'külliye' denir. Genellikle dini eğitim yapılarının birleştirildiğinin görüldüğü külliyeler,

merkezi otoritenin mimari dilini de yansıtan önemli kültür varlıklarıdır. Şehzade Külliyesi, İshak Paşa Sarayı, Bursa Yıldırım Külliyesi korunması gerekli önemli anıtlar topluluğudur. (Asatekin, 2004, 25–42)

Korunacak özellikleri bulunan, doğal ya da insan yapısı ya da ikisinin ortak ürünü olan alanlara ‘sit’ denilmektedir. Özelliklerine göre sitler doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel, kırsal ve karmaşık olarak sınıflandırılmaktadır.

Doğal Sitler: Doğal oluşumları, ya da insan eliyle yapılan düzenlemeleri sonucu korunacak değere sahip olan doğa parçalarıdır. Göreme Vadisi, kendine özgü heyecan verici yapısı, biçim zenginliği, etkileyici topografyası ile sıra dışı bir doğal oluşumdur.

Tarihi Sit: Önemli bir tarihi olayla ilgili olan, ya da önemli bir tarihi olayın geçtiği yerler tarihi sit alanlarıdır. Örneğin Çanakkale Savaşı’nın yapıldığı Gelibolu Yarımadası ve Çanakkale Boğazı çevresi önemli tarihi sit alanlarına örnek gösterilebilir.

Arkeolojik Sit: Tarih öncesi devirlerden endüstri devrimi sonrasına kadarki döneme ait kalıntıların bulunduğu alanlardır. M.Ö. 7000’lerden kalan yerleşme izleriyle Çatalhöyük, Anadolu’daki en eski prehistorik sitlerden biridir. Truva, Arykanda, Bergama, Dara, Myra gibi eski yerleşmeler, Yunan, Helenistik, Roma, Bizans çağlarının özelliklerini taşıyan arkeolojik sitlerdir.

Kentsel Sit: Eski kentlerin uyumlu düzenini, mimari bütünlüğünü, donatılarını koruyabilmiş sokaklar, mahalleler, alanlar ‘kentsel sit’ olarak tanımlanmaktadır. Tokat, Gaziantep, Mardin, Muğla, Safranbolu gibi yerleşkeler yalnız konut bölgesiyle değil, ticaret alanları, el sanatlarının yer aldığı sanayi bölgeleriyle de önemli kent tarihi verilerini yaşatmaktadırlar.

Kırsal Sit: Yerleşme düzeni ve boyutları, dokuyu oluşturan yapıların türü ve yapım tekniği, malzemesiyle köy, bağ, yazlık niteliği taşıyan yerlerdir. Tarımsal üretime dayalı bir yerleşmede her ailenin sahip olduğu ahır, samanlık, serander vb birimlerin yan yana geliş biçimi, evlerin araziye yerleşme düzeni, ilginç kümelenmeler, dokular

oluşturabilir. İstanbul'da Göztepe, Yeşilköy ve Prens adalarındaki sayfiye yerleşmeleri önemli kırsal sit örnekleridir.

Karmaşık Sit: En az iki sit özelliğine sahip alanlardır. Örneğin Pamukkale, özel oluşumu ve yanındaki Hierapolis kentin kalıntıları ile doğal ve arkeolojik sitin; Amasya, doğal ve kentsel sitin bir arada bulundukları karmaşık sitlerdir (Ahunbay, 2009, 23–27).

KTVKK'nın 6. maddesi korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını belirlemiştir. Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır;

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimizdeki önlemleri sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rıhtımlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler;

mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyele, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindendir.

Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindendir.

2.1.3. Kültürel Miras Kavramı

Günümüzde, hızla etkisini hissettiren küreselleşme olgusu ekonomik olduğu kadar, sosyal ve kültürel bir olgudur. Giderek küçülen dünyada, toplumların varlıklarını devam ettirebilmeleri, toplumu oluşturan bireylerin küresel değerleri göze alarak hareket etmelerini gerekli kılmaktadır. ‘Önüne geçilemeyecek olan bu sürecin ve süreçte yaşanan değişikliklerin çok boyutlu olarak tartışılması, değerlendirilmesi millet hayatındaki öneminden dolayı kültür ve kültürel miras boyutunun mercek altına alınması gerekmektedir’ (Kolaç, 2009, 19).

Burada dikkat çekici bir kelime vardır ki, bu da “miras” kelimesidir. “Miras” kelimesi bir terim olarak, “bir kişi veya grubun sahip olduğu maddi ve manevi varlıklarla ilgili bütün haklarını devretmesi” olarak tanımlanabilir (Ekici, 2004, 3).

Kültür varlıkları somut olarak bir nesne oldukları için tek tek objeler olarak düşünülmesine rağmen, kültür mirası objeler dışında bir yönüyle nesne üstü olma özelliğinden dolayı, çok daha geniş bir alanı içermektedir. Kültür mirası bir toplumun düşüncelerini ve yaşam şekillerini açıklayan, düşünsel ve ruhani başarılarını gösteren nesneler ve geleneklerden oluşmaktadır. (Gögebakan, 2009, 26).

Kültürel Miras, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana, İnsanların yaratıcılığı ve toplumların birbirleriyle etkileşimleri sonucunda ortaya çıkardıkları kültürel değerlerdir.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Genel Konferansı 17 Ekim–21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris’te toplanan 17. Oturumu’nda, *Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)* kabul edilmiştir. Sözleşmesinin 1. maddesinde, kültürel miras kavramının tanımı yapılmıştır. Buna göre tarih, sanat veya bilim açısından evrensel değere sahip mimari yapı, heykel, resim, sit alanı, arkeolojik yapıt, kitabe, mağara, ayrı veya birleşik yapı topluluğu ile tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımdan evrensel niteliği olan insan veya insan-doğa bileşimi eserler kültürel miras sayılmaktadır (Akpınar, 2007, 82).

1970’li yılların başında insanlığın ortak mirası kavramının uluslararası toplumda giderek artan ölçülerde kabul görmeye başlamıştır. Bu kavramın Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesine yansımaları, doğal veya insan eliyle ortaya çıkmış belli bazı nadide yapıtların, tek bir devlete ait olmanın ötesinde, ayrı bir önem taşıdıklarının kabulü şeklinde somutlaşmıştır. Anıtsal nitelikteki yapıtların tüm insanlığın ortak mirasının bir parçasını oluşturduğu kabul edilmekle, korunmaları ile ilgili çabalarda herkesin bu anlamda hem yararının bulunduğu, hem hak sahibi olduğu fikri de aynı ölçüde kabul görmektedir (Akipek, 2001, 13).

Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’ye göre aşağıdakiler ‘kültürel miras’ olarak nitelendirilmiştir.

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı Toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar. (www.kulturvarliklari.gov.tr)

2.2. Koruma Olgusu

Bu bölümde kültürel mirası korumanın tanımı, tarihi süreç içerisinde gelişimi ve ülkemiz açısından korumanın tarihi gelişimi açıklanmaya çalışılacaktır.

2.2.1 Koruma Olgusunun Tanımı ve Kapsamı

Korumacılık insanlığın başlangıcından beri içgüdüsel olarak var olmuştur. İnsanlar anılarını hatırlatan nesneleri özel bir koruma altına alma ihtiyacı hissedilmiştir. İnsanların geçmiş yaşantılarını bu şekilde ölümsüzleştirme çabaları bugünkü korumanın kaynağını teşkil etmektedir. Başlangıçta yalnızca anıtsal yapılarla sınırlı kalan koruma anlayışı, son yıllarda çevre ölçeğinde tarihsel ve doğal değerlerin korunması şeklinde değişmiştir. II Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı artan ve güç kazanan koruma çalışmaları anıtı tek başına bir yapı olarak ve çok yakın çevresiyle düşünmekten çıkarmıştır. Anıtlar, yapı grupları, yerleşmeler ve bölgeler halinde ele alınmış koruma anlayışı mekanca genişlemiştir (Erder, 1971, 2).

Geçmişten bugüne süregelen geçmişle gelecek arasında bağ kuran kültürel miras, yenilenemez, sınırlı kaynak niteliği olan değerlerdir. Tarihsel çevrenin korunması bağlamında, belirlenecek ilkeler ve hedefler doğrultusunda geçmişten gelen değerleri, geleceğe aktarmak üzere, şimdi takınılacak tutum belirleyici olmaktadır. Kısaca, koruma eylemi her üç zaman kesitini de kapsamaktadır (Kiper 2004, 13).

Koruma eylemi; geçmiş ve geleceği bugün de bir araya getirmenin bir çabası olarak tanımlanabilir. Geçmiş olguların bilgisinin, geleceğe yol gösterici olmasını hedefleyen koruma tartışmalarında öncelikli olarak kavramın temelinde yer alan tarih bilincinin sorgulanmasına gereksinim duyulmaktadır (Altınörs, 2005, 41) Geçmiş uygarlıklardan geriye kalan yerleşme ve kalıntılardır tarihi çevremiz.... ‘Tarihi Çevre’ denildiğinde daha çok kentsel alanlar kastedilmekle birlikte, kırsal, tarihi ve arkeolojik sitler de bu kapsam içinde değerlendirilir. Fakat tarihi çevreler, hayranlık uyandıran genel görünüşleri, çeşitli üslup ve biçimleri içinde barındıran zengin düzenlemeleri,

hoş şaşırtmalara olanak veren kıvrımlı sokaklar, özenli işçilikleriyle toplumların yaratıcılığının bir göstergesidir (Ahunbay, 2009, 116).

Tarihi olayların geçtiği mekanlarla, sanat tarihi açısından öneme veya estetik değere sahip yapılar, yapı grupları ile birlikte ev, sokak, mahalle, ilçe veya bir şehir tarihi çevremizi oluşturur. Kuban (2000, 24) Tarihi şehri ‘bir toplumun geçmişini şekillendiren olaylar zincirinin bir veya birçok halkasını fiziki çevrenin bütününde veya parçalarında muhafaza eden bir şehirdir’ şeklinde tanımlamıştır.

UNESCO 1976 da Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler başlıklı bildirisinde şu tanıma yer vermiştir; ‘Tarihi ve mimari alanlar’ arkeolojik, mimari, tarih öncesi, tarihi, estetik veya sosyokültürel bakış açısından tanınan şehir veya kırsal çevredeki, bağlılık ve değerdeki insan yerleşimlerini meydana getiren arkeolojik ve paleontolojik araziler dahil olmak üzere, herhangi bir bina grubu, yapı ve boş arazileri kastetmek üzere ele alınacaktır. Doğada çok çeşitli olan bu tarihi alanlar arasında, özellikle adı geçen şu yerleşimleri ayırt etmek mümkündür: tarih öncesi araziler, tarihi şehirler, eski şehir semtleri, bağdaşık anıtsal gruplar yanı sıra köyler ve küçük köyler, sonrakinin kural olarak dikkatli bir şekilde değişmeden korunması gerektiği anlaşılmalıdır (www.kumid.eu).

Avrupa Konseyinin Barselona’daki toplantısında Piero Gazzola bütün Avrupa yüzeyi tarihi bir şehir merkezidir şeklindeki açıklaması ile oldukça değişik bir açıdan konunun kapsadığı diğer yönleri belirtmektedir (Erder, 1971, 4). Günümüzde koruma anlayışı bu doğrultuda tek yapıdan daha geniş sınırlara doğru gelişerek anıt kavramı, anıt-kent, anıt-ülke, giderek anıt-kıta boyutlarına ulaşmıştır (Ahunbay, 2009, 22)

Tarihi çevreyi, içerisinde yaşayan insanlardan ayrı düşünmek imkansızdır. İnsanlardan ayrı bir tarihi çevrenin korunması ise anlamsızdır. İnsan ile var olan tarihi çevrenin korunması konusunda koruyanın mı yoksa korunacak olanın mı değerli olduğu hususunda Bektaş (1992, 11); ‘koruma düşüncesi, insanın bugününün ve geleceğinin sorumluluğunu taşımalıdır. Geçmiş var olanı dondurmak, çağın insanı için yaşanmaz duruma getirmek koruma değildir’ diyerek korumada hiçbir şeyin korunacak olanı

meydana getiren insandan önemli olmadığına vurgu yaparak koruma olgusuna farklı bir bakış açısı ile bakmıştır. Bu bağlamda korumacılığın bir uygarlık göstergesi olduğunu, topluma kimlik kazandıran, toplum bireyleri arasındaki bağı kuvvetlendiren, onları yaşadıkları yörelere saygılı kılan bir araç olduğunu unutmamak gerekir. İnsana saygı, önce yine insanın tarih boyunca yarattığı ürünlere saygısı ile başlar, sonra da gelecek nesillere en az geçmişteki ürünler kadar başarılı ürün vermekle sürer (Tapan, 2000, 50).

Bugüne kadar izlenen koruma politikalarında, farklı koruma yaklaşımları ve bunlara yönelik farklı kavramlar ortaya konmuştur. Hiçbir değişiklik yapılmaksızın, müzede sergilenecek belge yaklaşımı ile durağan koruma anlayışından başlayarak; yapının orijinaline benzetilerek yeniden üretilmesine kadar giden bir dizi koruma eyleminden söz edilmektedir (Kiper, 2004, 14).

2.2.2 Koruma Olgusunun Tarihsel Gelişimi

İnsanların yerleşmeyi ve yerleşmede düzeni akıllarına koydukları devirlerden buyana anıtları koruma kaygısının varlığını gösteren örnekler bulunmaktadır (Erder, 1971, 1). Kazılarla ortaya çıkan, ya da hala ayakta duran antik yapılar incelendiğinde, bunların zaman içerisinde ek ve onarımlarla, kısmen yenilenerek yaşatıldıkları gözlenmektedir. Özgün haliyle günümüze ulaşan çok az sayıda anıt olmasına dayanarak, restorasyonun tarihi çok gerilere, yapı sanatının başlangıcına kadar götürülebilir (Ahunbay, 2009, 8).

Dinsel nedenlerle ortaya çıkan koruma olayına daha sonra sanatsal koruma endişeleri katılarak, korumanın boyutları genişletilmiştir. Eski Roma yasalarında, bina cephelerindeki sanatsal ürünlerin yurtdışına çıkarılamayacağına dair hüküm konması, koruma olayının kurumsallaşmasının ilk örneği olmuştur (Resuloğlu, 2005, 20). Sonraki dönem olan Ortaçağ daha kapalı olduğundan, yöneticiler ve halk eski eserlerin korunmasında pek aktif çalışmalar yapmamışlardır. Yeniçağdaki koruma politikası ise, ilk olarak İngiltere, İtalya, İsveç, Danimarka, Fransa ve Portekiz’de gündeme gelmiştir.

Başlangıçta tekil yapı korumacılığı varken, daha sonraları doku korumasına geçilmiştir (Yılmaz, 2006, 6).

Savaşlar kültür varlıklarının el değiştirmesi, bozulması ve yağmalanmasına neden olmuştur. Savaş sonrası kaçırılan, kaybolan veya yağmalanan kültür varlıkları ülkeler arasında en önemli savaş konularından biri olmuş, bu konu anlaşma maddelerinde yer bulmuştur. Dünya tarihinde kültürel varlıkların iadesine ilişkin ilk antlaşmalar 17. yüzyılda gerçekleştirilen Westphalia (1648) ve Olivia (1860) antlaşmalarıdır. Savaş esnasında kültür varlıklarının korunması kavramı ABD'de, 1863 yılında kabul edilen "Lieber Code" da da ele alınmıştır. Buna göre kazanan ordunun, taşınır mallara el koyma hakkı vardır. Bununla birlikte kiliselere, hayır ve eğitim kurumlarına ya da güzel sanatlar müzelerine ait olan eşyalar bu anlamda kamu malı olarak nitelendirilemezler. Lieber Code ayrıca kazanan ordunun savaş bölgesindeki sanat eserlerini başka bir yere götürebileceğini, son mülkiyetin ise barış antlaşmalarıyla belirleneceğini öngörmüştür' (Kürüm, 2005, 56).

Avrupa ülkelerinde özellikle anıtsal nitelik taşıyan eserlerin korunması için ilk yasal önlemler 18. ile 19. yüzyıl içinde alınmaya başlanmıştır. Bu konuda ön çalışmaları yapacak kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu dönem yasal düzenlemeler ve kurumsal örgütlenmeler ile eski eserlerin bilinçli bir biçimde korunmasının ilk kez ortaya atıldığı dönem olarak tanımlanır. Avrupalılar genellikle kendi geçmişlerinin somut verilerine, farklı neden biçimlerle sürekli ilgi göstermişler ve günümüze birçok değer kalmasını sağlamışlardır (Resuloğlu, 2005, 23).

Kültür varlıklarının korunması ve onarılmasındaki yapıcı güç, yapıtın bütünlüğünün bozulmaması ya da işlevinin gerektiği koşullara uydurulabilmesi olmuştur. Koruma etkinliklerinin yapıtın simge, estetik, işlevsel değeri yanında, tarih ve kültür belgesi olarak saklanması hedefleyen bilinçli davranış olarak ortaya çıkması, insanlık tarihi dikkate alındığında daha yeni olup, henüz 20. yüzyıla özgüdür (Gögebakan, 2009, 32).

Tarihsel eserlerin korunması konusunda ilk uluslararası girişim 1904 yılında Madrid’de toplanan VI. Uluslararası Mimarlar Kongresidir. Mimari anıtların korunması ve onarımı konusunda ilk uluslararası kararların alındığı bu kongrede yalnız anıtsal yapıları kapsayan korunacak değerler yasayan ve ölü olarak iki gruba ayrılmış bunlara uygulanacak koruma işlemleri belirlenmiş ve bu işlemlerin kesinlikle uzman mimarlarca yapılması gerektiği belirtilmiştir (Resuloğlu, 2005, 23).

20. yüzyıl koruma anlayışının boyut değiştirdiği, tarihsel süreç içerisinde sadece anıt değeri taşıyan yapıtların değil kenti oluşturan bütün tarihsel öğelerin öneminin ve özelliklerinin anlaşıldığı dönem olmuştur. Bu doğrultuda önemli anıtlara fon oluşturan kentsel dokuların korunması ile başlayan tarihi çevre koruma uygulamaları, uluslararası düzeyde ilk kez 1931’de Uluslararası Müzeler Örgütü tarafından düzenlenen Atina Konferansı’nda Tarihi anıtların estetik değerinin arttırılması maddesi kapsamında dile getirilerek *"Yapılar yapılırken yerleşmelerin kişiliğine ve dış görüntülerine, özellikle çevreleri özel itina isteyen tarihi anıtların etrafına saygı gösterilmesi önerilir. Hatta bazı yapı kümeleri ve bazı özellikleri olan güzel görünüşlü manzaraların oluşumu korunmalıdır"* denilmiştir. Dikkat edildiğinde buradaki kaygının daha çok önemli tarihi anıtlara fon oluşturan tarihi çevrelerin korunmasına ilişkin olduğu; tarihi yerleşmelerin kendi özellikleri dolayısıyla korunmaları düşüncesinin henüz gelişmediği sezilir (Ahunbay, 1999, 116).

1939–1945 yılları arasında II Dünya Savaşı sırasında birçok Avrupa kentinin yoğun hava bombardımanlarıyla büyük ölçüde tahrip olmuştur. Savaşın hemen sonrasındaki dönemde, savaşta yıkılan birçok kent merkezinin yenilenmesi sırasında, günümüzdeki anlamda olmamakla birlikte, ilk sistematik kentsel arkeolojik çalışmalar başlamıştır. Savaş sonrası dönemde yürütülen imar çalışmalarının kentsel arkeolojik kaynaklar üzerinde büyük bir tehdit oluşturmuştur. Kentsel gelişme ve yeniden yapılanma baskılarının tarihsel dokuları yıpratmasına tepki olarak, 1960’lardan sonra koruma kavramının kentsel alanlardaki önemi ve etkinliği artmış, bu süreçte ortaya çıkarak gelişen *‘bütünleşik koruma’* kavramı kentleri doğal yapı, sosyal, ekonomik, kültürel ve tarihsel bütünlükleri içinde ele almayı gerekli kılmaya başlamıştır (Aydeniz, 2009, 2504).

Alan ölçeğinde koruma, ağırlıklı olarak 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü'nde vurgulanmıştır. Bu tüzüğün 1. maddesinde *“Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar”* denmektedir. Aynı yaklaşım, 1975 yılında Avrupa Ülkelerince oluşturulan Avrupa Mimari Miras Tüzüğü: Amsterdam Deklarasyonu'nda da sergilendi. Bu deklarasyonun 1. paragrafında şu hususlar vurgulanmaktadır:

- *Mimarlık mirası yalnız üstün nitelikli tek yapılan ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir.*
- *Mimarlık ürünlerinin korunması marjinal bir sorun olarak değil, kent ve ülke planlamasının ana hedefi olarak ele alınmalıdır,*
- *Eski alanların sağlıklılaştırılması olanak ölçüsünde, bölge sakinlerinin toplumsal kompozisyonunda köklü bir değişiklik gerektirmeyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır (Anonim, 2009 17).*

Bu bildirgeyle, hedefin *‘bütünleşik koruma’* olduğu belirtilmiş ve ekonomik, sosyal, yönetsel ve yasal yönleri gözetilen bir koruma modeli olarak tanımlanan bu yaklaşımın gerçekleşmesi için gerek duyulan araçlar tanımlanmaya çalışılmıştır. Geleceğe umutla bakan ve yerel yönetimlerin, merkezi hükümetlerin desteğini, halkın katılımını öngören bütünleşik koruma düşüncesi koruma uygulamaları için gerekli onarım teknik ve yöntemlerinin, uygulama yapacak ustaların yetiştirilmesini de öngörmektedir. Avrupa Konseyi desteğinde gelişen bu düşünceler, bağlı ülkelerde kamuoyuna mal edilerek başarıya ulaşılmıştır. Aynı yaklaşım 1976 yılında Nairobi'de yapılan UNESCO toplantısında gündeme getirilerek tartışılmış ve toplantı sonunda alınan *“Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini Konusunda Tavsiyeler”* konulu kararlar üye ülkeler tarafından benimsenmiştir (Ahunbay, 1999, 120).

Günümüzde ise yaptığı toplantılar ve aldığı kararlar ile kültür varlıklarının günümüz koşullarında yerini belirleyen çeşitli uluslararası kuruluşlar kurulmuştur.

Kültür varlıklarının korunması için kurulan uluslararası kuruluşlar ve kuruluşların yapmış olduğu bazı antlaşmaları şöyle sıralayabiliriz;

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO):

1. Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili 1970 UNESCO Antlaşması
2. Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Dair Sözleşme
3. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Hakkında 1972 Tarihli UNESCO Antlaşması
4. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi

Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM):

Kültür Varlıklarının Korunması ve Restorasyonu Çalışmaları Uluslararası Merkezi (ICCROM):

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS):

1931 Tarihli Atina Konferansı

Anıtların ve Sitlerin Muhafaza ve Restorasyonu Hakkındaki 1964 Venedik Tüzüğü

1975 Tarihli Avrupa Mimari Mirası Tüzüğü

Avrupa Konseyi Bünyesinde:

1. I. Avrupa Kültür Antlaşması (Avrupa Kültür Antlaşması)
2. Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına İlişkin 1982 Cenevre Protokolü
3. Avrupa Arkeolojik Mirasın Korunması Sözleşmesi
4. Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi- Malta Sözleşmesi
5. Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi – Granada
6. Arkeolojik Mirasın Korunması Hakkında Avrupa Sözleşmesi
7. Avrupa Mimari Miras Tüzüğü
8. 1985 Tarihli Kültür Varlıkları ile İlgili Suçlar Hakkında Avrupa Sözleşmesi

Avrupa Birliği Düzenlemeleri:

1. Kültür Varlıklarının İhracı Hakkında 5 Aralık 1992 Tarihli ve (AET) 3911/92 No.lu Konsey Tüzüğü

2. Bir Üye Devlet Ülkesinden Kanunsuz Olarak İhraç Edilen Kültür Varlıklarının İadesi Hakkında 15 Mart 1993 Tarihli 93/7/AET No.lu Konsey Yönergesi
3. Çalınmış ya da İllegal Olarak İhraç Edilmiş Kültürel Objeler ile İlgili 1995 UNITDROIT Antlaşması Institut de Droit International Kararı

ABD ile Yapılan İkili Antlaşmalar

İngiliz Uluslar Topluluğu (Common Wealth) Ülkelerinde Kültürel Mirasın Korunmasıyla İlgili Proje (Gögebakan, 2009, 43).

2.2.3. Türkiye’de Koruma Olgusunun Tarihsel Gelişimi

Anadolu Selçuklularında, Roma ve Bizans’a ait yapıların yıkılmadan onarılması ve kullanılması bir nevi korumadır. Eski Konya’nın bulunduğu höyüğün etrafı Selçuklular tarafından bir surla çevrilmiş ve Selçuklular bu sırada ellerine geçen her döneme ait işlemeli ve kabartmalı taşları sur duvarlarının dış yüzeylerinde kullanmış ve bir korumacılık geliştirmiştir. Elbistan ve Maraş yörelerinde hüküm sürmüş ve Anadolu Beyliklerinden olan Dulkadiroğluları Beyliği’nin (1334-1522) hükümdarlarından olan Alaüddevle’nin Maraş surları içerisindeki bir bölümde geç Hitit eserlerini biriktirmiştir.

Osmanlı Devleti’nin kuruluş dönemlerinden itibaren gerek Bursa’daki gerekse Edirne’deki saraylarında ata yadigarı eşyaların ve ganimetlerin korunduğu bilinmektedir. İstanbul’un Fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet’in sarayda bir hazine dairesi meydana getirdiği bu değerli eşyaların korunduğu ve bu geleneğin diğer padişahlar zamanında da devam ettiği bilinmektedir (Gerçek, 1999, 78).

Osmanlı döneminde, belirli bir sınıf ya da toplumsal bilinçle oluşturulmuş koruma politikalarının varlığından söz etmek mümkün değildir. ‘Özellikle vakıflar parasal kaynak ayırarak yapıların bakım ve onarımını yaparken, hazine bayındırlık yapıları ve savunma yapılarının, sarayların onarımına destek verir, vakıf kaynaklarının yetersiz kaldığı durumlarda devreye girerdi. Uygulamalar bu alanda yetişmiş meslek adamlarının sorumluluğunda gerçekleştirdi’ (Özdemir, 2005, 20).

Kanuni döneminde Mimar Sinan'a gönderilen bir hüküm ile özellikle anıt niteliğinde yapılarla sur duvarlarının yangından korunması için, bunlara bitişik ev yapılmaması, konut dokusu ile aralarında belirli uzaklıklar bırakılması da çeşitli hükümlerle ilgililere duyurularak gereğinin yapılması istenmiştir (Madran, 2009, 7).

Mimar Sinan'ın koruma uygulamaları arasında 1559'da Rumeli Hisarının içindeki ve çevresindeki, gayri nizami ev ve dükkanlardan temizlenmesi, 1572 de Zeyrek Caminin (Pantokrator Kilisesi), Eski İmaretin (Pantepotes Kilisesi) ve Kalenderhane Caminin (Maria-Kiriotissa Kilisesi); iç mekan ve dış duvarlarındaki müdahalelerden arındırma işi, 1573'te Ayasofya'nın onarılarak duvarlarındaki ve çevresindeki müdahalelerden arındırılması işi örnek gösterilebilir (Alanyurt, 2009, 25).

Mimar Sinan Ayasofya'yı onarırken II.Teodoyus çağından kalma duvarı tümüyle yenilememiş, sağlam bir çerçeve içerisinde günümüze kalmasını sağlamıştır. Sinan'ın koruma ve onarımları, kültür yorumunu açıkça gösterir. Onun kimi yapılarında, bir önceki kültürün ürünlerine özenle yer vermesi bugünle çağdaş bildiriler içermektedir (Bektaş, 1992, 5). Ancak bütün bu çalışmalar yapı ölçeğinde sürekliliği olmayan ve kullanıma yönelik koruma olarak da değerlendirilebilir.

Tanzimat'la birlikte başlayan Batılılaşma eğilimleri, koruma alanında Batı'daki gelişmeleri Anadolu'ya taşıyıp kültür varlıklarına ilgi duyulmasına neden olmuştur. Türkiye'de tarihi mirasın korunması yönündeki ilk girişim, 1846 yılında Tophane-i Amire Müşiri Fethi Ahmet Paşanın, İstanbul Aya İrini Kilisesini müzeye çevirmesi ile olmuştur. Bu Osmanlı döneminde açılan ilk müzedir (Kiper, 2004, 127).

Tarihi çevreye duyulan ilgi, tutum ve düzenlemeler batılılaşma ile kendini hissettirmiştir. Bunun ilk örneğini görebildiğimiz 1848, 1849 ve 1964 yıllarında yayınlanan Ebniye Nizamnameleri, büyük kentlerdeki ulaşım, yeni yapılaşma vb. konularda çağdaş tanım ve uygulamalar getirmeyi amaçlamakla beraber, yapılaşmış alanlardaki eski yapılara ilişkin bazı hükümler de içermektedir. Ancak yayımlanan bu

Ebniye Nizamnameleri, yeni bir kentsel düzen öngörmekte, çevrenin korunmasıyla ilgili bir hüküm içermemektedirler (Madran, 2009, 7).

Koruma konusunda Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne kalan en temel miras son dönemin çağdaşlaşma çabalarının ürünü olan yasalar ve kurumlar olmuştur. Bunların arasında 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'ni ve kutsal hayır yapılarını yıkanların cezalandırılacağını belirten Ceza Kanunnamesi'ni ve Osmanlı İmparatorluğunda kültür varlıklarını korumayla ilgili ilk yasal düzenlemesi olan Asarı Atika Nizamnamesi'ni saymak gerekir (Binan, 2005 198). İlk 13 Şubat 1869 yılında çıkarılan Asarı Atika Nizamname'sinin 1874, 1884, 1906 yıllarında yapılan değişikliklerle kapsamı arttırılmış sürekli olarak yenilenerek eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır.

1884 yılı Asarı Atika Nizamnamesi, Türk eski eser hukukunun temeli sayılmaktadır. (Binan, 2005, 198) Nizamname Osman Hamdi Bey'in müze müdürlüğü döneminin hemen başlarında oluşturulan tüzükle kazıyı yapana ve arazi sahibine hiçbir pay vermemekte, gün ışığına çıkarılan bütün eserlerin devlete ait olduğunu belirtmektedir (Akurgal, 1992, 31). Ardından 1906 yılında çıkarılan nizamname ile eski eserlerin hiçbir şekilde yurt dışına çıkarılamayacağı öngörülmüştür (Bektaş, 1992, 67).

Osman Hamdi Bey'in koruma alınındaki katkıları arasında, aralarında çok ünlü İskender Lahdi'nin de yer aldığı, Ağlayan Kadınlar Lahdi, Sayda lahitleri ve çok sayıda değerli eserlerin bulunduğu ilk Türk kazıları gösterilebilir. Bununla birlikte yaptığı kazılar sonucu ortaya çıkardığı eserlerle Aya İrini ve Çinili Köşk'te depolanan eserlerin sergilenmesi için inşa ettirdiği İstanbul Arkeoloji Müzesi kültür varlıklarının koruması için yapmış olduğu önemli çalışmalardır (Akurgal, 1992, 30).

Bundan sonra 1951'e kadar yürürlükte kalacak olan 30 Temmuz 1912 tarihli Muhafaza-i Abidatt Hakkında Nizamname çıkarılmış; ayrıca 1924 yılında çıkarılan 'İstanbul Müşekkil Muhafaza i Asar ı Atika Encümeni'nin Teşkilat ve Vazifelerine Dair Talimatnameler' gibi yalnızca bu konuyla ilgili olan yada başka yasalar, yönetmelikler içinde yer alan özel düzenlemeler yapılmıştır (Bektaş, 1992, 67).

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da açılmasından sonra, 3 Mayıs 1920 tarihinde 11 bakandan oluşan 'İcra Vekilleri Heyeti' kurulmuş, bu 11 bakanlıktan birisi de "Maarif Vekilliği" olmuştur. 4 Mayıs 1920'de göreve başlayan bu 11 vekilden birisi olan Sinop Milletvekili Rıza Nur Bey Maarif Vekilliği'ne seçilmiş, çok sınırlı bir kadro ve çok yetersiz bir bütçe ile Milli Mücadele'nin bu ilk çetin günlerinde, Türk kültürüne, sanatına ve tarihine milli bir temel ve ruh kazandırmaya çalışılmıştır (Çetin, 2010, 117).

Büyük Millet Meclisinin kurulmasından sonra oluşan ilk Bakanlar Kurulu, 9 Mayıs 1920 günü Mecliste programını okumuş, 10 Mayıs 1920 gününde de Maarif Vekaletine bağlı olarak, 1 müdür ve 1 katip kadrolu, "Türk Âsâr-ı Atıkası Müdürlüğü" kurulmuştur. Daha çok müzecilik hizmetlerini yürütmekle görevli olan bu birim, bir yıl sonra Hars Müdürlüğü adını almıştır (www.kultur.gov.tr).

Kurtuluş Savaşı sırasında gerek koruma, gerekse müzecilik alanlarında etkin bir çalışma görülmemektedir. '1927 yılında koruma alanında ilk sivil toplum kuruluşu sayılan İzmir Asar-ı Atika Muhipleri Cemiyeti kurulmuş', (Binan, 2005, 199) '1930–1935 yılları arasında çıkarılan yasalarla kentlerin sağlığın, temizliğin, güzelliğin ve modern kültürün örneği olması doğrultusunda, yabancı uzmanların da eşliğinde kent planlaması çalışmaları başlatılmıştır' (Özdemir, 2005, 21).

1951 Yılında 5805 sayılı yasa ile merkezi bir örgüt olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) kurulmuştur. Kurul üyelerinin çoğunun üniversitelerden seçilmesi, üyeliklerinin ömür boyu olması, kendi görüş bilgi ve deneyimleri doğrultusunda karar verebilmelerine olanak sağlayan yapıda olması ve Kurul'un kimi kendi üyelerini kendi seçme hakkı bulunması tarafsız ve bilimsel yöntemlerle çalışabilme özgürlüğünün güvencesi olmuştur (Madran, 2009, 13). GEEAYK, koruma ile ilgili ilkeleri ve müdahale biçimlerini belirlemek, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri hakkında karar vermek gibi görevleri üstlenmiştir. Kurul, çalışmalarını çeşitli kereler gözden geçirilen bir yönetmelik çerçevesinde gerçekleştirmiştir (Özdemir, 2005, 22). GEEAYK ile Cumhuriyet döneminde

korumayla ilgili çok büyük bir adım atılmıştır. Bu yasa toplumun o sırada ve hatta bugün sahip olduğu koruma bilinci ve isteğinin çok üzerinde bir tarih bilinciyle hazırlanmıştı ve tek anıtsal yapının korunması temeline dayanıyordu. Daha sonraki yasal değişimler kentsel sit kavramını da içine alacaktır' (Kejanlı, Akın, Yılmaz, 2007, 185).

Bu arada dünyada miras koruma bilinci yükselerek, uluslararası alanda 1954 tarihli La Haye ve Avrupa Kültürel Konvansiyonu imzalanmış, Avrupa Konseyi, UNESCO gibi örgütler uluslararası alanda yer almaya başlamıştır.... Uluslararası alanda Venedik Sözleşmesi (1965) ve Dünya Doğal ve Kültürel Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme (1972) imzalanmış, ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) ve ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi) gibi kurumlar oluşturulmuştur (Özdemir, 2005, 22). 1964 Venedik Kongresi'ne Türkiye'den Prof Doğan KUBAN ve Mimar Selma EMLER katılmış, Kuban bildirisinde Türkiye'deki anıtların korunması konusunda uluslar arası işbirliğine dikkat çekmiş, Emler ise Topkapı Sarayı restorasyonunu anlatarak uluslararası bu sürece dahil olmuştur (Binan, 2005, 205).

25.04.1973 tarih ve 1710 sayılı "Eski Eserler" yasası ile tarihi eserlerin korunmasına ciddi ilk adım atılmıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, kültürel miras ve kültürel çevremizin korunması ile ilgili çalışmalar 5805 ve 1710 sayılı yasalar kapsamında sürdürülmüştür. Bu kanunla, taşınır ve taşınmaz eski eserlerin ayrıca, anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit, tabii sit kavramlarının ilk defa ayrıntılı tanımları ve kapsamaları belirtilmiştir (Kejanlı ve Diğerleri, 2007, 189).

1982 Yılında kabul edilen yeni Anayasanın '63. Maddesi; Devletin tarih ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirlenmiştir' (Kejanlı ve Diğerleri, 2007, 191). Bu doğrultuda 1983 yılında 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkarılmış, bu kanun 1987 tarihli ve 3386 sayılı Değişiklik Yasası'yla yeniden düzenlenmiştir. 'Çeşitli açılardan 1710 sayılı yasanın geliştirilmiş bir devamı sayılabilecek yasa kültür varlığı, tabiat varlığı, sit, koruma, korunma gibi kavramları tanımlamış, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarını örneklendirerek

listelemiş, bunların devlet malı niteliğinde olduğunu hükme bağlamıştır' (Özdemir, 2005, 23).

'Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Mevzuatı, 2004 yılında 5226 sayılı Yasa ile değiştirilmiş; yerel ve merkezi yönetimler, bünyelerinde kurulması öngörülen bürolarla koruma alanında daha aktif hale getirilmiştir. Emlak vergilerinden korumaya katkı payı ayrılması, korunacak alanlar için "yönetim alanı" kavramının devreye sokulması, kentsel yenileme başlığı altında doku ölçeğinde gerçekleştirilecek çalışmaların teşviki gibi gelişmeler gözlenmektedir.' (Kayın, 2008, 5)

2.2.4. Koruma Bilincinin Oluşmasında Eğitimin Önemi

Anayasanın 63. Maddesi 'Devlet tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır' hükmüyle doğal ve kültürel mirasın korunmasını bir kamu görevi olarak Devlete vermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 42. maddesi ile 'Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevini' Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz maddesi ile belirtmiştir (www.mevzuat.meb.gov.tr). Bu ana çerçeve doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarını belirlemiştir.

Türk eğitim sistemi, bu genel amaçları gerçekleştirecek şekilde düzenlenir ve çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarının özel amaçları, bu genel amaçlara uygun olarak gerçekleştirilir. İlköğretim okullarında okutulan dersler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir ve bu derslerin temel kaynağı alan ders kitapları Talim Terbiye Kurulu tarafından Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak düzenlenir.

Türk eğitim sisteminin genel amaçları arasında bireylerin milli ve manevi değerleri benimsemeleri ve koruyup geliştirmeleri yer almaktadır. Kültür varlıklarının niceliği ve niteliği bakımından çok önemli bir konuma sahip olan ülkemiz açısından bu genel amacı gerçekleştirmek oldukça önemlidir.

Ülkemiz kültürel mirası koruma politikaları konusunda ulusal ve uluslar arası platformda önemli bir mesafe kat etmiştir. Ancak koruma bilincinin toplumsal tabana yayılarak bir ‘koruma kültürü’ oluşturulma noktasında önemli eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Bu nedenle ‘tarihsel çevrenin sağlıklı bir şekilde korunması ve değerlendirilmesi için bu alanda uygulanan politika ve çalışmaların ekonomik temelden uzaklaşarak; sosyal, kültürel, eğitimsel boyutlarıyla ele alınmasına gereksinim duyulmaktadır’ (Altınörs, 2010, 30).

Kültürel mirasa sahip olma açısından baktığımızda, potansiyelimizle koruma çabalarımızın gereği kadar örtüşmediğini, bir bilinç yaratma konusunda eksiklikler bulunduğunu söyleyebiliriz. Koruma konusunda temel yaklaşımımızın da bütün toplumsal kesimleri kapsayacak şekilde henüz netleşmediğini söylemek mümkündür (Bilgili, 2010, 328).

Toplumu oluşturan bütün kesimlerinin koruma konusunda bilinçlenmesi paralelinde ülke koruma politikaları etkilemeye kadar gidebilecek bir bakışı tanımlayan toplumsal boyut, bu anlamda bir güç oluşturmaktadır. Toplumun korumaya bakışı ne kadar bilinçli olursa, doğru uygulamalar da o kadar artacaktır. Çünkü yanlış ve kötü uygulamalar karşısında duracak bir toplum baskısı, uygulamacıları doğrudan etkileyecektir. Ancak ülkemizde böyle bir bilinç olmadığı gibi, planlama sistemimiz de katılımcı değildir (Özden, 2005, 33).

Koruma konusunda yaygın ve örgün eğitimin yetersizliği, kültür varlıklarımızın korunmamasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle, ilköğretim ve ortaöğretimde korumanın neden gerektiğinin, kültür sürekliliğinin ülke bireylerinin yurtseverliğini, dolayısıyla yurtlarına bağlılığını neden arttırdığının öğrencilere anlatılması gerekmektedir. Bireyin, yaşadığı toprakların somut veya soyut kültürle sahip çıkması, o

kültürün gelecek nesillere doğru bir biçimde aktarmasının, yaşama kültürümüzün vazgeçilmez ögesi olduğunu unutmamalıyız (Tapan, 2010).

‘Ülkemizde kültür ve doğa varlıklarının korunması konusunda kişilerin bilgilendirmesi, üniversite aşamasına hatta yüksek lisans öğretimine bırakılmaktadır. Bir toplumu oluşturan bireylerin temel kişilik niteliklerinin belirlenip kesinleşmesinden sonra bir ‘ek’ olarak kültürel geçmişin öneminin ayırtına varılması için bilgi verilmesi, bu bilginin kimliğin ayrılmaz bir parçası haline gelmesi için oldukça geç bir zamandır’ (Asatekin, 2005, 51). Bu nedenle çocuklarda ilköğretim döneminde hatta okul öncesi dönemde uygun materyallerle ve etkinliklerle tarihi çevre bilinci uyandırılmalı, ‘koruma bilinci’ oluşturulmalıdır.

Kültür varlıklarının korumasında katılımı genişletmek bu bilinci toplumsal tabana yaymak amacı ile ulusal ve uluslar arası platformda önemli çalışmalar yapılmış bu çalışmalarda eğitimin önemine dikkat çekilmiştir. Uluslararası alanda gerçekleştirilen ilk çalışma 1962 yılında Paris’te yapılan XII. UNESCO Genel Kurulu’nun doğal alanların korunmasına yönelik bildirgesinin 37–42. maddeleri ‘Kamu Eğitimi’ başlığını taşımakta okul içinde ve dışında doğal verilerin korunması gerekenleri anlatmaktadır. 1976 yılında Nairobi’de yapılan XIX. UNESCO Genel Kurulu’nda okuldaki eğitim ve kitle iletişim araçlarının önemi yer almıştır (Asatekin, 2005, 52).

1985 yılına kadar yapılan bütün çalışmalarda halkın bilinçlendirilmesi vurgulanırken, kitle iletişim araçları ve kampanyaların bir araç olarak öne çıktığı görülmektedir. Ancak 1985 yılından sonra halkı eğitmenin yanı sıra okul içi ve dışı öğretimin önemi anlaşılmaya başlanmıştır (Asatekin, 2004, 132).

1985’te Grenada’da yapılan Avrupa Bakanlar Toplantısı’nın 2. Bildirgesi ‘Mimari mirasın sosyokültürel yaşama yaşam kalitesinde bir faktör olarak katmak’ konusuna ayrılmış ve ‘C’ maddesi okul içi ve okul dışında kültürel miras anlayışını geliştirmek amacını öngörmüştür. 1989 Avrupa Konseyi’nin Miras Eğitimi Bildirgesi

özellikle okul eğitimine önem vererek orta öğretimin okullarda öğretilmesinden özellikle bahsetmektedir (Asatekin, 2005, 53).

2.3. Kültürel Değerleriyle Ülkemiz ve Ağrı

Ülkemiz binlerce yıllık bir süreç içinde yer almış uygarlıkların birikimi olan kültürel ve doğal değerleri barındırmaktadır. Ülkemiz sınırları içerisinde yer alan bu kültürel mirasın temelinde eski Anadolu kültürleri, Akdeniz, Ege, Orta Asya, Arap etkileri ile Selçuklu ve Osmanlı kaynakları bulunmaktadır. Bu çeşitlilik ve zenginlik, Ülkemizi eski eserler açısından oldukça önemli bir noktaya taşımıştır.

M.Ö. 4. yüzyılda Sidon’lu Antipatros ilk defa kendi çağında yeryüzünde mevcut olan yedi anıtı ‘Dünya’nın Yedi Harikası’ olarak adlandırmıştır. Heykeltıraşlık ve mimarlık becerisi olan bu yedi eser şunlardır:

- 1- Mısır Pramitleri
- 2- İskenderiye Feneri
- 3- Babil’in Asma Bahçeleri
- 4- Efes’teki Artemis Tapınağı
- 5- Olimpus’taki Zeus Heykeli
- 6- Kral Mausolos’un Mozolesi
- 7- Rodos Heykeli

Bu yapıtlardan Efes Artemis Tapınağı ile Bodrum’daki Kral Mausolos’un Anıtı ülkemiz sınırları içerisinde bulunmaktadır. Salt bu iki önemli evrensel sanat/mimarlık yapının varlığı bile ne denli zengin bir kültürel alanda yaşadığımızın kanıtıdır (Asatekin, 2004, 108).

Kültürel Mirasın korunması ve değerlendirilmesi konusunda başta Birleşmiş Milletlerin konuyla ilgili birimleri ve Avrupa Konseyi’nin önemli çalışmaları olmuştur.

Ülkemiz uluslararası birçok toplantıya katılmış, birçok kuruluşun üyesi olarak çeşitli bildirilere imza atmıştır.

Uluslararası platformda taraf olduğumuz temel belgelerden ilki, 1982 yılında, 2658 sayılı yasayla kabul edilmiş bulunan Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmedir. UNESCO'nun, 1972 yılında Paris'te toplanan 17. Genel Kurulunda kabul edilen bu sözleşme, kültürel ve doğal mirasın sadece o ülke insanların değil, tüm dünyanın ortak malı olduğu kavramını getirmiş ve üye ülkeleri, Kültürel ve doğal mirasa, toplumun yaşamında bir işlev vermeye ve bu mirasın korunmasını kapsamlı planlama programlarına dahil etmeyi amaçlayan genel bir politika benimsemeye çağırmıştır. (www.kulturvarliklari.gov.tr).

Dünya üzerinde yok olan kültürel değerleri kontrol altına almak ve uğrayacakları tahribatı engellemek için UNESCO bünyesinde Kasım 1972 yılında, 'Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme' imzalanmış ve liste uygulaması başlamıştır. Buna göre her ülke kendi topraklarında bulunan ve dünya mirası listesine girmesini uygun bulduğu kültürel ve doğal varlıkların envanterlerini, 21 üyeli Dünya Mirası Komitesine bildirmekle yükümlü tutulmuştur (Gögebakan, 2004, 2).

Türkiye Cumhuriyeti, Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi'ne taraf olan ülkeler arasında yer alır. Sözleşme, 14.04.1982 tarih ve 2658 Sayılı Kanun ile kabul edilmiş, 14. 02. 1983 tarih ve 17959 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde bulunan 38 kültürel ve 23 doğal değer miras listesine alınmak üzere tespit edilmiş, bunlardan 10 tanesi dünya miras listesine alınmıştır. İlk kez 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Merkezi'ne iletilen Geçici Listemiz 2000, 2009, 2011 ve 2012 yıllarında güncellenmiş olup bu listede 2 karma (kültürel/doğal) ve 36 kültürel olmak üzere toplam 38 adet varlık bulunmaktadır. Ağrı ili sınırları içerisinde bulunan Doğubayazıt İshak Paşa Sarayı 25.02.2000 tarihinde Dünya Kültürel ve Doğal Mirası adayları arasına girerek 15. sırada yer almaktadır(www.kulturvarliklari.gov.tr).

Dünya Kültürel ve Doğal Mirası Listesinde yer alan eserlerimiz şunlardır;

- 1- İstanbul'un Tarihi Yerleri
- 2- Göreme Milli Parkı ve Kapadokya
- 3- Divriği Ulucami ve Darüşşifası
- 4- Hattüşa-Boğazköy
- 5- Nemrut Dağı
- 6- Pamukkale-Hierapolis
- 7- Ksanthos-Letoon
- 8- Safranbolu Evleri
- 9- Troya Arkeolojik Kenti
- 10- Edirne Selimiye Cami

Tarafı olduğumuz ikinci sözleşme, 1989 yılında onaylanan Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'dir. 1985 yılında, Granada'da Avrupa Konseyine üye ülkeler tarafından kabul edilen ve Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 13.4.1989 gün ve 3534 sayılı yasayla yürürlüğe giren bu sözleşmeye göre, ülkeler, mimari mirasın korunması için yasal önlemler almayı ve bu önlemler çerçevesinde her ülkeye ve bölgeye özgü yöntemlerle, anıtları, bina gruplarını ve sitleri korumayı üstlenmiş bulunmaktadır.

Türkiye, yukarıda sıralanan temel belgelerin yanı sıra, aşağıda bir bölümü verilen uluslar arası belgelere de taraf olarak imza atmıştır.

La Haye/1954, Silahlı bir çatışma halinde, Kültür Mallarının Korunmasına İlişkin Sözleşme

Paris/1970, Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması için Alınacak Önlemlere İlişkin Sözleşme

Ramsar/1971, Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme

Bern /1979, Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarını Koruma Sözleşmesi

Cenevre/1982, Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol

Malta/1992, Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından, Akdeniz’in korunması için oluşturulan ‘Akdeniz Eylem Planı’ da ülkemizin etkinlik gösterdiği bir diğer uluslar arası projedir (www.kultur.gov.tr).

2.3.1. Ağrı İli’nin Coğrafi Durumu

Doğu Anadolu’nun yüksek düzlüklerinden Eleşkirt Ovası üzerine kurulu Ağrı İli, doğusunda İran, batısında Erzurum ve Muş, güneyinde Bitlis ve Van, kuzeyinde Iğdır ve Kars İlleri ile çevrili olup bölgenin en yüksek yerleşim yerlerinden biridir.

Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı-Murat havzasında yer alan ilin yüz ölçümü 11.376 km² dir. Adını Türkiye’nin ve Avrupa’nın bütün dağlarından yüksek olan Ağrı Dağı’ndan alan Ağrı, Türkiye’nin en engebeli ve yüksek bölgesinde bulunur. Topraklarının %46’sını dağlık alanlar, %29’unu ovalar, %18’ini platolar ve %7’sini yaylalar oluşturmaktadır (Çetin 2009, 11).

Ağrı İli Merkez ilçe ile birlikte toplam sekiz ilçeden oluşmaktadır. Bunlar; Doğubayazıt, Patnos, Diyadin, Eleşkirt, Tutak, Taşlıçay ve Hamurdur. Bu ilçelerden Doğubayazıt, Gürbulak sınır kapısıyla İran transit yolu üzerinde son durağı teşkil ederek, önemli bir gümrük merkezi konumundadır.

İlk Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1927 yılında 104.443 dolayında olan nüfusu, 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 528.744 kişiye ulaşmış ve nüfusu 73 yılda yaklaşık 5,2 kat artış göstermiştir. İlk Genel Nüfus Sayımının yapıldığı 1927 yılında Ağrı’da yaşayan nüfusun % 14’ü şehirlerde yaşarken bu oran özellikle 1950 den sonra sürekli bir artış göstererek 2000 yılında % 47,7’ye ulaşmıştır (Çimen ve Kaya, 2006, 53).

Ağrı İli'nin iklimi genel olarak karasal bir özellik göstermektedir. İlde, karasal iklimin belirli karakteri olarak, uzun şiddetli ve kar yağışlı kış mevsiminin yanında, sıcak fakat daha kısa bir yaz mevsimi görülmektedir (Erinç 1953, 83). Ağrı meteoroloji istasyonunun 61 yıllık (1939–2000) gözlem verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık 6,0°C'dir. Ağrı'da sıcaklık değeri Ağustos ayında 39,9°C'ye yükselebilmekte ve Ocak ayında ise -45,6°C'ye kadar inebilmektedir. (Çimen ve Kaya, 2006, 52).

Bitki örtüsü bakımından zayıf olan Ağrı İli'nin bazı tarihi kaynaklarda bölgenin bir zamanlar ormanlarla kaplı olduğuna işaret edilmektedir. İlkbahar ve sonbaharda fazla yağış almasıyla oluşan çayırlar bölgenin başlıca geçim kaynağı olan hayvancılığı canlandırmaktadır. İlin %9'unu oluşturan ekili alanlar, şiddetli karasal iklim ve yaz süresinin kısa oluşu, bu mevsimde hüküm süren kuraklık, nüfus azlığı gibi faktörlerden olumsuz etkilenmektedir (Erinç, 1953, 85). Bölge her ne kadar ormandan yoksun olsa da ot formasyonu açısından zengindir. Yüksekliğe bağlı olarak yaz boyunca çiçekli ve yeşil kalabilen bitkilerin varlığı arıcılık açısından bölgede elverişli bir ortamın oluşmasını sağlamaktadır. Ayrıca Doğubayazıt ilçesinde rakıma bağlı olarak değişen iklim koşulları ile meyve ziraatı da yapılmaktadır (Deniz ve Doğru, 2008,62).

İlin sınırları içerisinde Büyük Ağrı, Küçük Ağrı, Tendürek, Köseadağ ve Aladağlar; Balık, Şeyhli ve Dunkel Gölleri bunun yanı sıra Fırat Nehri'nin en önemli kolu olan Murat Suyu yer almaktadır.

2.3.2. Ağrı İli'nin Tarihçesi

Çok eski bir yerleşim merkezi olan Ağrı, Türkiye'nin doğu sınırını teşkil etmektedir. Son yıllarda yapılan yüzey araştırmaları Ağrı İli'nin M.Ö. IV. Binlerden itibaren yerleşim bölgesi olarak kullanıldığını göstermektedir. Erken Demir Çağına ait birçok nekropol bulunan bölge geçmiş devirlere ait önemli zenginlikleri içerisinde barındırmaktadır (Çetin, 2009, 13).

Arkeolojik malzeme ve çivi yazılı belgelerin ışığı altında Ağrı ve çevresi ile ilgili ilk ve en önemli bilgilerimiz, şimdilik günümüzden beş bin yıl öncesine aittir. (Belli, 2007, 5) Ağrı ve çevresinde görülen ilk uygarlıklar, Van Gölü, Ağrı Dağı ve

Hazar Denizi arasındaki bölgede MÖ. III. binyılın sonlarına kadar varlık gösteren Hurriler'dir (Baklaya, 2009, 41).

Hurri Devleti'nin zayıflamasından sonra M.Ö. 1550 yıllarında Ağrı yöresini de içine alan Mitanni İmparatorluğu kurulmuştur. Mitannilerin bölgede önemi azalınca M.Ö. IX. yüzyılın ortalarında başkent Tuşpa (Van) olmak üzere Urartu Devleti kurulmuş, bu bölge toprakları işpuni ve Menau zamanında Urartu hakimiyetine alınmıştır (Çetin, 2009, 13).

Urartu Krallığı'nın M.Ö. VI. yüzyılın başlarında İskitler tarafından yıkılmasından sonra, Doğu Anadolu bölgesi Perslerin egemenliği altına girmiştir. Daha sonra Doğu Anadolu Bölgesi sırasıyla Selenkovların, Roma ve Bizansın egemenliğine geçmiştir (Belli, 2007, 9).

Selçuklular Anadolu'ya akınlar yapmaya başladıkları zaman Ağrı ve çevresi Bizans İmparatorluğuna bağlıydı, Selçuklu Sultanı Alparslan batıya yaptığı seferler sonucunda Gürcistan ve Ermenistan'ın bazı bölümlerini fethederek, Kars, Ani ve Bayezit'i imparatorluğun sınırları içerisine almış ve bölgenin idaresini Ahlat'a yerleştirdiği Sökmenoğulları Atabeylikleri'ne bırakmıştır. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Selçuklu idaresinde kalan Bayezit şehri ve kalesi yeniden imar edilmiştir (Çetin, 2009, 14).

Anadolu, 1243 Köseadağ Savaşı'ndan itibaren Moğol hakimiyetine girmiştir. 1253 yılında Büyük Moğol Hanı Mengü, kardeşi Hülagu'yu kurultay kararı ile İran, Irak, Suriye, Mısır, Kafkasya ve Anadolu'ya bir 'İlhan' olarak görevlendirmiştir. İlhanlılar, 1295 yılından itibaren tamamen bağımsız olarak kurulmuştur. 1335 yılında ölen İlhanlı Hanı Ebu Said Bahadır Han'dan sonra İlhanlılar siyasi olarak mahalli beylikler/devletler arasında bölünmüş, Celayirliler, Karakoyunlular, Muzafferiler, Horasan Serbedarileri ve Eratnoğulları gibi hanedanlar kurulmuştur (Bayhan, 2007, 145).

İlhanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra 1350-1360'lı yıllarda Musul Van Gölü bölgesinde Türkmenlerin başında Bayram Hoca adlı bir beği görüyoruz. Bayram Hoca daha sonraları hakimiyet sahasını genişleterek Ağrı ve çevresine nüfuz etmiştir. Bayram Hoca 1380 de ölmüş ve yerine kardeşinin oğlu Kara Mehmed Kara-Koyunlu beyliğine geçmiştir. Kara-Koyunluların bölgedeki hakimiyetleri Timur'un gelişine kadar devam etmiş, 1387 baharına kadar Ağrı ve çevresindeki şehir ve kalelerin tamamını Kara-Koyunluların elinden almıştır (Geyikoğlu, 2007, 128).

Kara Memed'in oğlu Kara Yusuf ülkesini istila eden Timur ve Şahruh ile şiddetli mücadelelere girişerek, ülkesini parça parça geri alıp tekrar kurmuştur. Kara-Koyunlularla aynı dönemde Diyarbakır, Erzincan, Bayburt bölgesinde tarih sahnesine çıkan Ak-Koyunlular, Uzun Hasan zamanında Kara-Koyunluların bütün ülkelerine hakim olmuş, böylece Ağrı ve çevresi Ak-Koyunlu hakimiyetine girmiştir (Geyikoğlu, 2007, 128).

Son Ak-Koyunlu padişahlarından Murad 1501'de Şerur Muharebesinde Safevi Devleti'nin kurucusu Şah İsmail kuvvetlerine karşı yenilmiştir (Çakmak, 2005, 104). Böylece Ağrı ve çevresi Safeviler'in kontrolüne geçmiştir.

Yavuz Sultan Selim'in Safevilere karşı düzenlediği Çaldıran Seferi'nin anlatıldığı Haydar Çelebi'nin Ruznamesi (Münseat'üs-Selatin)'ne göre sefer sırasında ordu Bayezit yakınlarında konaklayınca Bayezit Kalesi Halkı temsilcilerini göndererek Osmanlılara itaatlerini arz etmiş ve bölge Osmanlı topraklarına katılmıştır. Zaman zaman Safevilerle Osmanlılar arasında el değiştiren bölge, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534 tarihli İran Seferi ve IV. Murat'ın 1635 tarihli Revan Seferi ile tekrar Osmanlıların eline geçmiştir. Safevi-Osmanlı savaşlarının sık yaşandığı bölgede, 1639 tarihli Kasrı Şirin Antlaşması ile uzun zamandan beri devam eden geçimsizlikler sona ermiş, merkezi Ahıska olan Çıldır Eyaleti'ne bağlanmış valiliğine de Çıldır Hanedanlarından I. İshak Paşa atanmıştır (Çetin, 2009, 16).

Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası ile XIX. yüzyıl içerisinde Osmanlılar ile Ruslar arasında Ağrı topraklarını da içerisine alan önemli savaşlar meydana

gelmiştir. 1828–1829, 1853–1856, 1877–1878 Osmanlı-Rus savaşları ile büyük yıkımlara uğramıştır. 1914 yılına kadar Bayezid Mutasarrıflığı olarak Erzurum Eyaleti'ne bağlıyken 1927'de Karaköse il merkezi olmuş, 1927 yılında sınırları içerisinde bulunan Ağrı Dağına izafeten Ağrı adını almıştır (Çetin, 2009, 16).

2.3.3. Ağrı İli'nin Taşınmaz Kültür Varlıkları

Arkeolojik malzeme ve çivi yazılı belgelerin ışığı altında Ağrı ve çevresi ile ilgili ilk ve en önemli bilgilerimiz, günümüzden beş bin yıl öncesine aittir (Belli, 2007, 5). Geçmişi çok eskilere dayanan Ağrı ve çevresi ile ilgili arkeolojik yüzey araştırmaları; Tunç, Erken Demir Çağı ve Urartu Krallığına ait höyük, kale, çivi yazıtı, nekropol, kaya mezarı, anıtsal kaya işareti ve sulama tesisleri ile bölgenin kültür tarihini aydınlatmaktadır (Belli, 2007, 53).

Ağrı İli sınırları içerisinde yer alan taşınmaz kültür varlıklarını 5 ayrı başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar;

- 1- Kaleler, Höyükler, Nekropoller, Kaya Mezarları
- 2- Kümbetler, Mezarlıklar ve Mezar Taşları
- 3- Camiler, Mescitler ve Kiliseler (İbadethaneler)
- 4- İshak Paşa Sarayı
- 5- Köprüler ve kervansaraylar

Kaleler, Höyükler, Nekropoller, Kaya Mezarları;

Doğubayazıt Haraba Pazar Kalesi ve Nekropolü: Ağrı İli'nin 73 km. kuzeydoğusunda, Sinek Yaylasının batı ucunda yer almaktadır. Andezitten oluşan yüksek ve sarp bir tepe üzerine kurulmuş olan kale Tunç ve Erken Demir çağı kalelerinde olduğu gibi taşlar arasındaki büyük boşluklar küçük taşlarla doldurularak oluşturulmuştur (Çetin, 2009, 17).

Doğubayazıt Pınarcık Kalesi ve Nekropolü: Doğubayazıt'ın 102 km. kuzeybatısında, Ağrı İl merkezinin yaklaşık olarak 71 km. kuzeydoğusunda yer almaktadır. Pınarcık Kalesi, konum ve plan olarak Son Tunç ve özellikle Erken Demir Çağı kalelerinin benzerini oluşturmaktadır (Belli, 2007, 57).

Doğubayazıt Şorik Kalesi ve Nekropolü: Doğubayazıt'ın 11 km. kuzeybatısında bulunmaktadır. Kalenin kuzey, kuzeydoğu ve kuzeybatı eteklerinde oldukça geniş bir alana yayılan sivil yerleşim ve nekropol alanları bulunmaktadır. Diğer Erken Demir Çağı merkezlerinde olduğu gibi burada da yerleşim alanı ile nekropol iç içedir (Belli, 2007, 59).

Doğubayazıt Teperiz Kalesi ve Nekropolü: Doğubayazıt'ın yaklaşık olarak 20 km. güneyinde ve aynı adı taşıyan Teperiz (Çetenli) Köyü'nün hem güneydoğusunda hem de kuzey batısında yer almaktadır. Köyün içinde kayalık bir tepe üzerinde bulunan Teperiz Kalesi M.Ö. 7. yüzyıla aittir (Belli, 2007, 53).

Doğubayazıt Kertenkele Kalesi ve Nekropolü: Doğubayazıt'ın yaklaşık olarak 9 km. güneybatısında, Tendürek Dağı'nın kuzey eteklerinde yer alan Kertenkele Kayalığı, Gökçekaynak Köyü sınırları içerisinde köyün kuzeyindeki alanda yer almaktadır. Nekropol alanı doğu eteklerinde ve bu alanın daha doğusundaki alçak ve küçük boyutlu bir tepe üzerinde yer alır (Çetin, 2009, 22).

Doğubayazıt Suluçem Kurganları: Doğubayazıt ilçe merkezine 30 km. uzaklıkta, Doğubayazıt-Ağrı yolunun kuzeyinde bulunan Suluçem yakınlarında Tunç Çağı'na ait beş adet kurgan bulunmuştur. Bu kurganlar kaçak kazılarla tahrip edilmiştir. Kurgandan çıkan çömlek örnekleri Erzurum Müzesi'nde bulunmaktadır (Çetin, 2009, 21).

Eski Bayezid Kalesi: Eski Bayezid'in kuzeydoğusunda, Belleburç denilen semtte yer alan kale, eski kasabanın 300 m. yüksekliğinde bulunmaktadır. Yekpare sert ve dik kayalar üzerine inşa edilen kalenin güneyinde bulunan İshak Paşa Sarayı ile kale arasında derin bir vadi yer almaktadır. Eski Bayezid Kalesi Urartu hakimiyetinde müstahkem konumu ile Kafkaslar üzerinden gelen akınlara karşı bir üs olarak

kullanılmıştır. Kalenin bazı yerlerinde bulunan duvar dokusu, kayaya oyulmuş Urartu kaya mezarı ve kalenin güneydoğusunda bulunan yerleşim izleri Urartu Döneminden kalmıştır (Çetin, 2009, 22–23).

Eleşkirt Toprakkale Köyü Kalesi: Eleşkirt ilçe merkezine 14 km. uzaklıkta bulunan Toprakkale Köyü, Eleşkirt ovasının kuzeybatı ucunda, eski Bayezit yolu kavşağında yer almaktadır. Stratejik bakımdan önemli bir konuma sahip olan Toprakkale eski yola ve ovaya hakim bir yamaç üzerine kurulmuştur. Bu kalenin stratejik önemi çok daha eskilere dayanmaktadır. Urartu döneminde de önemli bir konuma sahip olan Toprakkale’de bu döneme ait bir de höyük bulunmaktadır. Höyüğün üzerine Ortaçağda inşa edilen kale ile birlikte Urartu dönemine ait izlerin çoğu silinmiştir (Çetin, 2008, 36).

Hamur (Havaran) Kalesi: Hamur ilçe merkezinin batısında, Hamur deresinin oluşturduğu derin vadinin kıyısında yalçın kayalıklar üzerine oturtulan geniş bir düzlükte kurulmuştur. Kimler tarafından ve ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber konumu ve mimari özellikleri göz önüne alınarak ilk yapımının Urartulara kadar uzandığı tahmin edilmektedir (Çetin, 2009, 30).

Hamur Karlıca (Şoşik) Köyü Kalesi: Hamur İlçesine 34 km. mesafede Karlıca Köyü’nün hemen doğu yanındaki yalçın bir kayalık üzerine kurulmuştur. Kalenin doğu batı ve kuzey yönleri sarp kayalık olup, sadece güneyinden ulaşılmaktadır. Kale üzerinde herhangi bir yapım ya da onarım kitabesi bulunmadığı için tarihi kesin olarak tespit edilmemiştir. İç kalenin güneyindeki kayalık yükseltide, Urartu dönemi kalelerinde rastlanan ve kutsal alana çıkışı sağlayan kayaların kesilmesiyle yapılmış üç basamaklı merdiven ve kaya çanakları tespit edilmiştir. Ayrıca konumu itibari ile Doğu Anadolu Bölgesi’ndeki diğer Urartu kaleleri ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle ilk inşasının Urartu döneminde gerçekleşmiş olması güçlü bir olasılıktır (Yurttaş, 2007, 138).

Tutak Çırpılı Köyü Kalesi: Tutak ilçe merkezine 14 km. uzaklıkta bulunan Çırpılı Köyü’nün kuzeybatısında bulunmaktadır. Andezitten oluşan yüksek ve oldukça sarp bir

tepenin üzerine kurulan kalenin üç tarafı dik uçurumlarla çevrilidir. Arazinin doğal biçimine göre doğu-batı doğrultusunda uzanan kalenin kuzeydoğu ve güneydoğu tarafları dik uçurumlarla çevrili olduğu için buralara savunma duvarı yapılmamıştır. Henüz arkeolojik bir incelemenin yapılmadığı Çırpılı Köyü Kalesi, mimari bakımdan benzer özellikleri olan bölgedeki Erken Demir Çağı ve Tunç Çağı kalelerle aynı dönemden kalmış olması gerekir (Çetin, 2009, 36).

Eleşkirt Toprakkale Höyüğü: Eleşkirt ilçe merkezine 14 km. uzaklıkta bulunan Toprakkale Köyü'nün kuzeybatısında oldukça sarp bir konuma sahip olan höyüğe giriş batı yönden sağlanmaktadır. Bilimsel bir arkeolojik kazının yapılmadığı bu höyük üzerinde Ortaçağ'da inşa edilen kale ile birlikte Urartu dönemine ait izlerin çoğu silinmiştir (Çetin, 2009, 37).

Eleşkirt Pirabat Höyüğü: Eleşkirt ilçe merkezine 14 km. uzaklıkta bulunan Pirabat Köyü'nde bulunmaktadır. Oldukça yüksek bir tepe şeklindeki höyüğün eteklerinde bazalt taş bloklardan oluşan sur duvarlarına ait izler bulunmaktadır. son yıllarda köylüler tarafından bulunan Urartu Kralı Menua dönemine ait kitabeler Erzurum Müzesi'ne götürülmüştür (Çetin, 2009, 37).

Patnos Aznavurtepe Höyüğü: Patnos ilçe merkezinin 2 km. kadar kuzeydoğusunda, Van-Ağrı karayolunun kuzeyinde bulunmaktadır. Urartu, Menua döneminde Tuşpa'nın yer aldığı Van Ovası'ndaki imar faaliyetlerinin ardından ilk olarak kuzeyde Muradiye ve Patnos ovalarında yeni kentler kurmaya başlamış olmalıdır. Aznavurtepe zirvesinde tapınağı da içerisine alarak güneybatı yönde genişleyen yaklaşık 350x250 m. boyutlarında surlarla çevrili olan sitadel yer almaktadır. Sitadelin en yüksek noktasında ise 5x5 m. ölçülerinde cella'sı bulunan bir Urartu tapınağı yer alır (Tan, 2010, 75).

Menua döneminde inşa edilen Aznavurtepe tapınağı oldukça özenli bir tas işçiliğine sahiptir. Tapınak duvarlarında kalan boya izlerinden kırmızı ve mavi duvar resimlerinin (fresk) olduğu düşünülmektedir. Ayrıca tapınağın kuzey duvarına paralel durumda ve yaklaşık 2,30 m. kuzeyinde yer alan bir başka kalın duvarın kuzey yönünde kerpiç zemin üzerine kurban hayvanlarının resmedildiği, açık mavi zemin üzerinde

kırmızı ve daha koyu renklerle yapılmış freskoların olduğu tespit etmiştir. Ancak en erken Urartu tapınaklarından birisi olan Aznavurtepe'deki bu süslemelere dair herhangi bir fotoğraf veya çizime ulaşamamıştır (Tan, 2010, 76)

Patnos Giriktepe Höyüğü: Patnos ilçe merkezinin yaklaşık 1 km. güneyinde bulunan Giriktepe, halk arasında Değirmen-tepe olarak da bilinmektedir. 1960–1963 yıllarında Kemal Balkan tarafından yapılan kazılarda bir saray ile eklentileri ortaya çıkmıştır. Saray ve eklentileri taş temelli ve üzerine kerpiçle inşa edilmiştir. İki katlı olduğu sanılan saray eklentileri geçirdiği şiddetli yangın sonucu kerpiç duvarlar pişerek tuğlalaşmış ve günümüze sağlam kalmıştır. M.Ö. IX. yüzyılın son çeyreği ile M.Ö. VIII. yüzyılın ilk çeyreği arasına tarihlendirilen saray, taht salonu, geniş iki mutfak odası, kiler, seramik odası ve pitoslu bir mekandan oluşmaktadır (Çetin, 2009, 40).

Eski Beyazıt Kalesi Urartu Kaya Mezarı: Eski Bayezid Kalesi'nin güneydoğusunda bulunan sarp kayalığın eteğinde, zeminden yaklaşık olarak 8 m. yükseklikte bulunan ve ulaşılması çok güç olan kaya mezarının cephesi güney tarafa bakmaktadır. Her katında tek odası bulunan, iki katlı olarak kaya içerisine oyulmuş olan kaya mezarının güney cephesinde tanrılara adanmış bir kurban sahnesi bulunmaktadır (Çetin, 2009, 42).

Tutak Karagöz Kaya Yerleşimleri ve Mezarları: Tutak ilçesine bağlı Atabindi ile Dayıpınarı köyleri arasında oldukça yüksek bir dağın zirvesinde bulunmaktadır. Cephesi doğuya bakan sarp bir kayalığın içine oyulan yapı bir giriş holü ve üç odadan meydana gelmektedir. Kaya mezarının üst kısmında Urartu dönemi kalelerinde sıklıklar karşımıza çıkan ve kutsal işaretler olarak adlandırılan kaya işaretleri bulunmaktadır (Çetin, 2009, 47).

Diyadin Meya Köyü Kaya Yerleşimleri ve Mezarları: Diyadin ilçe merkezine 12 km. uzaklıkta bulunan Günbuldu köyünde bulunmaktadır. Oldukça sarp bir kayalığın iç yüzeyine uzunca bir sıra oluşturacak şekilde kayaya oyulan, barınak ve mezar odaları olmak üzere birçok bölümden oluşan yerleşimin benzer örnekleri Urartu yerleşim alanlarında karşımıza çıkmaktadır (Çetin, 2009, 43).

Hamur Beklemez Köyü Kaya Yerleşimleri: Hamur ilçe merkezine 34 km. uzaklıkta Beklemez Köyü'nde bulunan kaya yerleşimleri köyün güney doğusunda bulunan sarp bir kayalığın güneye bakan cephesine, yumuşak kayalara oyulmak suretiyle yapılmıştır. Bölgede bulunan diğer Urartu dönemi kaya mezarlarıyla büyük benzerlikleri bulunan bu yerleşim alanının sonraki dönemlerde Hristiyan unsurlarca fonksiyonları değiştirilerek yeni eklemelerle kullanılmış olması muhtemeldir (Çetin, 2009, 49).

Kümbetler, Mezarlıklar ve Mezar Taşları

Hamur Kümbet: Osmanlı türbe mimarisinin Doğu Anadolu'daki en ilginç yapılarından birisi Hamur Kümbeti'dir. Kümbet, ilçe merkezinin kuzey-doğusunda, ilçenin kurulduğu vadiye hakim durumda bulunan mezarlığın ortasında yer almaktadır. Kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber, ilçenin eski yerlilerinden Abdullah Aziz KAYAN'ın anlattıklarına göre, Bayezid'deki sarayın banisi olan İshak Paşa'nın torunlarından İbrahim Paşa türbeyi çok sevdiği ölen çocukları için yaptırmıştır (Çetin, 2006, 137).

Hamur Süleymankümbet Köyü Kümbeti: Hamur ilçe merkezine 30 km. uzaklıkta bulunan Süleymankümbet Köyü'ndeki yapı IV. Murad'ın 1635 tarihli İran Seferi sırasında bir hata sonucu öldürülen köyün beyi Süleyman Beyin oğlu tarafından yaptırılmış olan kümbet günümüze ulaşmamıştır (Çetin, 2009, 203).

Patnos Taşkın Köyü Kümbeti: Patnos ilçe merkezine 38 km. uzaklıkta bulunan Köşeler Köyü'nün batısında bulunan mezarlığın kuzey doğusunda, Taşkın Köyüne giden yolun kuzeyinde bulunan türbenin büyük bir bölümü yıkılmıştır (Çetin, 2009, 203).

Ağrı İli ve çevresinde Osmanlı mimarisine ait izlerin görüldüğü çok sayıda mezarlık bulunmaktadır. Oldukça harap halde bulunan mezarların çoğu saray hanedanı veya hanedana yakın nüfuzlu kişilere ait olmalıdır. Bu mezarlar Mezar tipolojisi bakımından iki ana gruba ayrılmaktadır. Birinci grubu 'üzeri açık şahideli sanduka tipi mezarlar' oluşturmaktadır. Bu grup 'üzeri açık şahideli sandukaları bezemeli mezarlar'

ve ‘üzeri açık şahideli sandukaları bezemesiz mezarlar’ olarak iki alt gruba ayrılmaktadır. İkinci grubu ise ‘şahidesiz sanduka tipi mezarlar’ oluşturmaktadır (Çetin, 2009, 105).

Son derece zengin bir taş işçiliğinin görüldüğü bu mezarlıklar, İshak Paşa Sarayı Mezarlığı, Eski Bayezid Ahmed-i Hani Mezarlığı, Eski Bayezid Şehir Mezarlığı, Doğubayazıt Seslitaş Köyü Mezarlığı, Eleşkirt Toprakkale Köyü Mezarlığı, Tutak Ocakbaşı Köyü Mezarlığı, Tutak Bintosun Köyü Mezarlığı, Patnos Köseler Köyü Mezarlığı, Patnos Taşkın Köyü Mezarlığı, Patnos Ziyaret Köyü Mezarlıklarıdır.

Ağrı İli ve ilçelerinde taşınmaz kültür varlıklarının önemli bir bölümünü oluşturan koyun ve koç şeklinde mezar taşlarına sıklıkla rastlanmaktadır. Türk sanatının yayıldığı geniş bir coğrafyada XII. XIII. yüzyıllarda rastladığımız bu mezar taşları XIV ve XV. yüzyıllarda Azerbaycan, İran, Irak ve Doğu Anadolu’nun büyük bir kısmına hakim olan Türkmen devletlerinden Karakoyunlu ve Akkoyunlular zamanında daha da yaygınlaştığı ve hatta onlara ad olduğu bilinmektedir (Çetin, 2009, 194).

Bölgede görülen bu heykellerin bir kısmı İl Halk Kütüphanesi’nin bahçesinde, 100.Yıl Parkında, İshak Paşa Sarayı’nın girişinde bulunmaktadır. Diğer bölgelerdeki örneklerine göre daha sade olan bu heykellerin bir kısmının üzerinde hançer, kılıç motifleri görülmektedir.

Camiler, Mescitler ve Kiliseler

Eski Bayezid Camii: Eski Bayezid şehrinin muhtemelen en eski camii olan ve Cami-i Gevher-i Digar, Eski Cami veya Sultan Selim Cami adları ile anılan Eski Bayezid Camii iç kalenin güney eteğindeki yamaçta bulunmaktadır. Caminin taç kapısı üzerinde yer alan ve sonradan kazıldığı tahmin edilen Farsça kitabe tahrip edilmeden okunmuş olup Şiirin ifade edildiği eserlerde ebcet hesabı ile 1687 yılında düşürüldüğü yazılmaktadır (Çetin, 2006, 130).

Toprakkale Köyü Camii: Eleşkirt Toprakkale'de Osmanlı döneminden günümüze ulaşan en önemli yapı Toprakkale Köyü Camii'dir. Cami, köyün kuzeybatısında, XIX. yüzyılın başına kadar sağlam bir kaleyi de üzerinde barındıran Urartu dönemine ait höyüğün eteklerinde yer almaktadır. Caminin güney ve batı taraflarında bir de hazire yer almaktadır. Caminin giriş kapısı üzerinde kartuşlar içine yazılmış dört satırlı Arapça bir kitabe yer almaktadır. Kitabeden anlaşıldığı kadarıyla cami Abdi oğlu Mirza tarafından 1688 yılında yaptırılmıştır (Çetin, 2006, 130).

İshak Paşa Saray Mezarlığı Mescidi: Saray mezarlığının batı bölümünde bulunan Mezarlık Mescidi'nin kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı bilinmemektedir. Kuzey cephede harime açılan taç kapı üzerinde yer alan kitabe tahrip olduğundan mahiyeti tam olarak anlaşılmamıştır. Kartuşlar içine yazılmış altı satırlık kabartma sülüs Osmanlıca kitabenin beşinci satırında Hasib adlı bir şairin, sade (noktasız) harflerle düştüğü tarihin hesap edilmesi harf noksanlıkları sebebi ile mümkün değildir. Ancak mezarlıkta bulunan en erken tarihli mezar 1728-1729'dur. Mezarlığın kuruluşu mescitle birlikte uyum gösterdiğinden, mescidin bu yıllarda mevcut olabileceği düşünülebilir Sarayın bitiş tarihi olan 1784'de bazı mezarlarla birlikte mescidin de mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda mescidin XVIII. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmesi gerekir (Çetin, 2006, 131).

Tutak İsaabat Köyü Kilisesi: Tutak ilçe merkezine 11 km. uzaklıkta bulunan İsaabat Köyünde bulunan kilise oldukça harap bir haldedir. Günümüze ulaşılabilen izlerden anlaşıldığı kadarıyla doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen bir plan şemasına sahip üç nefli, üç apsisli bir bazilika olduğu tahmin edilmektedir. Üzerinde herhangi bir yazılı belgenin bulunmadığı kilise mimari özellikleri bakımından yakın bölgeler olan Bitlis ve Van'daki XVI. XVII. yüzyıl kiliseleri ile olan yakın benzerlikleri ile aynı dönemden kalmış olması muhtemeldir (Çetin, 2009, 214).

İshak Paşa Sarayı

Saray, Eski Bayezid şehir merkezinde ve bugünkü Doğubeyazıt ilçe merkezinin 7 km. güneydoğusunda bulunmaktadır. Şehirden biraz uzakta 25-30 m. yükseklikteki "Karaburun" denilen tepenin üç tarafı payanda duvarları ile takviye edilerek üzerinde düz bir platform oluşturulmuş ve saray bu düzlüğe inşa edilmiştir (Çetin, 2006, 132).

1784 yılında Çıldır Atabeklerinden II. İshak Paşa tarafından geç batılı üslupların Osmanlı sanatına hakim olduğu bir dönemde tamamlanan İshak Paşa Sarayı; Selçuklu, Osmanlı, Gürcü, Kafkasya Üsluplarının yansira klasik, barok, rokoko Üsluplarının karışımı ile eklektik tarzda inşa edildiği görülmektedir (Gündoğdu, 2007, 373).

Saray, bazı bölümleri tek, bazı bölümleri iki, bazı bölümleri bodrumla beraber üç katlı olacak şekilde ve başlıca iki avlu çevresinde oluşturulan bölümlerle ana kütleli oluşturan harem bölümünden meydana gelmiştir. Bu plan düzeni ile Osmanlıların merkezlerinde yaptırdıkları Hanedan Sarayları ile aralarında büyük benzerlik bulunmaktadır (Gündoğdu, 1991, 76).

XVIII. yüzyılda başlayan batılılaşma hareketlerinde askeri müesseseler ve diplomasinin yanında, basta mimari olmak üzere Türk sanatını etkilemiş, barok, rokoko ve ampir üslubun etkileri görülmeye başlamıştır. Batıdan gelen bu etkiler sarayın bulunduğu bölgenin kaynaklarıyla harmanlanarak İshak Paşa Sarayı'na has birtakım motiflerin oluşmasına neden olmuştur. Bu farklı süslemeleriyle dikkati çeken sarayda taş kabartmaların yoğun olarak kullanılmasının yanı sıra ahşap ve kalem işi süslemelere de yer verilmiştir.

İshak Paşa Sarayı süsleme programının önemli bir bölümünü bitkisel ve geometrik motiflerden oluşan taş süslemeler oluşturmaktadır. Başkentten çok uzak bir bölgede olmasına rağmen dönemin moda beğenisi olan Batı sanatı etkilerini bölgesel üsluplarla harmanlayarak mükemmel bir uyum sağladığı görülmektedir. Geometrik süslemelerde geleneksel motiflerin ağır bastığı sarayın süsleme programında, Barok ve Rokoko akımlarının temel motifi olan soyut "C" ve "S" kıvrımlar, ağaç ve meyve

motiflerinin yanı sıra Türk-İslam süsleme sanatı programının temel motifleri olan kıvrık dal, rumi ve palmet motifleri Batılı anlayışla yüksek kabartma tekniğinde kullanılmıştır. (Çetin ve Karip, 2011, 10).

Saray kendine has iki avlu çerçevesinde sıralanan saray için gerekli bölümleriyle, kapı üstlerindeki köşkleri, gözetleme kuleleri ve harem bölümündeki merkezi ısıtma sistemi ile deniz seviyesinden yüksek Anadolu'nun en soğuk bölgelerinden olan Bayazıt'ta ısınmak için bulunmuş en akılcı çözümdür (Gündoğdu, 1991, 77).

Köprüler ve Kervansaraylar

Ağrı ve çevresi ilk çağdan günümüze kadar konumu ve stratejik yapısından dolayı hemen her dönemde önem taşımıştır. Ticaretin gelişmesini sağlayan kervan yolları, ordu güzergahları, hac yollarının bölgeden geçmesi; bölgenin arazisinin engebeli oluşu, dereler, akarsular, nehirlerin bulunması ulaşımın rahat ve güvenli olması açısından köprü yapımını zorunlu kılmıştır (Öztürk, 2007, 422).

Doğubayazıt Musun Kervansarayı: Doğubayazıt ilçesine bağlı Suluçem (Musun) Bucağı'nın Yukarı Bezirhane Köyü'nün yaklaşık 5-6 km. kuzeyinde bulunmaktadır. İran Şahlarından Keykubat tarafından yaptırıldığı, Azerbaycan-Bitlis-İran-Erzurum-Trabzon kervan yolunun buradan geçtiği söylenir (Çetin, 2009, 209).

Tutak Alacahan Kervansarayı: Tutak ilçe merkezine 28 km. uzaklıkta bulunan Alacahan Köyü yakınlarında bulunmaktadır. Bugün tamamen yok olmuş durumda olan kervansaray, İran kervan yolunun batıya bağlantısını sağlamıştır (Çetin, 2009, 209).

Doğubayazıt Kavşak Köprüsü: Van-Ağrı-Doğubayazıt yolu kavşağında bulunan köprü tek gözlü küçük bir köprüdür. Köprü kemeri ortadan yıkılmış, cephe kaplama taşları tamamen sökülmüş olup harap halde bulunmaktadır. Günümüzde kullanılmayan

köprünün kesin tarihi belli olmamakla birlikte, mimari özelliklerinden anlaşıldığı kadarıyla Osmanlının son dönemlerinde yapılmış olmalıdır (Çetin, 2009, 206).

Doğubayazıt Alacalı Köprü: Doğubayazıt-İran transit karayolunun 7. km.sinin kuzeyinde yaklaşık olarak 1.200 m. uzaklıkta Sazlık Çayı üzerinde yer almaktadır. Köprü zemine kuzey-güney istikametine kurulmuştur. Köprünün memba, mansap cephesinin kesme taş kaplamalarının, tabiliyesi, korkulukları ile memba kemer kesme taşlarının tümü sökülüş ve günümüzde oldukça harap bir haldedir. Köprünün üzerinde inşa tarihini belirleyecek bir kitabe veya kayıtlarda geçen herhangi bir belge mevcut değildir. Köprünün kemeri üzerinde yer alan iki adet taşçı markalarından biri İshak Paşa Sarayı'nın ana giriş taç kapısı ve cami kubbe kasnağı üzerinde birer kez kullanılmış olması, köprünün İshak Paşa Sarayını yapan ustalar tarafından yapıldığı kanaatini oluşturmaktadır (Öztürk, 2007, 425).

Tutak Atabindi Köyü Köprüsü: Tutak ilçe merkezine 19 km. uzaklıkta bulunan Atabindi Köyü'nün içinden geçen çayın üzerinde bulunmaktadır. Köyün kuzeybatısında bulunan köprü zemine doğu-batı yönünde kurulmuştur. Neredeyse tamamı yıkılmış olan köprünün sadece ayakları günümüze ulaşabilmiştir (Çetin, 2009, 208).

2.3.4. Ağrı İli'nin Taşınır Kültür Varlıkları

Tarihi İpek Yolu kavşağında bulunan Ağrı İli, çok eski dönemlerden beri bir kültür merkezi konumundadır. İlin bir geçiş güzergahı üzerinde yer alması, bölgede kurulan devletler arasında sürekli el değiştirmesi kültür varlıklarının ciddi tahribatına neden olmuştur. İlin kültür varlıkları ile ilgili en büyük tehditlerinden biri de kaçak kazılardır. İldeki hemen her kale, höyük, nekropol kaçak kazıya uğramış ve tahrip edilmiştir. Bu yüzden bölgenin tam bir arkeolojik haritasının çıkarılması ve eski eser envanterinin oluşturulması gerekmektedir.

Ağrı İli'nin taşınır kültür varlıkları ile ilgili en büyük eksiği bir müzenin olmayışıdır. Bölgede yapılan sınırlı kazılar sonucu elde edilen taşınır kültür varlıkları Ankara, Erzurum ve Van'daki müzelerde sergilenmektedir.

1960–1963 yılları arasında Ankara Üniversitesi'nden Kemal BALKAN tarafından Patnos Giriktepe'de yapılan kazılarda bir saray ve eklentileri ortaya çıkarılmıştır. M.Ö. VIII. yüzyılın sonlarına doğru ani bir saldırı sonucu saray ve eklentisinin çöktüğü ve içindekilerin kurtulamadığı anlaşılmaktadır. Kazılarda iskeletler üzerinde sanat değeri yüksek çok sayıda ziynet eşyası bulunmuştur. Küpeler, bilezikler, yüzükler, tokalı iğneler, mühürler ve kemerlerin dışında demirden ve tunçtan çok sayıda alet bulunmuştur. Bulunan bu eserler il dışındaki müzelerde sergilenmektedir (Çetin, 2009, 40).

Ağrı ve çevresi yöresel el dokumaları bakımından oldukça zengindir. Temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olan bölge halkının, yaylalarda besledikleri hayvanlardan elde ettikleri yün ve yapağı el dokumalarının temel malzemesini oluşturmaktadır (Çetin, 2009, 214). Ağrı ilinin bir geçiş havzasında yer alması, kültür ve sanat alanlarında olduğu gibi dokuma alanında da yoğun bir etkileşimin yaşanmasına neden olmuştur. Bundan dolayı yöre dokumalarında etkileşimler sonucu ortaya çıkan, ancak biçim değiştirerek yöreye özgü motiflere dönüşen karakteristik özellikler karşımıza çıkmaktadır (Çetin, 2010, 65). Uzun geçen kış mevsiminde kadınlar ve genç kızlar vakitlerinin büyük bir kısmını yöresel dokumalar yaparak geçirirler. Ağrı ve çevresinde görülen yöresel dokumalar; halı, kilim, cicim, zilli ve sumak dokumalardır. Kompozisyon, motif ve renk bakımından oldukça zengindir.

Ağrı ve çevresinde geleneksel el sanatlarının önemli bir kısmını da yün çoraplar oluşturmaktadır. Soğuk iklim şartlarından korumak için yün ve tiftikten üretilen çoraplar zengin renk ve motiflere sahiptir. Kilim motiflerinin kullanıldığı yün çoraplar kullanan kişinin cinsiyetine göre farklı motif ve boyutta örülmektedir. Erkeklerin kullandığı ve 'dizleme çorap' diye adlandırılan, dize kadar uzanan çoraplar görülmektedir. Genellikle uç kısmı kilim desenli olan erkek çorapları sade renkler kullanılarak örülmektedir. Kadın çorapları ise daha kısa, tüm yüzeyi çeşitli motif ve

renklerle ör÷lmektedir. Ayrıca orap hediye etme geleneği y÷re k÷lt÷r÷n÷n önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Gelinlerin eyiz sandıklarında damadın akrabalarına hediye olarak verilmek üzere mutlaka örme çorap bulunur (etin, 2009, 215–229).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde, Araştırmanın Modeline, Evrenine, Örneklemine, kullanılan ölçme aracının geliştirilmesine, verilerin toplanmasına ve çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirası koruma bilincine yönelik hazırbulunuşluklarının incelendiği bu çalışma nitel bir araştırmadır. Model olarak tarama kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2008, 77)

Araştırmanın kuramsal boyutu, literatür taraması yapılarak konu ile ilgili yayımlanmış yazılı kaynaklar ve uzman görüşleriyle elde edilen bilgiler ışığında oluşturulmuştur. Ayrıca araştırmada İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültürel mirası koruma bilincine yönelik hazırbulunuşluklarını tespit etmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket kullanılmıştır. Katılımcıların ankette yer alan çoktan seçmeli ve açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar çözümlenerek yorumları yapılmıştır.

Araştırmada Ağrı İli ve ilçelerinde okuyan 7. sınıf öğrencilerine; kültür varlıklarını koruma bilincini ölçen sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. Ağrı İli ve ilçelerinde evreni yansıtabilecek okullar eğitim bölgeleri arasından random yöntemiyle seçilmiş 33 okuldan oluşmaktadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ağrı ili ve ilçelerinde eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunan ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Ağrı ili ve ilçelerinde bulunan 684 ilköğretim okul arasından random (rastgele) yöntemi ile seçilmiş 33 ilköğretim okulu oluşturmaktadır. Araştırma 2011–2012 eğitim-öğretim yılında bu okullarda öğrenim gören 7. sınıf öğrencilerinden 872 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ankete katılan okulların listesi aşağıdaki gibidir.

3.3. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Yapılan bu çalışmada kullanılan veri toplama aracı, daha önce benzer bir araştırmada Asatekin (2004, 160) tarafından geliştirilen bir anketten yola çıkılarak oluşturulmuştur. Asatekinle yapılan görüşmeler neticesinde alınan izinle, ankette yer alan sorular Ağrı ilinin sosyal ve kültürel özellikleri göz önüne alınarak yeniden düzenlenmiş ve toplamda 155 maddenin yer aldığı anket oluşturulmuştur. Anket taslağında yer alan maddelerin araştırma konusunun içeriğine uygun olup olmadığını tespit etmek amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Uzman görüşleri doğrultusunda toplam 46 sorudan oluşan bir veri toplama aracı oluşturulmuştur. Daha sonra bu aracı geçerlilik ve güvenirlik işlemleri için ilköğretim 7. sınıfta okuyan 83 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulama sonucunda madde gücü düşük olan 11 soru anketten çıkarılarak 35 sorudan oluşan veri toplama aracının son hali elde edilmiştir.

Araştırmada kullanılan anket sorulara yanıt verme özelliğine göre çoktan seçmeli ve açık uçlu sorular olmak üzere iki soru tipinden oluşmaktadır. Anket soruları çalışmanın alt problemlerine ilişkin verileri tespit edecek şekilde oluşturulmuştur. Anketin ilk altı sorusu öğrencilerin sosyal ve ekonomik özellikleri hakkında bilgi edinmeye yönelik demografik sorulardan oluşmaktadır.

Ankette yer alan soruların amaçlarına göre gurupları aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Sorunun Amacı	Soru Numarası
Öğrencilerin Kültür Varlıkları Bilgisini Ölçmeye Yönelik Sorular	9 10 11 14 17 23 31 32 33 34 35
Öğrencilerin Kültür Varlıklarını Koruma Bilgisini Ölçmeye Yönelik Sorular	15 16 18 19 20 21 22 24
Öğrencilerin Kültür Varlıkları ve Bunların Korunması Bilgisine Ulaşma Yollarına Yönelik Sorular	7 8 12 13 19 20 21 22 25 26 27 28 29 30

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplamak için geliştirilen anket Ağrı Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinle (Ek 2) araştırmanın örnekleminde yer alan 33 ilköğretim okulunda öğrenim gören 872 öğrencinin katılımıyla 5 haftalık bir sürede gerçekleştirilmiştir.

1	Merkez	Alparslan İlköğretim Okulu
2	Merkez	İbrahim Çeçen İlköğretim Okulu
3	Merkez	Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu
4	Merkez	İstiklal İlköğretim Okulu
5	Merkez	Yazılı Köyü İlköğretim Okulu
6	Merkez	Aşkale Köyü İlköğretim Okulu
7	Doğubayazıt	Atatürk İlköğretim Okulu
8	Doğubayazıt	Cumhuriyet İlköğretim Okulu
9	Doğubayazıt	14 Nisan İlköğretim Okulu

10	Doğubayazıt	Kemalpaşa İlköğretim Okulu
11	Doğubayazıt	Karabulak Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
12	Doğubayazıt	Sokmaya Köyü İlköğretim Okulu
13	Patnos	75. Yıl İlköğretim Okulu
14	Patnos	Cumhuriyet İlköğretim okulu
15	Patnos	Aktepe Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
16	Patnos	Sütlüpınar İlköğretim Okulu
17	Patnos	Doğansu Kız Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
18	Patnos	Özdemir Köyü İlköğretim Okulu
19	Diyadin	Mehmet Melik Özmen İlköğretim Okulu
20	Diyadin	Türk Telekom İlköğretim Okulu
21	Diyadin	Ulukent Köyü İlköğretim Okulu
22	Taşlıçay	Yavuz Selim İlköğretim Okulu
23	Taşlıçay	Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu
24	Taşlıçay	Aşağı Dumanlı Köyü İlköğretim Okulu
25	Tutak	14 Nisan İlköğretim Okulu
26	Tutak	Tutak Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
27	Tutak	Fatih İlköğretim Okulu
28	Hamur	Osman Gazi İlköğretim Okulu
29	Hamur	Hamur Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
30	Hamur	Adımovası Köyü İlköğretim Okulu
31	Eleşkirt	100. Yıl İlköğretim Okulu
32	Eleşkirt	Merkez İlköğretim Okulu
33	Eleşkirt	Sadıklı Köyü İlköğretim Okulu

3.5. Verilerin Analizi

Anket ve kaynaklardan elde edilen veriler, içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilip yorumlanmıştır. Uygulanan anketlerden elde edilen verilerin yüzdelik ve frekans değerleri SPSS 15,0 paket programı kullanılarak hesaplanmıştır. Ankete verilen cevapların adetsel ve yüzdesel dağılımları her bir soruya karşılık gelecek şekilde verilmiştir. İstatiksel tekniklerden; aritmetik ortalama, en yüksek değer, en düşük değer, frekans ve yüzdelik hesaplar kullanılmış ve elde edilen verilerin tablolaştırılmasında Microsoft Excel paket programı kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümde anket uygulama işlemlerinden sonra elde edilen verilere ait bilgiler ve bu bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Araştırma sürecinde ilköğretim 7. sınıfta öğrenim gören 872 öğrenciye 35 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Ayrıca ilköğretim 7. sınıf derslerinin müfredat programları, ders üniteleri ve kazanımları da incelenerek yorumları yapılmıştır.

Ankette yer alan demografik sorulara ilişkin (cinsiyetleri, anne ve babalarının eğitim durumları, anne ve babalarının meslekleri, kardeş sayıları) bilgilerin frekans değerleri ile buna bağlı yüzde hesaplamaları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Frekans Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Kız	416	47,7
Erkek	456	52,3
Toplam	872	100

Tablo 4.1.'de görüldüğü gibi, öğrencilerin 436'sı kız, 436'si erkektir. Buna göre toplam örneklem grubunun %50'ini erkek öğrenciler %50'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 4.2. Öğrencilerin Babalarının Mesleklerine Göre Frekans Dağılımı

Öğrencinin Baba Mesleği	n	%
Memur	104	11,9
İşçi	181	20,8
Esnaf	115	13,2
Serbest Meslek	350	40,1
İşsiz	122	14,0
Toplam	872	100

Tablo 4.2.'de görüldüğü üzere öğrencilerin babalarının % 40,1'i serbest meslek, % 20,8'si işçi, % 13,2'i esnaf, 11,9'u memur olarak çalışmaktadır. Öğrencilerin babalarının %14'ü ise işsizdir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin Annelerinin Mesleklerine Göre Frekans Dağılımı

Öğrencinin Anne Mesleği	n	%
Memur	4	0,5
İşçi	5	0,6
Esnaf	1	0,1
Serbest Meslek	9	1
Ev Hanımı	853	97,8
Toplam	872	100

Tablo 4.3.'de görüldüğü üzere öğrencilerin annelerinin % 97,8'i ev hanımı, %1'i serbest meslek sahibi, % 0,6' işçi, % 0,5'ü memur, % 0,1' serbest meslek sahibidir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Frekans Dağılımı

Öğrencinin Babalarının Eğitimi	n	%
Okuryazar Değil	89	10,2
İlkokul	427	49
Ortaokul	168	19,3
Lise	123	14,1
Üniversite	65	7,5
Toplam	872	100

Tablo 4.4.'de görüldüğü üzere öğrencilerin babalarının % 49' u ilkokul, % 19,3'si ortaokul, 14,1'i lise, % 7,5'ü üniversite mezunu olup, % 10,2'si okuryazar değildir. Eğitim durumu itibariyle ankete katılan öğrencilerin babalarının büyük bir çoğunluğu ilkokul mezunudur.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Frekans Dağılımı

Öğrencilerin Annelerinin Eğitimi	n	%
Okuryazar Değil	348	39,9
İlkokul	383	43,9
Ortaokul	93	10,7
Lise	42	4,8
Üniversite	6	0,7
Toplam	872	100

Tablo 4.5.'de görüldüğü üzere öğrencilerin annelerinin % 43,9' u ilkokul, % 10,7'si ortaokul, 4,8'i lise, % 0,7'si üniversite mezunu olup, % 39,9'u okuryazar değildir. Eğitim durumu itibariyle ankete katılan öğrencilerin annelerinin büyük bir çoğunluğu ilkokul mezunudur.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Kardeş Sayıları

<i>Kardeş Sayısı</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
1–4	330	37,9
5–8	435	49,9
9–14	175	12,2
Toplam	872	100

Tablo 4.6.’da görüldüğü üzere öğrenciler 1 ile 14 arası kardeşe sahiptir. Kardeş sayılarının 5–8 aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Ortalama kardeş sayısı 5,5 olarak hesaplanmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmada ele alınan birinci alt problem; “Ağrı ili ve çevresinde ilköğretim 7. sınıf öğrencilerin kültür varlıkları bilgisi ne düzeydedir?” şeklinde idi. Bu alt problemin cevabını bulmak için anketin 9, 10, 11, 14, 17, 23, 31, 32, 33, 34 ve 35. sorular ele alınmıştır.

**Tablo 4.7. ‘Sizce İshak Paşa Sarayı hangi devlet döneminde yapılmıştır?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 9		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Lidyahılar	23	2,6	2,9	2,9
	Urartular	122	14,0	15,3	18,2
	Osmanlılar	504	57,8	63,4	81,6
	Selçuklular	146	16,7	18,4	100,0
	Total	795	91,2	100,0	
Missing	System	77	8,8		
Total		872	100,0		

Anketteki “İshak Paşa Sarayı hangi devlet döneminde yaptırmıştır” sorusuna öğrencilerin % 91,2’si cevap vermiş, % 8,8’i boş bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerin % 63,4’ü Osmanlı Devleti, % 18,4’ü Selçuklular, % 18,2’si Urartular ve % 2,9’ü Lidyalılar döneminde yapılmıştır şeklinde cevaplar vermiştir. Tablo 4.7. incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının soruya doğru cevap verdiği ve Ağrı İli’nin en önemli kültürel mirası olan İshak Paşa sarayı’nın dönemini bildikleri anlaşılmıştır.

Tablo 4.8. ‘Ağrı İli ve İlçelerinde hangi medeniyetlere ait tarihi eserler bulunmaktadır? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

<i>Soru 10</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Osmanlılar	572	73,6
Lidyalılar	87	11,1
Urartular	195	25
Selçuklular	271	34,8
Hititler	101	12,9
Osmanlılar- Selçuklular- Urartular	25	3,2

Ankette birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği Ağrı İli ve İlçelerinde hangi medeniyetlere ait tarihi eserler bulunmaktadır? sorusuna öğrencilerin %89,2’si cevap vermiş, % 10,8’i boş bırakmıştır. Öğrencilerden %44,9’u bu devletlerden iki veya daha fazlasının Ağrı ve çevresinde tarihi eserlerinin bulunduğunu belirtmiştir. Soruya cevap veren öğrencilerden % 73,6’sı Osmanlılar, % 34,8’i Selçuklular, % 25’i Urartular şikkını işaretlemiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının Ağrı ve çevresinde Osmanlı, Selçuklu ve Urartu Devletlerine ait eserlerin birinin bulunduğunu bildikleri anlaşılmaktadır. Ancak çok az bir kısmının (% 3,2) bu üç şikkı bir arada vermesi konuyla ilgili yeterince bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

**Tablo 4.9. ‘Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 11		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Doğru Tanım Yapanlar	787	90,3	90,3	90,3
	Doğru Tanım Yapamayanlar	85	9,7	9,7	100,0
	Total	872	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin büyük bir kısmı (%90,3) tarihi eserin tanımını yapabilmıştır. Öğrenciler tarihi eserlerle ilgili yapmış oldukları tanımlardan örnekler aşağıda yer almaktadır.

11- Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız.

Önce tarihi eser çok eski dönemlerde yapılan sanat ve ya inşa yada eza olabilir. Tarihçe günümüze kadar ulaşmış eserlerdir.

11- Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız.

Tarihi eser çok önemli tarihlere dayanan veya o tarihlerden kalan eserlerdir, Adını üstünde tarihi eserlerdir.

11- Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız.

Gecmişte yaşamış olan, belirli bir döneme ait tarihi ve kültürel değerler bakımından eserlere denir.

11- Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız.

Yıyıklar önce insanlar yaptıkları eserin günümüzde bulunan aletler veya eserlerdir.

11- Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız.

Farklı tarihlerden kalan eserlerdir ve büyük önem taşır.

**Tablo 4.10. ‘Kültürel miras diyince aklınıza neler gelmektedir?
(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 14	n	%
Saraylar	642	74,6
Modern Binalar	115	13,3
Anıtlar	527	61,2
Tarihi Evler	652	75,8
Şelaleler	148	17,2
Saraylar- Anıtlar- Tarihi Evler	270	31,0

Birden çok seçeneğin işaretlenebildiği ‘Kültürel miras diyince aklınıza neler gelmektedir?’ sorusuna öğrencilerin % 98,6’sı cevap vermiş, % 1,4’ü boş bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerden % 74,6’sı saraylar, % 61,2’si anıtlar, %75,8’ Tarihi evler şıklarını işaretlemiş; yalnızca % 31’i bu üç şikkı birlikte işaretlemiştir. Ayrıca öğrencilerden %80,6’sı da bu cevaplardan en az iki veya daha fazla şıkları işaretlemişler. Tablo 4.10.’dan anlaşılaçağı üzere öğrencilerin kültür varlıkları konusunda büyük ölçüde bilgi sahibi olduğı görölmektedir. Ancak; gerek sorunun ‘şelaleler’ şikkının % 17,2 oranında işaretlenmesi gerekse 33. soruya verilen cevaplara bakıldığında doğa varlıklarının da kültür varlığı gibi algılanması konunun yeterince özömsenmediğini göstermektedir. Öğrencilerin 33. soruya verdikleri bazı cevaplar aşağıdaki gibidir.

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Denizli → Pamukkale, travertenlerini görmek istediğim

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Peribacaları → Nevşehir

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Antalya → alan anıtları görmek ve Denizli’de alan anıtları görmek istersiniz

Tablo 4.11. ‘Bir nesnenin tarihi eser olabilmesi için sizce hangi özelliklere sahip olması gerekir?’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 17		Frekuensi	Persent	Valid Percent	Cumulative ve Percent
Valid	Tarihi değerlerinin olması gerekir	659	75,6	77,4	77,4
	Çok güzel olması gerekir	40	4,6	4,7	82,1
	Sadece müzede sergilenmesi gerekir	51	5,8	6,0	88,1
	Toprak altında bulunmuş olması gerekir	101	11,6	11,9	100,0
	Total	851	97,6	100,0	
Missing	System	21	2,4		
Total		872	100,0		

Ankete katılan öğrenciler “Bir nesnenin tarihi eser olabilmesi için sizce hangi özelliklere sahip olması gerekir?” sorusuna %75,6’si tarihi değerlerinin olması gerekir, %4,6’si çok güzel olması gerekir, %5,8’i sadece müzede sergilenmesi gerekir ve %11,6’sı toprak altında bulunmuş olması gerekir cevaplarını vermişlerdir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun soruya doğru cevap verdiği görülmektedir. Çeldiricilere bakıldığında ise öğrencilerin % 11,6’sının ‘toprak altında bulunmuş olması gerekir’ cevabını vermesi, öğrencilerin bir kısmında tarihi eserlerin sadece kazılar sonucu ortaya çıktığı şeklinde yanlış bir bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 4.12. ‘Sizce aşağıdakilerden hangisi taşınır kültür varlığıdır? (birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 23	n	%
Anıtlar	276	32,5
Sitler	86	10,1
Tarihi Halılar	557	65,6
Kervansaraylar	259	31,6
Heykeller	467	55

Ankette “Sizce aşağıdakilerden hangisi taşınır kültür varlığıdır?” Birden çok seçeneğin işaretlenebildiği soruya öğrencilerin % 97,3’ü cevap vermiş, % 2,7’si boş

bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerden %65,6’sı tarihi halılar, % 55’i heykeller şıklarını işaretlemiştir. Öğrencilerden %62,5’i bu şıklardan en az ikisini işaretlemiştir. Tablo 4.12. incelendiğinde ‘anıtlar’ şikkının % 32,5 ve ‘kervansaraylar’ şikkının % 31,6 gibi yüksek bir oranda işaretlendiği görülmektedir. Bu da öğrencilerin taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir.

**Tablo 4.13. ‘Ülkemize gelen turistlerin geliş amaçları ne olabilir?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 31		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Kendi ülkelerini sevmedikleri için	19	2,2	2,2	2,2
	Alışveriş yapmak için	18	2,1	2,1	4,3
	Ülkemizin kültürel değerlerini tanımak için	792	90,8	92,3	96,6
	Kendi ülkelerini tanıtmak için	29	3,3	3,4	100,0
	Total	858	98,4	100,0	
Missing	System	14	1,6		
Total		872	100,0		

Ankette ‘Ülkemize gelen turistlerin geliş amaçları ne olabilir?’ sorusuna öğrencilerin, % 92,3’ü ülkemizin kültürel değerlerini tanımak için, % 2,1’i turistlerin alışveriş yapmak amacıyla geldiğini, % 2,2’si kendi ülkelerini sevmedikleri için ve % 3,3’ü kendi ülkelerini tanıtmak için cevabını vermiştir. Verilen cevaplardan hareketle öğrencilerin kültür varlıklarının turizm açısından ne kadar önemli olduğu bilgisine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 4.14. ‘Ülkemizde bulunan farklı şehirlerdeki tarihi eserleri gidip görmek ister misiniz?’**Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 32		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumula tive Percent
Valid	Farklı şehirlerdeki tarihi eserleri gidip görmek isteyenler	835	95,8	95,9	95,9
	Farklı şehirlerdeki tarihi eserleri gidip görmek istemeyenler	36	4,1	4,1	100,0
	Total	871	99,9	100,0	
Missing	System	1	,1		
Total		872	100,0		

Tablo 4.14. incelendiğinde ‘Ülkemizde bulunan farklı şehirlerdeki tarihi eserleri görmek ister misiniz?’ sorusuna öğrencilerin tamamına yakını (%95,8) farklı şehirlerdeki tarihi eserleri görmek istediğini belirtmiştir.

Tablo 4.15. ‘Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 33		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulativ e Percent
Valid	Şehir ve eser eşleştirmesi yapabilmiş	380	43,6	43,6	43,6
	Şehir ve eser eşleştirmesi yapamamış	492	56,4	56,4	100,0
Total		872	100,0	100,0	

Tablo 4.15. incelendiğinde anketin açık uçlu sorularından olan ‘Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?’ sorusuna cevap veren öğrencilerden % 43,6’sı Ülkemizdeki bir şehir ve o şehirde bulunan bir tarihi eseri birlikte yazabilmiştir.

Tablo 4.14. ve Tablo 4.15.’den anlaşıldığı üzere öğrencilerin ülkemizde bulunan kültür varlıklarına karşı merak içinde oldukları fakat kültür varlıklarımızla ilgili yeterince bilgi sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca 33. soruya cevap veremeyen

öğrencilerin büyük bir kısmının da kültür varlıkları ve doğa varlıkları arasındaki farkı bilmedikleri anlaşılmıştır.

Öğrencilerin Ülkemizde görmek istedikleri tarihi eserler arasında İstanbul'un tarihi yerleri, Erzurum Çifte Minareli Medrese, Efes, Nemrut Heykelleri almaktadır. Öğrencilerin soru ile ilgili verdikleri cevaplardan örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir.

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

İstanbul, Galata Kulesi, Liz Kulesi...

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Trabzon ve orda Süleymanîye Camii'ni görmek istersiniz

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

İstanbul (Liz Kulesi, İstanbul, Bapra, Kurek, Hama)
Ankara (Ank. Kalesi)
Ağrı (İstiklal Paşa Sarayı)

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

En çok, Gazikale'ye gidip => Truva atını görmek

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

İzmir'de Efes Antik Kenti

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

İstanbul'a gitmek isterim çünkü İstanbul Kültür merkezidir.
Orada birçok müze ve tarihi eserlerimiz bulunur.
Ayasofya'ya gitmek isterim.

**Tablo 4.16. ‘Başka ülkelere gidip oradaki tarihi eserleri görmek ister misiniz?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 34		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Başka ülkelere gidip oradaki tarihi eserleri görmek isteyenler	769	88,2	88,3	88,3
	Başka ülkelere gidip oradaki tarihi eserleri görmek istemeyenler	102	11,7	11,7	100,0
	Total	871	99,9	100,0	
Missing	System	1	,1		
Total		872	100,0		

Tablo 4.16. incelendiğinde ankete katılan öğrencilerin % 88,2’si yabancı ülkelerdeki tarihi eserleri görmek istediğini belirtmeleri başka ülkelerin kültürel değerlerine ilgi duyduklarını göstermektedir.

Tablo 4.17. ‘Yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 35		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative ve Percent
Valid	Ülke eser karşılaştırması yapabilmıştır	292	33,5	33,5	33,5
	Ülke eser karşılaştırması yapamamıştır	579	66,4	66,5	100,0
	Total	871	99,9	100,0	
Missing	System	1	,1		
Total		872	100,0		

Tablo 4.17. incelendiğinde anketin açık uçlu sorularından olan ‘yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?’ sorusuna cevap veren öğrencilerden % 33,5’i yurt dışında bir ülke ve o ülkede bulunan bir tarihi eseri birlikte yazabilmıştır.

Tablo 4.16. ve tablo 4.17. incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının kültür varlıklarına karşı merak duydukları fakat bunlarla ilgili fazla bir bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin en çok görmek istedikleri tarihi eserler arasında, Çin Seddi, Eiffel Kulesi, Pizza Kulesi, Prado Müzesi, Akashi Köprüsü yer almaktadır. Öğrencilerin soru ile ilgili verdikleri cevaplara ait örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir.

35- Yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Mısır - Piramitleri
Babilin asma bahçeleri

35- Yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

İspanya, Prado müzesi

35- Yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

İtalya pizza kulesi, Fransa Eiffel kulesi

35- Yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Piramitler, Orhun Anıtları, Pissa Kulesi, Eiffel Kulesi

35- Yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Çin'e gidip Çin Seddi'ni görmek isterim.
Mısır'a gidip, Mısır Piramitleri'ni görmek isterim.

35- Yabancı ülkelerden en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

Basna Kalesi (Masdar Köprüsü), İspanya (Sanfiago Bernabao)
Kamp KAA (Kay. Enp. S. H. d.), Akashi K. A. K. A.
Fransa (Eiffel kulesi)
İtalya (Pizza kulesi)

4.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmada ele alınan ikinci alt problem; “Ağrı ili ve çevresinde ilköğretim 7. sınıf öğrencilerin kültür varlıklarını koruma bilinci ne düzeydedir?” şeklinde idi. Bu alt problemin cevabını bulmak için anketin 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22 ve 24. soruları ele alınmıştır.

**Tablo 4.18. ‘Sizce tarihi eserler neden korunmalıdır?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 15		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ünlü sanatçılar tarafından yapıldıkları için	28	3,2	3,3	3,3
	Bizlere eski uygarlıklar hakkında bilgi verdikleri için	540	61,9	63,2	66,4
	Yıkılmaları halinde deha güzeli yapılmayacağı için	45	5,2	5,3	71,7
	Tarihi eserlerin değerini artırmak için	242	27,8	28,3	100,0
	Total	855	98,1	100,0	
Missin g	System	17	1,9		
Total		872	100,0		

Ankette “Sizce tarihi eserler neden korunmalıdır?” sorusuna öğrencilerin % 98’i cevap vermiş, % 2’si boş bırakmıştır. Öğrencilerin %61,9’u bizlere eski uygarlıklar hakkında bilgi verdikleri için, %27,8’i tarihi eserlerin değerlerini arttırmak için cevabını vermiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu soruya doğru cevap vererek kültür varlıklarının bizlere eski uygarlıklar hakkında bilgi verdiklerini belirtmişlerdir. Tarihi eserlerin değerini artırmak seçeneği güçlü bir çeldirici olarak karşımıza çıkmaktadır

**Tablo 4.19. ‘Sizce müzelerin görevleri nelerdir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 16	n	%
Tarihi eser satmak	65	7,55
Tarihi eserleri halka sunmak	664	77,2
Tarihi eser yapmak	60	6,9
Tarihi eserleri korumak	631	73,3
Tarihi eser halka sunmak- Tarihi eser korumak	445	51,0
Soruya Cevap Veren öğrenci sayısı	860	98,6

Ankette birden çok seçeneğin işaretlendiği ‘Sizce müzelerin görevleri nelerdir?’ sorusuna öğrencilerin % 98,6’sı cevap vermiş % 1,4’ü boş bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerin % 77,2’si tarihi eserleri halka sunmak, % 73,3’ü tarihi eserleri korumak cevaplarını işaretlemiştir. Öğrencilerin % 51’i tarihi eserleri halka sunmak ve tarihi eserleri korumak cevaplarını birlikte işaretlemeleri konuyla ilgili yeterince bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca anketin 19. sorusu olan ‘hangi müzeleri gördünüz?’ sorusuna öğrencilerin % 93,9’unun hiç müze görmedim cevabını vermesi, öğrencilerin konuyla ilgili yeterince bilgi sahibi olmamalarının temel sebebi sayılabilir.

**Tablo 4.20. ‘Sizce tarihi eserlerin koruma ve onarım işlerini kimler yapar?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 18		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Öğretmenler	21	2,4	2,5	2,5
	Restoratorler	515	59,1	60,2	62,7
	İş Adamları	100	11,5	11,7	74,4
	Müteahhitler	219	25,1	25,6	100,0
	Total	855	98,1	100,0	
Missing	System	17	1,9		
Total		872	100,0		

Tarihi eserlerin koruma ve onarma işlemlerini kimler yapar sorusuna; öğrencilerin % 98’i cevap vermiş, % 2’si boş bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerin %59,1’i restoratörler, %25,1’i müteahhitler, %11,5’i iş adamları ve %2,4’ü öğretmenler cevabını vermiştir. Soruya verilen cevaplar öğrencilerin büyük bir kısmının restoratörlerin ne iş yaptıklarını bildiğini göstermektedir.

**Tablo 4.21. ‘Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 19		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Müze Gören Öğrenciler	53	6,1	6,1	6,1
	Müze Görmeyen Öğrenciler	817	93,7	93,9	100,0
	Toplam	870	99,8	100,0	
Missing	System	2	0,2		
Toplam		872	100,0		

Tablo 4.21. incelendiğinde ankete öğrencilerin tamamına yakını (%93,7) hiç müze görmediğini ifade etmiştir. Bu sonucun nedeni olarak yörede bir müzenin olmayışı gösterilebilir. Öğrencilerin ‘hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?’ sorusuna verdiği cevaplardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

19- Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?

Ayasofya müzesi (İstanbul)

19- Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?

Osmanlı müzesi

19- Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?

Saklık Müzesi (İzmir) Aydın (Atatürk Evi) Müzesi

19- Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?

Ayasofya'yı ama oradan geçtim

19- Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?

İstanbul Topkapı Sarayındaki müzeler, Anadoluköy'deki müzeler, Ankara'daki müzeler

**Tablo 4.22. ‘Bu müzeleri gezmeye kimlerle gittiniz?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 20		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Öğretmenim götürdü	7	0,8	10,8	10,8
	Ailem götürdü	51	5,8	78,5	89,2
	Kendim gittim	7	0,8	10,8	100,0
	Total	65	7,5	100,0	
Missing	System	807	92,5		
Total		872	100,0		

Tablo 4.22.’ ye bakıldığında müze gördüğünü belirten öğrencilerin %10,8’i öğretmenim götürdü derken %89,2’si ailem götürdü cevabını vermiştir. Müze gören

öğrencilerin büyük bir kısmı ailesi vasıtasıyla görmüştür. Bu sonuçtan hareketle öğrencilerin aileleriyle tatil gezilerinde çeşitli vesilelerle müze gördükleri söylenebilir.

Tablo 4.23. 'Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizi lütfen yazınız.' Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 21		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Arkeolojik kazı alanı görenler	20	2,3	2,3	2,3
	Arkeolojik kazı alanı görmeyenler	851	97,6	97,7	100,0
	Total	871	99,9	100,0	
Missing	System	1	0,1		
Total		872	100,0		

Tablo 4.23.'ten anlaşılacağı gibi ankete katılan öğrencilerin tamamına yakını (% 97,6) hiç arkeolojik kazı alanı gezmediğini belirtmiştir. Bu durum yörede az sayıda yapılan arkeolojik kazıların eğitim için değerlendirilmediğini ortaya koymaktadır. Tarihi eser ya da arkeolojik kazı alanı gezdiğini belirten öğrencilerin cevaplarına ilişkin bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

21- Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizi lütfen yazınız.

Bizim burasında söylentilere göre çok emeni tadını ya
sanki için onlardan kalma bir süre tarihi eser varmış ama
hiç kazı yapılan yerlere gitmedim. Abimle gitti.

21- Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizi lütfen yazınız.

Efer Arslan Kenti, Sırd Harabeleri

21- Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizi lütfen yazınız.

Conaklıdaki bir müzeye gittik. Bu yere girdik. Eskiden savaştıktan sonra
atışlar olan alan yere gittik.

**Tablo 4.24. ‘Gezdiğiniz bu eski eser ya da arkeolojik kazı alanlarına kimlerle gittiniz?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 22		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Öğretmenim götürdü	8	0,9	27,6	27,6
	Ailem götürdü	18	2,1	62,1	89,7
	Kendim gittim	3	0,3	10,3	100,0
	Total	29	3,3	100,0	
Missing	System	843	96,7		
Total		872	100,0		

Tablo 4.24. incelendiğinde tarihi eser ya da arkeolojik kazı alanlarını gezdiğini belirten öğrencilerin %27,6’sı öğretmenim götürdü, %34,5’i ailem götürdü ve %10,3’ü kendim gittim cevabını vermiştir. Tablolardan anlaşılabacağı üzere öğrencilerin eski eser ya da arkeolojik kazı alanlarına ulaşmada ailenin rolü daha büyüktür.

**Soru 4.25. ‘Sizce ‘restorasyon’ ne demektir? Kısaca yazınız.’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru 24		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Doğru tanım yapanlar	363	41,6	41,6	41,6
	Doğru tanım yapamayanlar	509	58,4	58,4	100,0
Total		872	100,0	100,0	

Ankete katılan öğrencilerin %41,6’i restorasyonun ne demek olduğunu ifade etmiş, öğrencilerin % 58,4’ restorasyonun ne demek olduğunu ifade edememiştir. Öğrencilerin restorasyonla ilgili yapmış oldukları tanımlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

24- Sizce ‘restorasyon’ ne demektir? Kısaca yazınız.

Parçaları... yerleştirilmesi... için
ve... yapılar... yığmadan... yapılması... için
yapılan... işlemler... yenileştirme... (Aslına uygun olarak)

24- Sizce 'restorasyon' ne demektir? Kısaca yazınız.

Tarihi eserler uzun süre var olmak için belli zamanlarda yenilenir...
Buna "restorasyon" denir.

24- Sizce 'restorasyon' ne demektir? Kısaca yazınız.

Tarihi eserlerde yıkılmış bozulmuş bölümleri uygun
bir biçimde yenileme

24- Sizce 'restorasyon' ne demektir? Kısaca yazınız.

Bir tarihi eserin onarımını ve güzel olmasını sağlamak
için yapılan işlemler

24- Sizce 'restorasyon' ne demektir? Kısaca yazınız.

Bir tarihi eseri haline getirip yenilemek

4.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmada ele alınan üçüncü alt problem; “Ağrı ili ve çevresinde ilköğretim 7. sınıf öğrencileri kültür varlıkları bilgisini hangi yollarla öğrenmiştir?” şeklinde idi. Bu alt problemin cevabını bulmak için anketin 7, 8, 12, 13, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 29 ve 30. soruları ele alınmıştır.

**Tablo 4.26. ‘Hiç İshak Paşa Sarayına Gittiniz mi?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru. 7	n	%
Evet	377	43,2
Hayır	495	56,8
Toplam	872	100

Tablo 4.26. incelendiğinde öğrencilerin %43,2'si İshak Paşa Sarayı'nı gezdiğini, %56,8'si gezmediğini belirtmiştir. Ağrı İli'nde bulunan en önemli kültür varlığı olan İshak Paşa Sarayının öğrenciler tarafından görülmemiş olması önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.27. 'Eğer İshak Paşa Sarayını gezdiyseniz, kimlerle gittiniz?'
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru. 8	n	%
Öğretmenim Götürdü	128	36,3
Ailem Götürdü	270	70,9
Kendim Gittim	11	1,2
Diğer	3	0,3
Toplam	412	100

Tablo 4.27. incelendiğinde İshak Paşa Sarayı'nı gezdiğini ifade eden öğrencilerin kiminle gezdiği sorusuna %63'ü ailesiyle, %26'sı öğretmeniyle gezdiğini belirtmiştir. Bu sonuç bize ankete katılan öğrencilerin kültür varlıklarına ulaşmasında ailelerinin daha büyük bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.28. 'Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?'
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 12	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tarihi eser gören öğrenciler	353	40,5	40,5	40,5
Tarihi eser görmeyen öğrenciler	519	59,5	59,5	100,0
Total	872	100,0	100,0	

Tablo 4.28.'e bakıldığında ankete katılan öğrencilerin % 40,5'i tarihi eser gördüğünü, %59,5'i tarihi eser görmediğini belirtmiştir.

**Tablo 4.29. ‘Gördüğünüz bu tarihi eserleri nasıl gezdiniz?’
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı**

Soru. 13		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Öğretmenimle	74	8,5	20,8	20,8
	Ailemle	234	26,8	65,9	86,8
	Kendim	31	3,6	8,7	95,5
	Öğretmenim ve ailemle	16	1,8	4,5	100,0
	Total	355	40,7	100,0	
Missing	System	517	59,3		
Total		872	100,0		

Tablo 4.29.’a bakıldığında tarihi eser gördüğünü belirten öğrencilerin % 65,9’u ailesi ile %20,8’i öğretmeni ile % 8,7’si kendisi gezdiğini belirtmiştir. Tablo 4.28. ve tablo 4.29.’dan anlaşılabacağı üzere öğrencilerin kültür varlıkları ile karşılaşmalarında ailenin rolünün daha büyük olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılan öğrencilerin ‘Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?’ sorusuna verdiği cevaplara ilişkin bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?
İlk gördüğüm İsa Paşa Sarayı, Eyüp Camii, Ayasofya Sultan Ahmet Camii, Bide İstanbul Eminönüde göttüm bir tane vardı, fakat ismini unuttum. Bide İsa Paşa Sarayının yanındadır.

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?
Evet. İsa Paşa Sarayı, Topkapı Sarayı, Çifte minareli mabrese

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?
Evet. Antik Kenti, Sarı Harabeleri, Erdurum - Kayseri ve Ayfen Kalesi. Tokat Albeni.

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?
Evet. Ayasofya mabresi, Sultan Ahmet camisi, Erdurum Çifte minareli mabrese.

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?

barbaros hayrettin paşa anıtını, basiktosta gördüm sok
paşa sarayına gittim

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?

Sadece bir tane gördüm Hamur ilkesinde olan
kumbet

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?

Evet Mevlana Türbesi gördüm

Tablon 4.30. 'Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?'
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru.19		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Müze Gören Öğrenciler	53	6,1	6,1	6,1
	Müze Görmeyen Öğrenciler	817	93,7	93,9	100,0
	Toplam	870	99,8	100,0	
Missing	System	2	,2		
Toplam		872	100,0		

Tablo 4.30. incelendiğinde ankete katılan öğrencilerin tamamına yakını (%93,7) hiç müze gezmediğini ifade etmiştir.

Tablon 4.31. 'Bu müzeleri gezmeye kimlerle gittiniz?'
Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru. 20		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Öğretmenim götürdü	7	,8	10,8	10,8
	Ailem götürdü	51	5,8	78,5	89,2
	Kendim gittim	7	,8	10,8	100,0
	Total	65	7,5	100,0	
Missing	System	807	92,5		
Total		872	100,0		

Tablo 4.31. incelendiğinde müzeye gördüğünü belirten öğrencilerin %78,5'i ailem götürdü, % 10,8' öğretmenim götürdü, % 10,8' kendim gittim cevabını vermiştir. Tablo 4.30. ve tablo 4.31. incelendiğinde öğrencilerin müzelere erişme yollarında ailenin çok büyük bir etken, okulun ise ikinci planda kaldığı görülmektedir. Müze gören öğrencilerin cevaplarına ait bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.32. 'Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizizi lütfen yazınız.' Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 21		Frequenc y	Percent	Valid Percent	Cumulativ e Percent
Valid	Tarihi eser ya da arkeolojik kazı alanı gezen öğrenciler	20	2,3	2,3	2,3
	Tarihi eser ya da arkeolojik kazı alanı gezmeyen öğrenciler	851	97,6	97,7	100,0
	Total	871	99,9	100,0	
Missing	System	1	,1		
Total		872	100,0		

Tablo 4.32. incelendiğinde ankete katılan öğrencilerin %97,6'sı tarihi eser ya da arkeolojik kazı alanlarını gezmediğini belirtmiş, %2,3'ü tarihi eser ya da arkeolojik kazı alanı gezdiğini belirtmiştir.

Tablo 4.33. 'Gezdiğiniz bu eski eser ya da arkeolojik kazı alanlarına kimlerle gittiniz?' Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 22		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulativ e Percent
Valid	Öğretmenim götürdü	8	,9	27,6	27,6
	Ailem götürdü	18	2,1	62,1	89,7
	Kendim gittim	3	,3	10,3	100,0
	Total	29	3,3	100,0	
Missing	System	843	96,7		
Total		872	100,0		

Tablo 4.33. incelendiğinde tarihi eser ya da arkeolojik kazı alanlarını gezdiğini belirten öğrencilerin %27,6'sı öğretmenim götürdü, %34,5'i ailem götürdü ve %10,3'ü kendim gittim cevabını vermiştir. Tablo 4.32. ve tablo 4.33.'den anlaşılacağı üzere öğrencilerin eski eser ya da arkeolojik kazı alanlarına ulaşmada ailenin rolü daha büyüktür.

Tablo 4.34. 'Tarihi eserlere ve onların korunmasına ilişkin bilgilerinizi nasıl öğrendiniz? (birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)' Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 25	n	%
Televizyondan	606	72,5
Okuldaki Derslerden	434	51,9
Okuldaki Ders Dışı Etkinliklerden	146	17,4
Ailemden	312	37,3
Gezerek	260	31,1

Birden çok seçeneğin işaretlenebildiği 'Tarihi eserlere ve onların korunmasına ilişkin bilgilerinizi nasıl öğrendiniz?' sorusuna öğrencilerin % 95,7'si cevap vermiş; %4,3'ü boş bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerden % 72,5'i televizyondan, % 51,9'ü okuldaki derslerden, % 37,3'ü Ailemden, % 31,1'i gezerek, % 17,4'ü okuldaki ders dışı etkinliklerden şıklarını işaretlemişlerdir. Öğrencilerin %74,4 birden fazla şıkkı işaretlemiştir. Tablo 4.34. incelendiğinde öğrencilerin kültür varlıkları bilgisine ulaşmada televizyon programlarının daha etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 4.35. 'Televizyonda tarihi eserlerle ve onların korunmasına ilişkin programları izlemekten hoşlanırmısınız?' Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 26		Frequen cy	Percent	Valid Percent	Cumulati ve Percent
Valid	TV'de tarihi eserler konulu program izlemekten hoşlanan öğrenciler	702	80,5	80,6	80,6
	TV'de tarihi eserler konulu program izlemekten hoşlanmayan öğrenciler	169	19,4	19,4	100,0
	Total	871	99,9	100,0	
Missin g	System	1	,1		
Total		872	100,0		

Tablo 4.35.'te görüldüğü gibi ankete katılan öğrencilerin %80,5'i televizyonda tarihi eserlerle ve onların korunmasına ilişkin programları izlemekten hoşlandığını belirtmiştir.

Tablo 4.36. 'Televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğunuz bu programlardan ismini hatırladığınız varsa lütfen yazınız.' Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 27		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İzlemiş olduğu programın ismini hatırlayan öğrenciler	202	23,2	23,2	23,2
	İzlemiş olduğu programın ismini hatırlamayan öğrenciler	668	76,6	76,8	100,0
	Total	870	99,8	100,0	
Missing	System	2	,2		
Total		872	100,0		

Tablo 4.36. incelendiğinde öğrencilerin %23,2'si televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğu bu programların ismini hatırladığını belirtmiştir. Öğrencilerin izledikleri TV programlarına ilişkin verdikleri cevapların bir kısmı aşağıdaki gibidir.

27- Televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğunuz bu programlardan ismini hatırladığınız varsa lütfen yazınız.
Huberlerde Osman, Hamdi bey'in bir gelisi
mosonl Satıyıcılaroldi.

27- Televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğunuz bu programlardan ismini hatırladığınız varsa lütfen yazınız.
Ayna, Toz devri, Davetsiz misafir, maceracı.

27- Televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğunuz bu programlardan ismini hatırladığınız varsa lütfen yazınız.
Dolu Dolu Anadolu programı.

27- Televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğunuz bu programlardan ismini hatırladığınız varsa lütfen yazınız.
Dolu Dolu Anadolu - İhtal'le şifre düşür = Toz devri =

Tablo 4.37. ‘Okuldaki tarihi eserlerle ilgili ders konularını hangi yöntemlerle öğrenmek istersiniz? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 28	n	%
Video ve film izleyerek öğrenmek	533	64,1
Sanat tarihçilerin okulda verdikleri konferans ya da konuşmalardan öğrenmek	219	26,3
Öğretmenimizle müzeleri ve tarihi eserleri yerinde gezerek öğrenmek	614	73,8
Tarihi eserlerle ilgili derslere gerek olmadığını düşünüyorum	84	10,1

Birden çok seçeneğin işaretlenebildiği “Okuldaki tarihi eserlerle ilgili ders konularını hangi yöntemlerle öğrenmek istersiniz?” sorusuna öğrencilerin % 95,2’si cevap vermiş, % 4,8’i boş bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerden % 73,8’i Öğretmenimizle müzeleri ve tarihi eserleri yerinde gezerek öğrenmek, % 64,1’i Video ve film izleyerek öğrenmek, % 26,3’ü Sanat tarihçilerin okulda verdikleri konferans ya da konuşmalardan öğrenmek, % 10,1’i Tarihi eserlerle ilgili derslere gerek olmadığını düşünüyorum şıklarını işaretlemiştir. Öğrencilerden %64,6’sı birden fazla şık işaretlemiştir. Öğrencileri yüksek bir oranda (%73,8) müzeleri gezmek istediğini ifade etmeleri dikkat alınması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.38. ‘Tarihi eserlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri sizce ilginç olabilir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 29	n	%
Web sayfası	343	42
Bilgisayar oyunu	451	55,3
Karton maket yapmak	314	38,5
Konuyla ilgili kitap okumak	224	27,4

Birden çok seçeneğin işaretlenebildiği ‘tarihi eserlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri sizce ilginç olabilir?’ sorusuna öğrencilerin % 93,4’ü cevap vermiş, %6,4’ü boş bırakmıştır. Soruya cevap veren öğrencilerden % 55,3’ü bilgisayar oyunu, % 42’si web sayfası, %38,5’i karton maket yapmak, %27,4’ü konuyla ilgili kitap okumak şıklarını işaretlemiştir. Öğrencilerden %48,8’i birden fazla şıkkı işaretlemiştir. Bu sonuç bilgisayar ve bilgisayar teknolojilerinin eğitimde kullanılmasının önemini gösterir niteliktedir.

Tablo 4.39. ‘Ailenizle yapmış olduğunuz seyahatlerinizde tarihi yerleri gezmeye önem verir misiniz?’ Sorusuna İlişkin Frekans Dağılımı

Soru 30		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	734	84,2	84,6	84,6
	Hayır	134	15,4	15,4	100,0
	Total	868	99,5	100,0	
Missing	System	4	,5		
Total		872	100,0		

Ankete katılan öğrencilerin %84,2’si ailesi ile yaptığı seyahatlerde tarihi yerleri gezdiğini belirtmiştir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorum

Araştırmada ele alınan dördüncü alt problem; “7. sınıf derslerinin müfredat programları, ders kazanımları ve ders içerikleri kültürel mirası koruma bilinci oluşturmada ne kadar etkilidir?” şeklinde idi. Bu alt problemin cevabını bulmak için ilköğretim 7. sınıf derslerinin müfredat programları, ders üniteleri ve kazanımları incelenmiştir.

İlköğretim 7. sınıfta okutulan derslerden kültürel mirası koruma bilinci oluşturabilecek, tarihi mekanlara karşı olumlu bakış açısı kazandırabilecek dersler Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Halk Kültürü, Sanat Etkinlikleri dersleridir.

4.4.1. Türkçe Dersine Ait Bulgular

İlköğretim 7. sınıf Türkçe dersi müfredat programı incelendiğinde, programın genel amaçlarının 9. maddesinde geçen ‘Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla milli ve evrensel değerleri tanımaları’ amacı yer almaktadır. Ancak dersin kazanımları ve ara disiplin alan kazanımları arasında kültürel mirası koruma bilinci oluşturacak herhangi bir kazanım bulunmamaktadır (Kaplan ve diğerleri, 2006, 4).

Bununla birlikte ilköğretim Türkçe dersi üniteleri ve bu üniteler içerisinde yer alan bazı okuma parçaları göz önüne alındığında kültürel değerlere yönelik olumlu bakış açısı kazandırabilecek konuların yer aldığı görülmektedir. (Tablo 4.40.)

4.4.2. Sosyal Bilgiler Dersine Ait Bulgular

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi incelendiğinde, programın genel amaçlarının 5. maddesinde ‘Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder’ amacı yer aldığı görülmektedir (www.ttkb.meb.gov.tr). Bu genel amaç doğrultusunda tarihi mekanlara ve kültürel mirasa olumlu bakış açısı kazandırabilecek kazanımlar, ‘Kültür ve Miras’ öğrenme alanında yer almaktadır.

Kültür ve Miras Öğrenme Alanı Türk Tarihine Yolculuk Ünitesi Kazanımları (7. sınıf):

1. Türkiye Selçukluları döneminde Türklerin siyasi mücadeleleri ve kültürel faaliyetlerinin Anadolu’nun Türkleşme sürecine katkılarını değerlendirir.
2. Kanıtlara dayanarak Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkışını etkileyen faktörleri açıklar.
3. Osmanlı Devleti’nin fetih ve mücadelelerini, Osmanlı’da ticaretin ve denizlerin önemi açısından değerlendirir.
4. Osmanlı toplumunda hoşgörü ve birlikte yaşama fikrinin önemine dayalı kanıtlar gösterir.

5. Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.
6. Osmanlı-Avrupa ilişkileri çerçevesinde kültür, sanat ve estetik anlayışındaki etkileşimi fark eder.
7. Seyahatnamelerden hareketle Türk kültürüne ait unsurları örneklendirir.
8. Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur (www.ttkb.meb.gov.tr).

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi kazanımları göz önünde bulundurulduğunda üzerinde yaşadığımız, geçmiş uygarlıkların bizlere bıraktığı kültürel mirasın korunması gerekliliğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersi koruma bilincinin net olarak işleneceği bir derstir.

4.4.3. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersine Ait Bulgular

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde programın ilkeleri arasında kültürel mirasa saygı açıkça ifade edilerek, 'Kültürel mirasa saygı, tarihi birikime bakabilmek, geçmişe ait bilginin günümüz açısından yerini, değerini ve fonksiyonunu tahlil ve tespit edebilmek demektir. Geçmişten devralınan kültürel mirasa kör bir teslimiyet veya onu bilinçsizce tüketmek tarihi mirası anlamada önemli bir engeldir' ifadeleri yer almaktadır (www.ttkb.meb.gov.tr).

İlköğretim 7. sınıf Kültürümüz ve Dinimiz ünitesinde yer alan 'Kültürel değerleri korumaya özen gösterir' ve 'Kültürün anlamını ve kültürü oluşturan öğeleri belirtir' kazanımları kültürel mirası koruma bilinci oluşturacak maddelerdir. (www.ttkb.meb.gov.tr) Bu kazanımı davranışa dönüştürecek etkinlikler ders kitabında 'Kültür ve Kültürün Öğeleri' konusunda ifade edilmiştir (Demirtaş, Özdemir, 2011, 124).

4.4.4. Görsel Sanatlar Dersine Ait Bulgular

Görsel Sanatlar Dersi müfredat programı incelendiğinde, dersin genel amaçları:

Bireysel ve Toplumsal amaçlar arasında;

1. Öğrencinin ulusal ve evrensel sanat eserlerini ve sanatçıları tanımasını sağlamak,
2. Ulusal ve evrensel değerleri tanıyabilme ve anlayabilme bilincini kazandırmak,
3. Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden haz alma ve onur duyma hassasiyeti kazandırmak.

Estetik Amaçları arasında yer alan;

1. Öğrencinin, sanatın ve sanat eserlerinin her zaman önemsenecek birer değer olduğunu kavramasını sağlamak,
2. Geçmişten günümüze miras kalan sanat eserlerinden ve doğadan haz alma, onlarla gurur duyma ve onları koruma bilincini kazandırmak,
3. Öğrenciye görsel sanatlar sevgisi ve bu sevgiyi hayatının her alanına yansıtabilme, bunu davranış biçimi hâline getirebilme yeterliliği kazandırmak,
4. Öğrenciye, doğadan seçtiği veya insan eli ile üretilen nesneleri estetik birikimini kullanarak değerlendirme bilinci kazandırmak,
5. Öğrenciye kendini ifade edebilmede estetik değerlerden yararlanma yeteneği kazandırmaktır.

Yukarıda yer alan maddeler doğrudan tarihi mekanlara olumlu bakış açısı kazandırmaya ve kültürel mirası koruma bilinci oluşturmaya yöneliktir.

Ayrıca sanatsal ifadelerde görsel ve biçimsel anlatımın yanında, programla ulaşılmaması beklenen temel beceriler arasında çevre ve doğa bilinci kazanma, milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma bilinci yer almaktadır.

İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi (1–8. sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu Görsel Sanatlarda Biçimlendirme, Görsel Sanat Kültürü ve Müze Bilinci öğrenme

alanları altında yapılandırılmıştır. Görsel sanatlar dersinin genel amaçları doğrultusunda kültürel mirası koruma bilinci oluşturabilecek kazanımlar;

Görsel Sanatlar Kültürü Alanı Kazanımları (7. sınıf):

1. Doğanın, sanat eserinin oluşumundaki rolünü örnekler vererek açıklar.
2. Duyguların sanatsal yaratıcılığa katkısını fark eder.
3. Sanat eserlerindeki soyut ve somut ifade biçimlerini ayırt eder.
4. Grafik tasarım ürünlerinde sembol, işaret, renk ve lekelerin işlevlerini ayırt eder.
5. Piktogramların evrensel görsel semboller olarak günlük yaşamdaki önemini kavrar.
6. Gösterilen eserin konusunu göz önünde bulundurarak sanatçının çevresinden nasıl etkilendiğini tartışır.
7. Sanat eserinin toplumla sanatçısı arasında bir iletişim aracı olduğunu fark eder.
8. İlgi duyduğu sanat eserleri ve sanatçılar hakkında araştırma yapar.
9. Güzellik kavramının ölçütlerinin kültürlere göre farklılaşabileceğini değer sistemine katar.
10. Yaşadığı çevrenin yöresel özelliklerinden esinlenerek görsel tasarımlar yapar (Peşkersoy ve Yıldırım, 2008, 139).

Müze Bilinci Alanı Kazanımları (7. sınıf):

1. Müzelerin, ulusal ve evrensel kültür ürünlerinin geçmişten geleceğe taşındığı mekanlar olduğunu kavrar.
2. Ulusal kültürümüze sahip çıkmanın önemini kabul eder.
3. Tarihi eserlerin ve kültürün taşıyıcısı niteliğindeki sanat eserlerinin kayıt altına alınmasının gerekliliğini ve önemini fark eder.
4. Sanat eserinin özelliklerini kavrar.
5. Tarihi eserlerin özelliklerini açıklar.
6. Tarihi eser ile sanat eserinin özellikleri arasındaki farkı belirler.
7. İlgi duyduğu sanat eserleri hakkında araştırma yapar.
8. Tarihi eserlerimize sahip çıkılmasının herkes için bir ulusal görev olduğunu benimser.
9. Kültürel miras olan eserlerin, kaçakçılığının sonuçlarını tartışır.

10. Ülkemizin müze, ören yeri, tarihî eser, anıt vb. zenginliklere sahip olmasından gurur duyar.

11.Tarihi eserlerin müzelere teslim edilmesi gerektiğinin bilincine ulaşır (Peşkersoy ve Yıldırım, 2008, 140).

Görüldüğü üzere Görsel Sanatlar dersi öğrencilerde koruma bilinci oluşturacak en kapsamlı kazanımlara sahiptir. Dolayısıyla koruma bilimci net olarak bu dersin konusudur ve açıkça tarihi eserlerin korunmasının önemini vurgulamaktadır.

Etkili öğrenmenin, iyi bir iletişimle gerçekleştiği tezinden hareket ederek diyebiliriz ki, her müze etkili öğretimi gerçekleştirmek için, iyi bir iletişim politikası hazırlamalı, eğitim faaliyetlerini buna göre yapmalıdır. Bunu yapabilmeye en önemli unsur, koleksiyonların ve objelerin gereğine uygun şekilde sergileme biçimidir. Bu bakımdan sergilemeyi, müzenin zenginliklerini dışa yansıtması olarak kabul edebiliriz (Zor, 2007, 62).

4.4.5. Sanat Etkinlikleri Dersine Ait Bulgular

İlköğretim ikinci kademedeki okutulan ve kültürel miras kavramı ile doğrudan bağlantılı olan Sanat Etkinlikleri dersi seçmeli olarak okutulmaktadır. Bu dersin genel amaçları incelendiğinde ‘Öğrencilerin bilgi, beceri ve değerlerini geliştirmelerine, sosyal, kültürel, eğitsel, bilimsel, sportif ve sanatsal etkinliklerle kültürü özümsemelerine yardımcı olmak’ maddesi ile karşılaşılmaktadır (Çoban ve diğerleri, 2006,16).

Bu ders, başta tiyatro ve drama olmak üzere müzik, resim, heykel, mimari, dans, edebiyat alanlarından yararlanarak öğrencilerde sanata, kültüre ve kültürel değerlere olumlu bakış açısı kazandırabilecek önemli bir derstir.

Sanat etkinlikleri dersi Sanatlar Eğitimi, Müze Kültürü ve Proje Çalışmaları öğrenme alanları dahilinde oluşturulmuş kazanımlardan meydana gelmektedir. Ancak

bu kazanımlardan sadece 7. sınıf müze kültürü öğrenme alanında yer alan ‘Müzedeki uygarlıklar hakkında bilgi sahibi olur’ ve ‘Müzedeki eserleri ve kahramanları farklı sanatsal yollarla ifade eder’ maddeleri doğrudan kültürel miras bilinci oluşturmaya yöneliktir.

4.4.6. Halk Kültürü Dersine Ait Bulgular

İlköğretim ikinci kademedede seçmeli olarak okutulan Halk Kültürü Dersinin genel amaçları arasında kültürel mirası koruma bilinci oluşturabilecek ‘küreselleşme sürecinde Türk halk kültürünü ve milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi gerekliliğini fark eder’ maddesi yer almaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda doğrudan koruma bilinci oluşturabilecek maddeler;

Halk Sanatları Öğrenme Alanı Geleneksel El Sanatları Ünitesi Kazanımları (7.sınıf):

1. Kültür turizminde yararlanılan halk kültürü ürünlerini araştırır.
2. Günümüzde el sanatlarına yeniden duyulan ilginin nedenlerini sorgular.
- 3.El sanatlarının halkın ihtiyaçlarından doğduğunu, halkın zevk ve yaratıcılığını yansıttığını fark eder.
- 4.Halk kültürünün geçmişteki durumunun öğrenilmesinde ve geleceğe aktarılmasında yazılı kaynakların yerini ve önemini fark eder (Özpolat ve diğerleri, 2007, 46).

Tablo 4.40. Koruma Bilinci Oluşturabilecek Kazanımlar Tablosu

<i>Dersler</i>	<i>Sınıf</i>	<i>Kazanım Sayısı</i>	<i>Kültürel Mirası Korumaya Yönelik Kazanım Sayısı</i>	<i>Etki</i>
<i>Türkçe</i>	7	201	-	-
<i>Sosyal Bilgiler</i>	7	39	8	% 20.5
<i>Görsel Sanatlar</i>	7	30	12	% 40
<i>Din Kültürü</i>	7	50	2	% 1
<i>Sanat Etkinlikleri</i>	7	27	2	% 7.5
<i>Halk Kültürü</i>	7	33	4	% 12

İlköğretim 7. sınıf Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Sanat Etkinlikleri, Halk Kültürü dersleri Kültürel mirası koruma bilinci oluşturabilecek derslerdir. Tablo 4.41.'e bakıldığında Görsel Sanatlar Dersi'nin Kültürel Mirası koruma bilinci oluşturmada en etkili (%40) ders olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkçe dersinin kazanımları arasında kültürel mirası koruma bilinci oluşturmaya yönelik herhangi bir kazanım olmadığı görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulardan hareketle ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak sunulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

5.1.1 Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmada ele alınan birinci alt problem; *“Ağrı ili ve çevresinde öğrenim gören ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültür varlıkları bilgisi ne düzeydedir?”* şeklindedir.

1. Ağrı İli ve ilçelerinde öğrenim gören ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin büyük bir çoğunluğu çevresinde hangi medeniyetlerin yaşadığını ve bu medeniyetlerden hangi tarihi eserlerin günümüze ulaştığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını söyleyebiliriz.

2. Öğrencilerin büyük bir kısmının tarihi eserin tanımını doğru yaptıkları ve bir nesnenin tarihi eser olabilmesi için tarihi değerinin olması gerektiği bilgisine sahip oldukları görülmektedir. Ancak öğrencilerin kültür varlıkları ve doğa varlıklarının ayırtına varamadıkları, taşınır kültür varlıkları ve taşınmaz kültür varlıkları konusunda da yeterli bilgiye sahip olmadıkları ulaşılan sonuçlar arasındadır.

3. Öğrencilerin büyük bir kısmının kültür varlıklarının turizm açısından taşıdığı önemin farkında oldukları, kendilerinin de başka kültürlerle karşı merak içerisinde oldukları görülmektedir. Fakat öğrencilerin çoğunun yurt içinde ve yurt dışında hangi bölgede hangi kültürel değerin bulunduğu konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmada ele alınan ikinci alt problem; *“Ağrı ili ve çevresinde öğrenim gören ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kültür varlıklarını koruma bilinci ne düzeydedir?”* şeklindedir.

1. Üçüncü alt probleme yönelik en çarpıcı sonuç, öğrencilerin nerdeyse tamamının (%93,9) hiç müze ve arkeolojik kazı alanı görmemiş olmasıdır. Bunun sebebinin Ağrı ili’nde bir müze olmamasından ve şu aşamada sürdürülen bir arkeolojik kazı alanı bulunmamasından kaynaklandığı söylenebilir.

2. Öğrencilerin büyük bir kısmının (% 90,3) tarihi eserin ne olduğu konusunda bilgi sahibi olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak tarihi eserlerin korunması ile ilgili restorasyon (% 41,6) ve restoratörün (% 59,1) ne olduğu konusunda öğrencilerin yarısına yakınının bilgi sahibi olduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmada ele alınan üçüncü alt problem; *“Ağrı ili ve çevresinde öğrenim gören ilköğretim 7. sınıf öğrencileri kültür varlıklarına yönelik bilgilerini hangi kaynaklardan öğrenmişlerdir?”* şeklindedir.

1. Öğrencilerin kültür varlıkları hakkında bilgi sahibi olmaları konusunda ailenin büyük bir paya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Okul’un ise bünyesinde ilgili derslerle bir

koruma bilinci oluşturmaya yönelik sorumluluğunun olmasına rağmen ikinci planda kaldığı çıkan sonuçlar arasındadır.

2. Öğrencilerin kültür varlıkları ile ilgili TV programları ve video izlemekten hoşlandığı, ayrıca TV programlarının, kültür varlıkları bilgisi ve onların korunması konusunda önemli bir paya sahip olduğu ulaşılan sonuçlar arasındadır.

3. Öğrencilerin kültür varlıkları bilgisine ulaşma konusunda internet, bilgisayar oyunları gibi interaktif eğitim yollarını daha ilgi çekici buldukları, kitap, dergi, gazete vb. kaynakları okuyarak öğrenme yöntemini ise daha az tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.4 Dördüncü Alt Probleme Yönelik Sonuçlar

Araştırmada ele alınan dördüncü alt problem; *“İlköğretim 7. sınıf derslerinin müfredat programları, ders kazanımları ve ders içerikleri kültürel mirası koruma bilinci oluşturmada ne kadar etkilidir?”* şeklindedir.

1. İlköğretim ikinci kademedeki okutulan, doğrudan veya dolaylı olarak kültürel mirası koruma bilinci oluşturmaya yönelik dersler; Türkçe, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Görsel Sanatlar, Sanat Etkinlikleri ve Halk Kültürü dersleridir. Bu dersler ülkemizin kültürel değerlerinin evrensel kültür çeşitliliğinin önemli bir parçası olduğunu ve bu değerlerin korunması gerektiğini vurgulamaktadır.

2. Ders süreleri dikkate alındığında haftada beş saat olan Türkçe dersinin doğrudan koruma bilinci oluşturmaya yönelik hiçbir kazanımının olmaması; öte yandan Görsel Sanatlar dersinin ders sürenin haftada bir saat olmasına rağmen kazanımlarının % 40'ının doğrudan kültürel miras bilinci oluşturmaya yönelik olması dikkat çekmektedir.

3. Görsel Sanatlar, Sosyal Bilgiler ve Halk Kültürü dersleri doğrudan kültürel mirası koruma bilinci oluşturmaya yönelik kazanımlar içermektedir. Türkçe, Din Kültürü ve

Ahlak Bilgisi, Sanat Etkinlikleri dersleri ise ünitelerinde yer alan konular ve okuma parçaları ile dolaylı olarak koruma bilinci oluşturmaya yöneliktir.

4. İncelenen müfredat programları genel amaçları ve ilkeleri arasında milli kültürün önemine değinmiştir. Türkçe dersi içeriği itibariyle kültürel kimliğin önemli bir parçası olmalıdır. Ancak bu dersin kazanımları arasında bu genel amaca hizmet eden herhangi bir kazanım yer almamaktadır.

5. Ders kitapları içerdiği metin, resim ve grafikler ile öğrencileri görsel açıdan destekleyen önemli materyallerdir. Koruma bilinci oluşturmada çok önemli bir paya sahip olan görsel sanatlar dersinin ders kitabının olmaması bu yönde önemli bir eksiklik olarak görülmektedir.

5.2. Öneriler

1. Kültür varlıklarının korunması, geçmişten günümüze uzanan maddi ve manevi değerleri gelecek nesillerle ulaştırılması ve yaşadığımız kentin kimliğinin oluşturulması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Tarihi çevre bilinci sadece eğitim öğretim faaliyetleri arasında bir uygulama olarak değerlendirilmemeli, toplumu oluşturan tüm bireylerin bu bilince sahip olmaları için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Bu doğrultuda tarihi çevre bilincinin oluşturulması açısından en büyük eksiklik Ağrı İli'nde bir müzenin olmamasıdır. İlk çağlardan beri önemli bir kültür merkezi konumunda olan Ağrı'da yapılan sınırlı kazılar sonucu gün yüzüne çıkarılan tarihi eserler Ankara, Erzurum ve Van'da sergilenmektedir. İlin bu konudaki en önemli ihtiyacı olan tarihi eserlerin sergileneceği, halkın ve öğrencilerin istifade edebileceği bir müzenin açılması gerekmektedir.

2. Öğrencilerin kültür varlıkları ile karşılaşmalarında okulun ikinci planda kaldığı görülmektedir. Okullarda tarihi çevre gezilerine ağırlık verilmeli ve sosyal kulüpler arasına "Kültür Varlıklarını Koruma Kulübü" eklenmelidir.

3. Öğrencilerin kültürel miras bilgisine ulaşma yolları dikkate alındığında internet ve bilgisayar oyunlarının etkili olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda okullarda web tabanlı bilgisayar destekli öğretim yöntemleri uygulanabilir. Ayrıca geleneksel öğretim yöntemlerinin yanı sıra; eğitsel oyunlar, dramalar, araştırma incelemeler gibi sınıf dışı etkinliklerden oluşan öğretim yöntemlerinin de kullanılmasıyla kültür varlıklarının tanınması ve bu değerlerin korunmasına yönelik olumlu bakış açısı oluşturulabilir.

4. Kültür ve doğa varlıklarının öğrenilmesi ve nasıl korunacağını bilmesi önemli bir husustur. Bu sebeple koruma bilinci oluşturmaya yönelik ara disiplin alan kazanımlarının başta Türkçe dersi olmak üzere Sanat Etkinlikleri ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde arttırılması gerekmektedir.

5. Koruma ile ilgili kazanımların bulunmadığı derslerde dolaylı olarak bu bilinci verecek konuların ders kitaplarındaki okuma parçalarında yer alması gerekmektedir. Ayrıca Teknoloji ve Tasarım dersinde, Düzen, Kurgu ve Yapım kuşaklarına ‘onarım’ veya ‘restorasyon’ konusu eklenebilir.

6. Bu araştırma kazanımlar bağlamında koruma bilinci oluşturacak en etkili dersin Görsel Sanatlar dersi olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak dersin süresinin haftada bir saat olması ve öğrencileri görsel açıdan destekleyecek bir ders kitabının olmaması koruma kültürü oluşturma konusunda dersin etkililiğini azaltmaktadır. Bu yüzden Görsel Sanatlar dersinin ders saatinin arttırılması ve öğrencileri görsel açıdan destekleyecek bir ders kitabının oluşturulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z. (2009). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayın.
- Akipek, S. (2001). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmenin Değerlendirilmesi*, Web: www.acikarsiv.ankara.edu.tr adresinden 27 Mart 2010 tarihinde alınmıştır.
- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin Dünya Mirası Listesindeki Yeri ve Yeni Bir Aday Önerisi, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt-Sayı: 9-1 Yıl: 2007, s. 81-106.
- Akurgal, E. (1992). *Osman Hamdi Bey'den Günümüze Değın Eski Eserler Sorunumuz*, 1. Osman Hamdi Bey kongresi Bildiriler, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, s. 29-36, Ankara
- Alanyurt, U. (2009). Türkiye'de Koruma ve Onarım Üzerine Analiz, www.masrop.com adresinden 27 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır.
- Altınörs, A. (2005). *Koruma Çalışmalarında Toplumsal Katılımın Sağlanması Sürecinde Tarih Bilincinin Geliştirilmesinin Önemi*, Kent Planlama ve Koruma Etkinlikleri I Koruma Sempozyumu Diyarbakır, s. 41–52.
- Altınörs, A. (2010). Korumanın Toplumsal ve Kültürel Boyutu Neden Önemli? Biz Nasıl Bakıyoruz?, *Planlama* 2010/1, s. 29-37, www.spo.org.tr adresinden 27 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır.
- Anonim, (2009). Tarihi Çevre Koruma, dosya tarihi çevrede koruma: yaklaşımlar, uygulamalar–1, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Haziran.
- Asatekin, G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi Niçin Nasıl Korumalıyız*. Ankara: DÖSİMM Basımevi.

Asatekin, N. G. (2005). 'İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinde Restorasyon/Koruma Bilincinin Niteliğinin Saptanması Konusunda Ders Kitabının Rolü', 60. Yaşında Sinan Genim'e Armağan Makaleler, Ege Yayınları, İstanbul. s. 50-69.

Aydeniz, N. E. (2009). Kent Arkeolojisi Kavramının Dünya'daki Gelişimi ve Türkiye'deki Yansımaları, *Journal of Yasar University*,4(16), 2501-2524

Baklaya, T. (2009). *Huri-Mitanni Devleti*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tarih Bölümü Eski Çağ Tarihi Ana Bilim Dalı Ankara.

Bayhan, A. A. (2007). 'Yazılı Kaynaklara Göre Aladağ ve Yazlık İlhanlı Sarayları', I. Uluslar arası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, s. 144–152, Ağrı.

Bektaş, C. (1992). *Koruma Onarım*. İstanbul: Yem Yayın.

Belli, O. (2007). 'Tarih Boyunca Ağrı Dağı', I. Uluslar arası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, s. 4–21, Ağrı.

Belli, O. (2007). 'Erken Demir Çağı'nda Ağrı Dağı Bölgesi', I. Uluslar arası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, s. 53–71, Ağrı.

Bilgili. A. E. (2010). *Şehir ve Kültür, Eşsizliğin Doruk Noktası: İstanbul*, Şehir ve Kültür: İstanbul, İstanbul: Ebru Matbaacılık.

Binan, C. (2005). 'Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Mimari Koruma Üzerine Yorumlar', 60. Yaşında Sinan Genim'e Armağan Makaleler, Ege Yayınları, İstanbul.

Çakmak, M. A. (2005). 'Akkoyunlu-Karakoyunlu Mücadeleleri', Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 25, Sayı 3, s. 75–105.

Çetin, Y. (2006). ‘Ağrı ve Çevresinde Osmanlı Döneminde Mimari Yapılaşma’, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, S 10, s. 127-149, Erzurum.

Çetin, Y. (2008). ‘Eski Bir Osmanlı Kaza Merkezi Olan Eleşkirt Toprakkale Köyü’nde Osmanlı Dönemi Mezarlıkları ve Mezar Taşları’, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, S. 21, s. 35-53, Erzurum.

Çetin, Y. (2009). *Tarihi Kalıntıları ve Kültürel Değerleri ile Ağrı*, İstanbul: Düzey Matbaa.

Çetin, Y. (2010). Mustafa Kemal Atatürk Döneminde (1920–1938) Müze ve Eski Eser Konusunda Yapılan Çalışmalar, www.e-dergi.atauni.edu.tr adresinden 27 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır.

Çetin, Y. (2010). ‘Ağrı Yöresi Halı Yastıkları’, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, S.17, s.61–70, Erzurum.

Çetin, Y. ve Karip, F. (2011). ‘İshak Paşa Sarayındaki Bitkisel Süslemelerin Batı Sanatı Etkileri Bağlamında Bir Değerlendirmesi’, VII. Uluslararası Van Gölü Havzası Sempozyumu, Bitlis.

Çimen, A. Kaya, F. Çınar, O. (2006). Ağrı İli’nin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Yaşam Memnuniyeti Araştırması, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 8 s. 2, Erzurum.

Çoban, O. ve Diğerleri. (2006). İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersi (1–8. Sınıflar) Programı ve Kılavuzu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

Çubuk. M. (1998). *Çağdaş Kentsel Kültür Mirası Kentsel Koruma-Yenileme Kentsel İyileştirme*, İstanbul: MSÜ Matbaası.

Demirel, Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretme Sanatı*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirtaş, K. ve Özdemir, M. (2011). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 7. Sınıf Öğretmen Klavuz Kitabı*, Ankara: MEB Yayınları

Deniz, O. Doğru, A. F. (2008). Türkiye-İran Sınırı: Sınırın Coğrafi Durumu ve Sınır Köylerimizin Sosyo-Ekonomik Yapıları, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt. 13, S. 19, s. 49–72.

Ekici, M. (2004). Bir Sempozyumun Ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi, *Milli Folklor*, Yıl 16, S. 61, Ankara www.turkoloji.cu.edu.tr, Erişim Tarihi: 15.11.2011.

Erder, C. (1971). *Tarihi Çevre Kaygısı Tarihine Giriş*. Ankara: ODTÜ Yayın.

Erinç, S. (1953). *Doğu Anadolu Coğrafyası*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No:15.

Eski Eserler ve Müzelerle İlgili Mevzuat. (2002), Ankara: Anadolu Medeniyetleri Müzesini Koruma ve Yaşatma Derneği Yayınları.

Gerçek, F. (1999). *Türk Müzeciliği*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Geyikoğlu, H. (2007). ‘Ağrı Dağı Çevresinde Kara-Koyunlu Hakimiyeti ve Sa’du Oymağının Faaliyetleri’, I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu, s. 127–131, Ağrı.

Gögebakan, Y. (2004). Dünya Doğal ve Kültürel Mirası listesinde Türkiye, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 5, S. 8, www.web.inonu.edu.tr adresinden 27 Ocak 2012 tarihinde alınmıştır.

Gögebakan, Y. (2009). *Güzel sanatlar ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İlişkilendirilmesinin kültür varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma ile İlgili Kazanımların Gerçekleşmesi ve Öğrencilerin Tutumları Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Gündoğdu, H. (1991). Doğubayazıt İshak Paşa Sarayı, Ankara: MAS Matbaacılık.

Gündoğdu, H. (2007). 'Üslup Açısından İshak Paşa Sarayı Kapıları', I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu, s. 372–381, Ağrı.

Hueber, F. (2001). *Arkeolojik Yapıların ve Alanların Koruma Restorasyon Sorunları*, Arkeolojik Sit Alanların Korunması ve Değerlendirilmesi I. Uluslararası Sempozyumu, Antalya.

Kaplan, R. ve Diğerleri. (2006). İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

Kiper, H. P. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel Kültürel Değerlerinin Korunması Türkiye Bodrum Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Ankara.

Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kejanlı, D. T., Akın, C. T., Yılmaz, A. (2007). Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com adresinden 27 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır.

Kürüm, N. (2005). *Uluslararası İlişkilerde Kültür Varlıklarının Korunması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Kuban, D. (2000). *Tarihsel Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama*. İstanbul: YEM Yayın.

Kolaç E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi, *Milli Folklor*, S. 82, s. 19–31.

Kayın, E. (2008). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Türkiye Koruma Tarihindeki Kırılmalar, www.mo.org.tr adresinden 27 Eylül 2011 tarihinde alınmıştır.

Madran, E. (2009). Tarihi Çevrenin Tarihi Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre Tavrılar Düzeltmeler, dosya 14.1 tarihi çevrede koruma: yaklaşımlar, uygulamalar, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, s. 6-15.

Özden, E. Ö. (2005). ‘*Planlama-Koruma Üzerine Çözüm Arayışları Marmara Takımadaları, Beykoz, Tarihi Yarımada Sit Alanlarına İlişkin Çözümleme*’, Planlama 205/2, www.spo.org.tr adresinden 27 Ağustos 2011 tarihinde alınmıştır.

Özdemir, M. Z. D. (2005). Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış, , *Planlama*, TMMOB Türkiye Şehir Plancıları Odası Yayını, S. 31, s. 20–25.

Özpolat, V. Uysal, S. Demir, R. Dombaycı, R. Sütçü, M.A. (2007). İlköğretim Halk Kültürü (7. Sınıf) Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.

Öztürk, Ş. (2007). ‘Alacalı ve Doğubayazıt Taş Köprüleri’, I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu, s. 422–428, Ağrı.

Peşkersoy, E. ve Yıldırım, O. (2008). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi 1-8. Sınıflar Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul: Kelebek Matbaacılık.

Resuloğlu, S. (2005). “*Koruma Olgusu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının Yaklaşımları*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir

Sözen, M. ve Tanyeli, U. (1992). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Şişman, M. (2006). ‘Eğitim Bilimine Giriş’, İstanbul: Pegem Yayıncılık.

Tan, A. (2010). ‘Urartu Krallığı’nın Kuruluşu’, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eski Çağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tankut, G. (2005). Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler, Planlama, TMMOB Türkiye Şehir Plancıları Odası Yayını, S. 31, s. 9–12, Ankara 2005.

Tapan, M. (2000). *Koruma Bilinci*, İstanbul: Mart Matbaacılık.

Tapan, M. (2010). *Kültür Varlıklarımızı Neden Koruyamıyoruz*, www.planlama.org adresinden 23 Aralık 2011 tarihinde alınmıştır.

Yurttaş, H. (2007). Ağrı/Hamur Şoşik (Karlıca) Kalesi, I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh’un Gemisi Sempozyumu, s. 132–142, Ağrı.

Yılmaz, B. (2006). Avrupa Birliğine Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarının Koruma Yaklaşımı Örgütlenme ve Türkiye, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

Zor, A. (2007). Müzelerin Konuşma Arzusu, ICANAS 38, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları 10-15 Eylül 2007, Ankara

İnternet Kaynakları:

www.ttkb.meb.gov.tr (Erişim Tarihi:15.08.2011)

www.tdkterim.gov.tr (Erişim Tarihi:15.08.2011)

www.mevzuat.meb.gov.tr (Erişim Tarihi:15.08.2011)

www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr (Erişim Tarihi: 16.09.2011)

www.kulturvarliklari.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.08.2011)

www.kulturvarliklari.gov.tr (Erişim Tarihi: 08.08.2011)

www.kumid.eu (Erişim Tarihi: 08.08.2011)

EK 1
Ölçme Aracı

İLKÖĞRETİM 7. SINIF ÖĞRENCİLERİ
TARİHİ ESER/ÇEVRE KORUMA BİLİNCİ ANKETİ

Değerli Öğrenciler,

Bu anket, Ağrı İbrahim Çeçeni Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmakta olan yüksek lisans tez çalışmasına veri oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır.

Ankete vereceğiniz cevaplar not olarak eğitiminize olumsuz hiçbir etki yapmayacaktır. Bu nedenle vereceğiniz cevapların tutarlı olmasına gayret göstermeniz, araştırma sonuçlarının doğru olmasını sağlayacaktır.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

1- Cinsiyetiniz:

☐ Kız ☐ Erkek

2- Babanızın Mesleği:

☐ Memur ☐ İşçi ☐ Esnaf ☐ Serbest Meslek ☐ İşsiz

3- Annenizin Mesleği:

☐ Memur ☐ İşçi ☐ Esnaf ☐ Serbest Meslek ☐ Ev Hanımı

4- Babanızın Eğitim Durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Okuryazar Değil

5- Annenizin Eğitim Durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Okuryazar Değil

6- Kaç Kardeşiniz:

7- Hiç İshak Paşa Sarayı'nı gezdiniz mi?

a) Evet b) Hayır

8- Eğer İshak Paşa Sarayı'nı gezdiyseniz, kimlerle gittiniz?

a) Öğretmenim Götürdü
b) Ailem Götürdü
c) Kendim Gittim
d) Diğer (Lütfen Yazınız)

9- Sizce İshak Paşa Sarayı hangi devlet döneminde yapılmıştır?

a) Lidyalılar
b) Urartular
c) Osmanlılar
d) Selçuklular

**10- Ağrı ili ve ilçelerinde hangi medeniyetlere ait tarihi eserler bulunmaktadır?
(Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)**

a) Osmanlılar
b) Lidyalılar
c) Urartular
d) Selçuklular
e) Hititler

11- Sizce “Tarihi Eser” ne demektir? Kısaca yazınız.

.....

.....

.....

.....

12- Hiç tarihi eser gördünüz mü? Gördüyseniz hangilerini gördünüz yazınız?

.....

.....

.....

.....

13- Gördüğünüz bu tarihi eserleri nasıl gezdiniz?

- a) Öğretmenim götürdü
- b) Ailem götürdü
- c) Kendim gittim
- d) Diğer (Lütfen yazınız)

.....

14- Kültürel miras diyince aklınıza neler gelmektedir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- a) Saraylar,
- b) Modern Binalar,
- c) Anıtlar,
- d) Tarihi Evler
- e) Şelaleler

15- Sizce tarihi eserler neden korunmalıdır?

- a) Ünlü sanatçılar tarafından yapıldıkları için korunmalıdır
- b) Bizlere eski uygarlıklar hakkında bilgi verdikleri için korunmaları gerekir
- c) Yıkılmaları halinde daha güzeli yapılamayacağı için korunmaları gerekir
- d) Tarihi eserlerin değerini arttırmak için korunmalıyız

16- Sizce müzelerin görevleri nelerdir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- a) Tarihi eser satmak
- b) Tarihi eserleri halka sunmak
- c) Tarihi eser yapmak
- d) Tarihi eserleri korumak

17- Bir nesnenin tarihi eser olabilmesi için sizce hangi özelliklere sahip olması gerekir?

- a) Tarihi değerinin olması gerekir
- b) Çok güzel olması gerekir
- c) Sadece müzede sergilenmesi gerekir
- d) Toprak altından bulunmuş olması gerekir

18- Sizce tarihi eserlerin onarım işlerini kimler yapar?

- a) Öğretmenler
- b) Restoratörler
- c) İş Adamları
- d) Mühendisler

19- Hangi müzeleri gördünüz lütfen yazınız?

.....

.....

20- Bu müzeleri gezmeye kimlerle gittiniz?

- a) Öğretmenim Götürdü
- b) Ailem Götürdü
- c) Kendim Gittim
- d) Diğer (Lütfen yazınız)

21- Hiç tarihi eser alanlarını ya da arkeolojik kazı yapılan yerleri gezdiniz mi? Gezdiyseniz nereleri gezdiğinizi lütfen yazınız.

.....

22- Gezdiğiniz bu eski eser ya da arkeolojik kazı alanlarına kimlerle gittiniz?

- a) Öğretmenim Götürdü
- b) Ailem Götürdü
- c) Kendim Gittim
- d) Diğer (Lütfen yazınız)

23- Sizce aşağıdakilerden hangisi taşınır kültür varlığıdır? (birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- a) Anıtlar
- b) Sitler
- c) Tarihi halılar
- d) Kervansaraylar
- e) Heykeller

24- Sizce ‘restorasyon’ ne demektir? Kısaca yazınız.

.....

25- Tarihi eserlere ve onların korunmasına ilişkin bilgilerinizi nasıl öğrendiniz? (birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- a) Televizyondan
- b) Okuldaki derslerden
- c) Okuldaki ders dışı etkinliklerden
- d) Ailemden
- e) Gezerek
- f) Diğer (Lütfen yazınız).....

26- Televizyonda tarihi eserlerle ve onların korunmasına ilişkin programları izlemekten hoşlanır mısınız?

- a) Evet
- b) Hayır

27- Televizyonda tarihi eserlerle ilgili izlemiş olduğunuz bu programlardan ismini hatırladığınız varsa lütfen yazınız.

.....

28- Okuldaki tarihi eserlerle ilgili ders konularını hangi yöntemlerle öğrenmek istersiniz? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- a) Video ve film izleyerek öğrenmek
- b) Sanat tarihçilerin okulda verdikleri konferans ya da konuşmalardan öğrenmek
- c) Öğretmenimizle müzeleri ve tarihi eserleri yerinde gezerek öğrenmek
- d) Tarihi eserlerle ilgili derslere gerek olmadığını düşünüyorum
- e) Diğer (Lütfen yazınız)

29- Tarihi eserlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi ya da hangileri sizce ilginç olabilir? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- a) Web sayfası
- b) Bilgisayar oyunu
- c) Karton maket yapmak
- d) Konuyla ilgili kitap okumak
- e) Diğer (Lütfen yazınız)

30- Ailenizle yapmış olduğunuz seyahatlerinizde tarihi yerleri gezmeye önem verir misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

31- Ülkemize gelen turistlerin geliş amaçları ne olabilir?

- a) Kendi ülkelerini sevmedikleri için
- b) Alış veriş yapmak için
- c) Ülkemizin kültürel değerlerini tanımak için
- d) Kendi ülkelerini tanıtmak için

32- Ülkemizde bulunan farklı şehirlerdeki tarihi eserleri gidip görmek ister misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

33- Ülkemizde en çok hangi şehre gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

.....

34- Başka ülkelere gidip oradaki tarihi eserleri görmek ister misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

35- Yabancı ülkelere en çok hangisine gitmek ve orada bulunan hangi tarihi eseri görmek istersiniz?

.....

EK 2
Ağrı Valiliği İzin Onayı

Y.C.
AĞRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI :B.08.4.MEM.4.04.00.04.03. 00199 **03 Ocak 2012**

KONU : izin verilmesi

VALİLİK MAKAMINA
AĞRI

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliğinin 22.12.2011 tarih ve 2930 sayılı yazısı ile Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Fatih Karip'in İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin kültürel mirasın korunmasına yönelik hazırlanmış buluşluklarının ölçülmesi konusu üzerine anket yapılabilmesi için izin istendiğinden söz konusu çalışmaya için izin verilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde; Olurlarınıza arz ederim.

Bülal YILMAZ
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../01/2012
Mahmutullah ASLAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

02/01/2012 Şef : S.TİMUR 4
.../01/2012 Şube Md. : Y.TURAN

AĞRI MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Kağıtman Cad. - AĞRI
<http://agri.meb.gov.tr> e-posta : atama04@meb.gov.tr
Tel:(0472) 216 24 00 Faks : (0472) 216 34 19

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Ağrı’da doğdum. İlkokulu Erzincan’ın Kemah ilçesinde Necati Bey İlkokulunda, ortaokulu Ağrı Gazi İlköğretim Okulu’nda, liseyi Ağrı Naci Gökçe Lisesinde (YDA) tamamladım.

2006 yılında Atatürk Üniversitesi Ağrı Eğitim Fakültesi resim-iş öğretmenliği bölümünden mezun oldum. 2007 yılında Doğubayazıt 75. Yıl İlköğretim Okulu’na; 2010 yılında Ağrı İstiklal İlköğretim Okulu’na atandım.

2009–2010 Eğitim Öğretim Yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü’ne yüksek lisans programına başladım. Halen Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Eğitimi Bilim Dalında Yüksek Lisans programına devam etmekteyim.